

Forum Antroposofi

NR 3 2021

4-5
Notiser.

6-8
Samtal:
Det är som att han är med intrycken - inte mot.

9-14
Essäer:
Om Rudolf Steiners begrepp hygienisk, mekanisk och eugenisk ockultism.
Karl Schultz-Köln: från tecknande med färg till färgens formskapande möjligheter.

15-20
Krönikor:
När namnet Persephone dök upp hos mig.
Historien om den mikaeliska rörelsen efter Rudolf Steiners död.

Efterlysta nummer av Antropos.

12-23
Krönikor:
Eurytmikurs & Master-Class.
Mysteriedrama sommaren 2021.
Dramaaktuellt hösten 2021.

24-25
Bilduppslaget.

26-28
7 frågor.
De utvalda barnen - Ett olyckligt dokudrama.

29-33
Reflektioner:
Medie-Virus
Kulturhuset i Ytterjärna, två repliker.
Vad kan man göra . . . ?
Legender & sagor.
Hjälp efter sommarens översvämningar i Tyskland.
Hur är min människobild?
Klassens historia.

34-35
Bokanmälningar:
Levande landskap.
En filosofisk betraktelse.
Rudolf Steiner & mästarna.

36-39
Till minne:
Wolf Pietsch, Elisabet Sjöborg, Rolf Karlsson.

40-41
Kallelse till Höstmöte 2021.

42-45
Ställningstagande: antroposofi & rasism.
Kalendarium:
Fria Högskolan för Antroposofi.
Antroposofiska Sällskapet:
Järna, Norrköping och Stockholm.

46-47
Förteckning över medlemsgrupper.
Medlemssekretariat & Medlemskap.

48
Bildberättelse.

Kära Forumläsare,

Även den här gången ord ur Rudolf Steiners övningsbok "Antroposofiska ledsatser", ur avsnitt 3:

"Det finns människor som tror att all insikt slutar vid gränsen för sinnesvareblivningen. (...) Fisken simmar till vattnets gräns. Där måste den vända, eftersom den saknar fysiska organ för att kunna leva utanför vattnet. Människan kommer till sinnessgräns. Där kan hon inse att hon på vägen dit utvecklat själskrafter för att kunna leva i det element som inte omfattas av det sinnliga." Den insikten kan bara växa fram ur inre ro, d.v.s. höstmotiv för oss människor när det yttre går i ide. Flera av bidragen i Forum 3/2021 rör sig vid gränsområdet. Are Thoresens försök med utvecklandet av ockulta krafter genom en nordisk initiationsväg, eller hur biodynamikern och forskaren Edith Lammerts van Beurens upplever hur det är vi människor som i en allt mer kaotisk värld får bli elementarväsens ledare.

Och helt centralt antroposofiskt innehåll förmedlar en gedigen essä om den mikaeliska rörelsen efter R.St. död i anknytning till bl.a. Y. B. Aharons forskning. M. v Boeschoten berättar om högskolan i Storbritannien. H. Nielsen (DK) ger uppslag hur inre ro kan finnas och hur sagorna har sitt upphov bakom sinnessgräns förtäljer H. Dransfield om.

Goetheanumledningen utarbetade ett dokument om Antroposofi och rasism, se S.Jüngels sammanfattning sid 42 och Freunde der Erziehungskunst blev i samband med oväderskatastroferna i Tyskland aktiva med nödfallspedagogik, "Child Friendly Space".

Det finns flera bidrag om Järna, bl.a. informerar A.Kumlander och P. de Voto om Vidarstiftelsen och Kulturhuset samt att Merle Hagerrot svarar på 7 frågor. Viktigt är kallelsen till AS Höstmöte och inbjudan till Mysteriedramat "Själens prövning".

Det finns underbara minnesord och flera berättelser om nya böcker samt en essä av Per Johansson om målaren K. Schultz-Köln.

Vi kan dessutom läsa om hur det också kan gå om man med filmens hjälp på ett ansvarslöst sätt offerar sanningen om en skola (Solvik) till förmån för det som Berit träffande kallar en sorglig dokufiktion.

Och till sist: varför heter konstverket på framsidan "Bina vet allt"? - en övning i inre ro?

För redaktionen, *Felix Nieriker*

Antroposofin jag eller vi?

Janne Silvasti

Det finns ett dilemma i den antroposofiska världen som jag tänker lyfta upp i denna artikel. Det handlar om den tiden som antroposofin har befunnits i Ytterjärna.

Med mycket kraftig vilja ville man visa samhället (icke antroposofier) att här har vi "mycket att komma med"!

På olika livsområden hade antroposoferna svar och fungerande verksamheter. Världen skulle ta till sig den antroposofiska synen. Antroposofiska sällskapet var en aktör i antroposofiska sammanhangen och fick även gehör från världen utanför "granhäcken".

Under den tiden som antroposoferna har varit i Järna har man velat visa en livshållning som kommer ur antroposofin. Antroposofiska sällskapet har alltid varit en central aktör i utvecklingen.

På många konkreta sätt växte den antroposofiskt inspirerade världssynen till olika produkter och tjänster. Med ofattbar vilja har man öppnat människornas syn på alternativa värden. Mycket beröm och även motstånd har man upplevt genom åren. Det fanns karismatiska personer, duktiga ledare och resurser för att förverkliga stora projekt som den antroposofiska gemenskapen tillsammans fick till. Ytterjärna, antroposofernas centrum blev verklighet.

Om man tittar på denna sak från den enskilda människans perspektiv och hur det socialt fungerade, samtidigt som idéerna fick konkreta former i material, kan man lätt se att konflikterna var många och att livsförhållandena tex lön/den ideella arbetsinsatsen, möjligheten att påverka hur man delar resurserna och hur de ledande personerna såg medarbetarna var inte formade med fackliga principer utan ville man vara med fick man "offra" sig till saken! (Detta gäller inte alla verksamheter. De ideella insatserna var viktiga och oftast frivilliga. Många människor ville just detta. Om man ser det från idag är det problem tex. i medarbetarnas pensioner).

Nu kommer tider när Ytterjärna har allt. Men människor är missnöjda. Hela seminarier som har varit en central plats för den antroposofiska världsbilden tappar sin blomstring och börjar sina på den levande vitaliteten. Världen utanför rullar på och på marknaden kan man köpa alternativa produkter från annat håll och meditation eller mindfulness är i allas mun. Så småningom hittar antroposofiska sällskapet sig i Ytterjärna med andra verksamheter och frågar "var är sällskapet"? Dilemma är alltså: vad ska vi med sällskapet till. Har den nåt konkret att komma med? Den har väl gjort sitt. Man kan göra själv det

som tidigare gjordes tillsammans och det är mycket lättare än att hamna i eviga diskussioner om vad, hur, vem mm. Mycket muttrande och kritiska åsikter florerar om utvecklingen på området.

Trots det har många människor hjärtat kvar i Ytterjärna och önskar sig att det ska hända mer på området och att det som man en gång upplevde i antroposofin ska få blomma ut igen! Man anser att antroposofiska sällskapet har en fungerande funktion för människor som vill komma tillsammans och få inspiration och kunskap om det andliga.

Därför är det viktigt att göra en "läkande" process av detta. Jag hoppas på att till Mikaeli 2022 vi kan tillsammans gå genom historien, begrava den, se nutiden med verklighets ögon och ha visioner.

Det "sociala" har idag en annan omfattning och den sträcker sig utöver den antroposofiska världen nämligen till världen med alla människor!

Das Goetheanum

100 år

Tidningen Das Goetheanum har kommit ut under 100 år med ett nummer i veckan. Det var sjudande liv vid Goetheanum 1921. Det unika bygget var ännu inte invigt, man höll på med de sista arbetena. Rudolf Steiner var en kändis i hela kulturvärlden, han höll stora föredragsserier i Tyskland samtidigt som motståndarna – främst från högerradikala kretsar – gick till öppet angrepp mot antroposofin och bokstavligen mot Steiner själv. Dessutom ville mitt i allt detta några unga entusiaster starta en antroposofiskt orienterad tidning med Rudolf Steiners hjälp. Han var eld och lågor samtidigt som han hade höga kvalitetsanspråk, innehållsmässigt och formellt. Han utnämnde Albert Steffen som ansvarig utgivare – en skulle det vara, inte fler. Steffen som anade vad det skulle innebära med en tidning i veckan föreslog en månadstidsskrift men entusiasmen i den nybildade redaktionen segrade. Rudolf Steiner skrev minst en artikel i veckan, likaså Albert Steffen. Han uppmuntrade gruppledarna i Antroposofiska Sällskapet i hela världen att regelbundet berätta från arbetet vilket tyvärr inte blev så som önskat. Men tidningen blev en stor succé i alla fall. Rudolf Steiner gav tidningen namnet och ritade loggan som smyckar tidningen än idag.

Rudolf Steiners inledande ord i ledaren: ”Den som idag har lite mer än blott vardagliga intressen i fokus, känner att mänskligheten är ställd inför sådana uppgifter som bara har uppstått när stora vändpunkter har skett i historiens utveckling. Det är uppgifter som angår alla

folk och som inkluderar alla livets områden.” Aktuellt även 2021?

Första numret utkom med 20 000 (!) exemplar lagom till den stora kongressen i Dornach sommaren 1921. 1922 fanns det 1700 prenumeranter och en upplaga på 4500 ex. Idag finns 4914 prenumeranter (papper) och 401 online. På Facebook finns 11 612, på Instagram 2991 och på Twitter 1689 följare. Albert Steffen verkade i 42 år som trogen redaktör även under Sällskapets svåraste kristider, följt av Paul Bühler och Friedrich Hiebel. Idag arbetar ett redaktionsteam under ledning av Wolfgang Held med tidningen, som till skillnad från tidigare presenterar ett konstnärligt välarbetat bildmaterial för läsaren.

Källa: Das Goetheanum Nr. 33/34, 2021. Översättning: Red. FN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

En enkel beräkning

Beräkningen kunde inte vara enklare. Allt som lever, från encelliga organismer till mammutträd, frånflugor till människor, binder kol, reducerar CO₂ i luften. Genom detta finns värme i organismerna. I naturgas och olja är livet inte helt utsläckt. Först genom förbränning dör de urtida havsdjurens fossila bränslematerial slutgiltigt, CO₂ frisläpps. Överallt, där större mängd dör och förgås än att nytt liv börjar, stiger CO₂, stiger värmen i atmosfären. Där vi skapar liv, binder vi värme.

”Klimat” har många skikt, och som alltid i luftskiktet, genomtränger dessa varandra. Gudarnas klimat, det spirituella klimatet, klimatet mellan oss människor, det sociala klimatet, klimatet mellan djur och växter och jordens klimat. Att värna om jordens

klimat betyder att vilja bekymra sig om alla dessa atmosfärer, betyder att ha CO₂-balansen i fokus, betyder att åtminstone skapa lika mycket liv, som man skapar död. Således är den enkla beräkningen, lagbundenheten, att nedbrytning och uppbyggnad ska vara i balans, såväl när det gäller gudar som motorer.

Wolfgang Held

Källa: Das Goetheanum Nr. 24, 2021. Översättning: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

Start av ett internationellt Waldorf Campus

Utgående från ett initiativ av Jost Schieren, professor i pedagogik vid Alanushögskolan i Alfter/Köln, Tyskland, finns nu ett virtuellt globalt klassrum för människor som utbildar sig i waldorfpedagogik.

När Waldorf Campus öppnades den 14 september i år började en ringföreläsning, som kommer att fortsätta varje tisdagskväll fram till december. Jost Schieren blev inspirerad av det existerande internationella nätverket. I dessa föreläsningar talar professionellt waldorffolk från de waldorfpedagogiska utbildningsplatserna i världen på engelska till deltagarna. De första föreläsarna lever och arbetar bl.a. i Sydamerika, USA, Skandinavien, Israel och Tyskland. ”Idén är att etablera ett ’globalt klassrum’, som ska visa waldorfpedagogikens världsspannande mångfald. Man kan dela erfarenheter och etablera nya kontakter”, berättar Jost Schieren för info3 (tysk tidskrift). Första omgångens teman är också mångsidiga. Christoph Wiechert öppnar med frågeställningen hur waldorfpeda-

gogik och antroposofi kan stå i ett jämviktsförhållande till varandra. Ida Oberman delar nästa tisdag (21/9) med sig av sina erfarenheter i region San Francisco, hur waldorfpedagogik kan vara ett medel för att bryta ner rasismbarriärer. Längre fram kommer det att handla om grundläggande ting som didaktiska frågor, medvetenhets-, liksom känslomässig utveckling, puberteten och sinnenas betydelse i den digitala tidsåldern. Dessutom kommer bestämda pedagogiska områden att fokuseras, liksom naturvetenskap och hantverk. Deltagandet via Zoom är kostnadsfritt och tillgängligt för alla som anmäler sig. En förteckning av föredragen är under förberedelse. Man har redan registrerat 855 anmälningar till Campus.

www.international-campus-waldorf.com

Källa: Das Goetheanum Nr. 38, 2021. Översättning: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

Jag övar, alltså förändrar jag mig

Till läkeerytmens 100-års jubileum har en kortfilm gjorts "In the rhythm of life", Den beskriver terapin (på tyska med engelsk undertext) för de som inte känner till den.

Vad är läkeerytmi?

För vem är den?

Hur verkar den?

Den visades första gången 14 september på årsmötet för Medicinska Sektionen vid Goetheanum. Den har nu visats 5 040 ggr.

Till filmen: bit.ly/3bhpUdw

Källa: Das Goetheanum, 7 oktober, 2021. Översättning: Red. JH
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

Det är som att han är med intrycken - inte mot

Samtal med Gerald Häfner

Joseph Beuys 100-åriga födelsedag kommer att firas i Goetheanum. Den 35 år yngre Gerald Häfner mötte honom i de politiska kretsarna i Achberg och vid grundandet av "die Grünen", Tysklands miljöparti. Efter hans död förblir Goetheanum en ort för deras samarbete.

Samtalet fördes av Franka Henn och Philip Tok.

När dök Joseph Beuys första gången upp i ditt liv?

När jag tänker på Joseph är han direkt närvarande i mig. Det var ett livsavgörande möte. Jag är tacksam över att våra vägar i viss utsträckning har korsats. Han är den mest betydelsefulla personlighet som jag har fått träffa. – Men jag var inte en av dem, som exempelvis Johannes Stüttgen, som alltid fanns vid hans sida. Vi hade ett begränsat antal möten. När Beuys grundade Freie Internationale Universität, gick jag fortfarande i skolan. Efter skolan hade jag känslan av att ha njutit och konsumerat i 13 år. Nu hade jag behov av att ge tillbaka något till samhället. Och jag ville göra något som jag trodde skulle vara den största utmaningen för mig: att arbeta med människor med handikapp, funktionsvariationer. En väninna föreslog att jag skulle vända mig till en antroposofisk verksamhet och menade att i Achberg skulle jag hitta de för mig "rätta" antroposoferna. Så jag reste dit. En kraftfull man med klapprande träskor frågade mig vad jag sökte där, och jag sade: "Jag vill arbeta med handikappade." Han svarade: "Men vi är inte handikappade." Det var Wilfried Heidt. Vi samtalade till klockan tre på natten. Jag hade en känsla av att jag hade "landat, hittat" en andlig vänskapskrets. Jag började regelbundet åka till Achberg och där träffade jag också Joseph.

Hur var mötet med honom, hade du fördomar?

Jag kände mig blyg. Jag upplevde: alla vill vistas i en sådan människas närhet. Det var inte något jag ville. Det gjorde mig bedrövad. Därför iakttog jag honom på avstånd. Vårt första personliga möte där vi samtalade var först i samband med grundandet av det politiska partiet "De Gröna". Vi företrädde två av partiets grundarinitiativ, han Freie Internationale Universität (FIU) och jag die Aktion dritter Weg (A3W).

Min upplevelse när jag såg honom var: Det är en stor människa. Fortfarande idag är jag sysselsatt med hans transparens, genomsläpplighet. Med många människor upplevde jag att de upptog

en stor del av det tillgängliga rummet. Exempelvis Helmut Kohl. När han steg in i ett rum, upplevde man en fysisk närvaro som trängde ut allt annat. Så var det på inget sätt med Joseph. Han var fylld av närvaro, vakenhet och iakttagelseförmåga, men jag hade alltid en känsla av att han samexisterade med intrycken, att han inte var mot dem, alltid i förbindelse med hela omgivningen. Han var liksom transparent, genomskinlig, genomsläpplig.

Han var otroligt närvarande i samtalen. Det var också en stor del av hans arbete. Hans upplevde samtalen som en plastisk-konstnärlig process. Han hade en oändlig förmåga att ställa in sig på de som kommunicerade med honom och hade i det egna talet en bestämdhet och en förvånansvärd uthållighet. Min starkaste upplevelse när det gällde hans transparens, var i samband med en promenad. Hans förhållande till myrorna, till bina, till växterna och djuren – jag hade en känsla av att han talade med dem och att de var en del av hans väsen.

Hur upplevde du luften i Achberg, hur smakade den?

Achberg var en spännande plats. Människor sökte förinnerligande och ville samtidigt förändra världen radikalt. Jag var ofta där och det var alltid som en slags happening, men förbunden med djupt allvar – särskilt när det gällde begreppsarbete. Joseph satt på terrassen med Wilhelm Schmundt, Wilfried Heidt, Lothar Vogel, Peter Schilinski. Ganska snart utvecklades de till egna stjärnor, kring vilka olika grupperingar kretsade.

Du och Beuys, ni hade ett gemensamt motiv: demokratin. På vilket sätt har det länkat ihop er?

Det stämmer. Joseph hade redan 1973 grundat Direkte Demokrati's kontor i Düsseldorf. Och jag flyttade i början av 80-talet till Achberg för att tillsammans med Wilfried Heidt bygga upp Aktion Volksentscheid. Men det finns också en annan resonans. Som ung människa bar jag på frågan om jag ville syssla

med konst eller politik: "jag vill förändra världen – hur gör jag det på bästa sätt?" Jag har utövat en hel del konst – skrivit, målat, spelat musik och teater. Men mitt intryck var att jag inte förändrade världen med detta, Jag beslöt mig för att påverka världen genom politiska aktioner. Joseph förblev konstnär under hela sitt liv, men han transformerade konstbegreppet så, att hela samhället var hans arbetsmaterial.

Det är genialt.

Och när frågan om "De grönas" andliga ort behövde klargöras, var vi rörande överens: den andliga orten är inte högern, inte vänstern, men längst fram, bortom de gamla partigrupperingarna. Endast när vi förstår frihetsimpulsernas, jämlikhetsimpulsernas och syskonimpulsernas berättigande och förbinder dem på ett tidsenligt sätt, går vi mot framtiden. Joseph skulle ha kunnat vara en effektiv galjonsfigur, som skulle ha fört in en större, mer omfattande, dimension och räckvidd. Men han blev knappt förstådd. Och den delen av medlemskapet som inte hade lösgjort sig från marxism och materialism, bekämpade honom – liksom allt andligt – då han upplevdes som ett fruktansvärt hot. Han attackerades och man hånade honom. Att inte kunna gå in på Joseph Beuys andliga gestalt var en oförmåga hos "De Gröna". Och från hans sida var det en oförmåga att kunna hitta tillräkta i denna mycket formaliserade början av en politisk process, som han ville övervinna. Hur en sådan politikerdag fungerade har han aldrig riktigt förstått.

Den andra stora tragedin i "De Grönas" historia var Rudi Dutschkes alltför tidiga död. När det gällde att övervinna gamla tankesätt var han en av de klaraste och kraftfullaste hos "De Gröna". Han hade börjat som marxist och materialist, men övervunnit bägge och han visste precis hur en partidag tickade på. Han höll marxisterna i schack och förkroppsligade denna kraft hos de nya "Gröna".

Hur träffades ni rent konkret?

I samband med ett samtal 1979 om vårt deltagande i processen att grunda "De Gröna". Jag minns särskilt ett nattligt samtal i ett hotell, i samband med ett "grönt" möte. Rudi Dutschke, Milan Horáček, Lukas Beckmann, Wilfried Heidt var också där. Vi satt runt ett stort bord i ett mörkt rum och rådslag med varandra. Rudi höll sig tillbaka, eftersom han var tveksam till hur nära han ville eller inte ville förbinda sig med oss, eftersom vi betecknades som en slags esoterisk strömning.

Vilken roll spelade Beuys utvidgade konstbegrepp för dig vid den här tiden?

Det var utslagsgivande för mig. Jag var klar över att den sociala världen inte är guda- eller naturgiven, utan skapas genom människor. Här gäller: "Varje människa är en konstnär." Gestaltningens förmågan finns verkligen i varje människa och alla kan frisätta den. Därför skapade Beuys former som exempelvis organisationen för direkt demokrati eller FIU. Men 98 % av de som på den tiden talade och skrev om Beuys förstod inte denna impuls. Att en konstnär inte längre bearbetar en träbit eller ett stycke brons, utan vänder sig till samhällskroppen, den sociala organismen, var svårt att förstå. Därför delade också anhängarna upp sig i två grupper: den ena tyckte att hans politik var jättebra, men förstod sig inte på hans konst, i den andra var det motsatt förhållande. För mig själv var han en betydande anledning till att jag kunde lägga min ungdomsfråga – konst eller politik – åt sidan. Intuitivt kunde jag följa hans ansats och kände att jag hade landat. Trots detta var och är han ouppnåelig. En konstnär som förlänade konsten en ny dimension.

Hur betraktade man Beuys hos de "Gröna"?

Han blev framförallt inte sedd. Och inte förstådd. Det var smärtsamt och har förhindrat mycket. För övrigt var det med några få undantag inte annorlunda på det antroposofiska fältet. Till

exempel Martin Barkhofs polemik mot Beuys, "Surfare på tidsandens vågor" i Das Goetheanum. Jag fick också själv uppleva detta. När jag studerade waldorfpedagogik i Witten gjorde vi med konstkursen en utflykt till konsthallen i Düsseldorf, där man kunde se två verk av Joseph. Vår docent "förklarade" för oss att Joseph var en psykiskt sjuk människa som sökte uppmärksamhet, som sålde sin sjukdom som konst. När vi sedan gick till järnvägsstationen kom Joseph förbi i sin bil, stannade genast, hoppade ut, kramade om mig och hälsade vänligt. Jag presenterade naturligtvis docenten för honom. Han blev helt undergiven. Senare bannade han mig: "Ni skulle ju ha talat om för mig att ni känner den berömda professor Beuys!" Men små steg mot en ny förståelse började så småningom visa sig. 2007 ville ödet att jag på konferensen "Ursache Zukunft" vid Goetheanum med kort varsel skulle hoppa in för Johannes Stüttgen, som hade blivit sjuk. I stora salen talade jag om Joseph Beuys' liv, betydelse och verk. Helt uppenbart lyckades jag skildra vem Joseph var. För vid avslutande plenum kom Paul Mackay upp på scenen och sade: "Om det som Gerald har berättat stämmer, vill jag nu i efterskott säga: Välkommen, Joseph Beuys, till Goetheanum!"

Snart kommer konferensen "Beuys 100 år" att fylla Goetheanum. Är det så att man idag också bättre förstår antroposofins individualisering, som Buys exemplariskt praktiserade?

Liksom konsten måste antroposofin bli alltmer individuell och först därigenom real. Inte det jag hört eller läst någonstans räknas, utan bara det jag har förstått av detta och kunnat förvandla in i handling. Det vet vi alla, men det är inte alltid vi realiserar det. Idag är den tid förbi, då vi kunde ta plats och gestalta något i olika nischer. Idag gäller det helheten. Detta utmanar också antroposofin. Den hör till världen och inte bara bestämda människor. Den lever på ett annorlunda sätt i varje människa. Joseph Beuys var för mig en av de mest markanta antroposoferna under förra århundradet. Vid den tiden marginaliserades och avvisades han. Därför är vår konferens i juni en del av att ställa detta tillrätta.

Men vi har alla en mycket lång väg kvar till vi kan ställa in vårt arbete i jordens och mänsklighetens ödessammanhang på det radikala sätt, som Joseph gjorde. Således att äntligen kunna vara inte bara kommenterande utan också medgestaltande i tidens ödesväv.

Just nu, i pandemisituationen vi befinner oss i, då vi faller tillbaka till gamla, materialistiska och autoritära förhållnings- och tankevanor och polariseringar, kan vi lära av Beuys. Han ställde sig aldrig mot något utan planterade snarare frön för något som

kan spira. Han kunde dels vara en del av spelet och samtidigt förvandla det på ett grundläggande sätt.

Beuys dog redan 1986. Du valdes in i riksdagen (Bundestag) 1987. Vilket är det sista ögonblicket som har präglats in i dig?

Det sista fysiska mötet var förmodligen vid konferensen med Michael Ende och honom, som ägde rum vid den tiden när jag vistades i Achberg, på initiativ av Rainer Rappmann. Min sista riktigt djupa bild, även om jag inte var fysiskt närvarande där, är talet som han höll vid utdelandet av Lehmbrock-priset. Han var då redan mycket sjuk och kunde delvis knappt tala. Men han mobiliserade sina sista krafter för detta pris. Den dagen kom han direkt från sjukhuset och höll detta otroliga tal. Tio dagar senare dog han. Talet är ett konstverk. Han förklarade i detta hela sin egen väg. Han börjar med ett tack till Wilhelm Lehmbrock och berättar sedan hur han hade upptäckt hans underskrift på uppropet "Till det tyska folket och till kulturvärlden" ("An das deutsche Volk und an die Kulturwelt") av Rudolf Steiner, och på det sättet mötte han tregreningen. Hans mål var, att det Lehmbrock gjorde i materien, skulle han göra i värmen. Kan man skapa en värmeskulptur, värmeplastik? Jag har förstått ofantligt mycket av den frågeställningen. Beuys slutade sitt tal med att ge flamma vidare. Talet var hans testamente och arv. Någon presterade där: att kort innan sin död medvetet än en gång formulera allt i begrepp och själv ge det vidare i en värmeplastik som flamma. Det har gjort mig djupt berörd. Jag visste: också jag måste och vill bära flammen vidare.

Källa: Das Goetheanum Nr. 19, 2021. Översättning: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

Om Rudolf Steiners begrepp hygienisk, mekanisk och eugenisk ockultism

En introduktion till Are Thoresens bok om den nordiska initiationsvägen
och betydelsen av att utveckla ockulta krafter och förmågor.

Berit Frøseth

I Are Thoresens bok, *Den nordiska initiationsvägen*,¹ lyfter han fram det som Rudolf Steiner kallade hygienisk, mekanisk och eugenisk ockultism. Steiners beskrivning av de tre formerna för ockultism handlar i stort sett om att mänskligheten i framtiden kan lära sig att varsebli de tre andliga hierarkierna och behärska motsvarande områden i det eteriska och i elementarvärlden. Till detta hör de motståndskrafter som har sitt ursprung inom olika hierarkier. Thoresen beskriver hur utvecklingen av dessa förmågor kommer att ha sin tyngdpunkt i specifika geografiska områden och är relaterade till tre invigningsvägar; den nordiska, den mittersta och den sydliga invigningsvägen. Även om Thoresen skapar en teoretisk överblick, ofta med omfattande referenser till antroposofin, så är syftet med hans forskning terapeutisk. Böckerna ger också en metodisk vägledning, där målet är att kunna läka sjukdom hos människor och djur, och att förvandla destruktiva krafter inom civilisationen genom förbindelsen till Kristus.

Thoresen koncentrerar sig i huvudsak på den nordiska initiationsvägen (makrokosmisk väg), den väg som han själv har mest kunskap om. Enligt Thoresen är detta en andlig ström som djupast sett verkar i områdena från norra Ryssland och Solovetsky öarna i Vita havet, genom Sverige (Siljan i Dalarna – Tanumshede) och Norge (Skiringsal vid Tønsberg) till England, Tintagel eller Stonehenge.

Den mittersta initiationsvägen, också kallad kristen väg, verkar i en strömning från Israel/Palestina (Jerusalem), Bulgarien (Riafjällen, Peter Deunovs andliga center), Schweiz (Dornach), norra Frankrike till Tintagel/Stonehenge.

Den sydliga initiationsvägen, (mikrokosmisk väg eller Magdalenavägen), verkar från södra Frankrike (Saint-Maximin-La Saint-Baum, där Maria Magdalena bott), Chartre till Tintangel/Stonehenge.

Oavsett vilken väg man går, så är det viktigt, hävdar Thoresen, att man börjar med att lära känna den tredje hierarkins väsen först: Änglar, ärkeänglar och archai, tillsammans med elemen-

tarandar i naturen och inom de fyra elementen. Det tredje elementarriket är grunden för uppenbarelse av alla varelser i den fysiska världen; människor och djur, träd och blommor. Här lever också alla väsen som finns i maskiner, bilar, 5G-master, o.s.v. Den klarseende vill därför uppleva att dessa väsen har mänskliknande eller naturliga former. Thoresen beskriver detta som krafter tillhörande ljus och mörker, väsen i vitt, grått och svart och med en specifik form.²

Det tredje elementarriket är området för hygienisk ockultism, (Are Thoresen kallar detta också meteorologisk ockultism). Här arbetar man med att förvandla luciferiska och arimanska krafter i astralvärlden, som oftast är utgångspunkt för sjukdom. Genom utvecklingen av imagination kan man varsebli dessa väsen och lära sig att förvandla sjukdomsframkallande entiteter som har sitt ursprung i den tredje hierarkin genom Kristuskraften. Centrala områden för arbetet med den tredje hierarkin i Europa är enligt Thoresen Skiringsal i Norge och Tanumshede i Sverige, norra delen av Schweiz/Dornach och västra delen av Frankrike/Chartre.

I mekanisk ockultism handlar det om att varsebli och behärska de ängleväsen och elementarväsen som tillhör andra hierarkin (Exusiai, Dynamis, Kyriotetes). Detta är den djupare andliga sfär som ligger till grund för all fysisk materia: Krafter som verkar i molekyler och atomer, härskar över planeternas rörelser och tillhör kvantfysiken. I detta område lever elementarväsen för värme och kyla. Thoresen beskriver dem som "lyckliga väsen, som ler hela tiden." Det är en sfär fylld av ljusa skinande färger och geometrisk balans.³ Genom utvecklingen av medvetandet till inspiration kan vi lära att behärska, styra och läka världens mekaniska system och förvandla onda arimanska väsen, som har sitt ursprung i Lägre Devachan. Det centrala området för arbetet med den andra hierarkins väsen och utvecklingen av mekanisk ockultism i Europa enligt Thoresen Stonehenge.

Den första hierarkin (Keruber, Serafer och Troner)⁴ är området för elementarväsen som härskar över liv och död och det

som kallas intet eller vakuum inom kvantfysiken. Thoresen berättar att han inte har kunnat varsebli dessa väsen som entiteter, utan snarare som kraftverkningar, rörelse och hastighet. Detta är området för onda asuriska väsen, som har sitt ursprung i Högre Devachan.

Genom utvecklingen av intuition kan vi lära oss att behärska och läka förutsättningarna för liv och död. Det handlar om att reglera inkarnations-cykeln, utvecklingen av fostret och inkarnationen av anden. I det som kallas eugenisk ockultism arbetar man med att förlösa och förvandla det som tillhör den högsta sfären av luciferiska och arimanska krafter genom Kristuskraften. Centrala områden för arbetet med den första hierarkin i Europa är Solovetskyöarna i norra Ryssland, Jerusalem i Israel/Palestina och Saint Maximin-la-Sainte-Baum i Frankrike. Detta är förmågor som vill nå sin höjdpunkt i en fjärran framtid i delar av Asien.

Vädermaskiner och tornadofångare

Thoresens böcker innehåller inte bara en samling forskningsresultat. De skildrar också en personlig väg med överraskande, ibland roliga exempel, och där frågor ofta får lov att stå obesvarade. Här finns flera exempel på hur han i sin praktik som veterinär och naturläkare använder hygienisk ockultism. I tillägg finns exempel på meteorologisk ockultism: Genom att använda maoriernas metod (urinvånarna på Nya Zeeland) berättar Thoresen t.ex. hur han kunnat påverka och upplösa en tjock dimma, som innan hade gjort det omöjligt för ett flygplan att landa. Han förklarar också hur han utvecklade förmågan att styra norrskeppet genom en teknik som han lärde av samerna i Nord-Norge. En annan historia visar hur en grupp infödda män på en ö i Stilla Havet genom rytmiska rörelser kontaktade vattnets ande, och på så sätt klarade av att lugna en tsunami.

Det säger sig självt att utvecklingen av de tre ockultismerna ligger långt fram i evolutionen. I dagsläget är det lätt att uppleva mycket av detta som "trollerier" och fantastiska historier. Men Rudolf Steiner tog medvetenheten om dessa andliga dimensioner och förmågor på största allvar och uppmanade människan att genomskåda de andliga krafter som t.ex. döljer sig bakom den biologiska och teknologiska utvecklingen. Redan i vår tid är det tydligt hur den materialistiska forskningen ligger några steg före. Avancerade vädermaskiner och tornadofångare är kanske inte bara produkter av den konstnärliga fantasin? Inom det som kallas geo-engineering ser vi storskaliga försök att manipulera jordens klimatsystem. Att t.ex. minska solstrålningen genom att sätta upp speglar i rymden, eller öka molnigheten genom tillförsel av svaveldioxid i stratosfären. Alla dessa försök till vädermodifikation är säkert inte av ondo. Svårare är det när man vill "leka Gud" utan medvetandet om att en andlig dimension överhuvudtaget finns.

Steiners Stradermaskin och Hilma af Klint

Lite hokusfokus blir det också när Thoresen förklarar hur man kunnat upprepa det trix som Uri Geller demonstrerade på TV-rutan för flera decennier sedan, då han visade hur en sked kunde böja sig genom tankekraft. Här rör det sig om mekanisk ockultism och i detta sammanhang förmedlar Thoresen några intressanta tankar omkring Rudolf Steiners Strader-maskin. I den fjärde scenen av mysteriedramat Tröskelväktaren 1912 skapade Steiner en modell av en maskin som står på ett bord. I boken beskriver Thoresen i detalj hur den var konstruerad i ett samarbete med Dr. Oskar Schmiedel. Det skulle gå för långt att återge detta här, men Thoresen berättar också om ett samtal mellan Rudolf Steiner, Günter Wachsmut och Ehrenfried Pfeiffer.

På en fråga från Pfeiffer om den eteriska kraften, som var tänkt att driva maskiner, svarade Steiner: "Ja, sådan kraft finns,

men den är ännu inte upptäckt. Man känner den i allmänhet som eter (dock inte fysisk eter). Det är den kraft som gör att ting växer och lever, t.ex. i ett frö ("Samenkraft"). Den kallas också eterisk formkraft, därför att det är kraften som skapar formen, strukturen i växten. Innan man kan arbeta med den kraften måste man demonstrera dess närvaro. På samma sätt som man använder reagenser i kemin, så måste man finna en reagens för den eteriska kraften. Du kan försöka genomföra kristallisationsprocesser och tillsätta organiska ämnen".

Enligt Thoresen är Strader-maskinen en imaginativ bild som visar kunskap om den eteriska kraftens närvaro. Det är egentligen ingen fysisk maskin, utan en bild av de andliga krafter som rör och påverkar den fysiska världen. När vi kan "se" eller "demonstrera" de strukturer eller väsen som tillhör alla tre områden inom elementarvärlden, kommer vi att kunna behärska kraften i moralisk teknologi.

Ett annat exempel Thoresen nämner är Hilma af Klint, som hade förmågan att varsebli det andra området i elementarvärlden. Thoresen lyfter fram några bilder i serien Duvan och hävdar även att Duvan 10 har en likhet med Strader-maskinen. En annan som hade förmågan att se in i det andra området i elementarvärlden var Martinus (Thomsen). Martinus' och Hilma af Klints målningar har därför en viss likhet med varandra.

Det finns en serie på 22 målningar av Hilma af Klint som framställer atomens område från 1917. Varje bild i Atom-serien visar två bilder av en "atom". Enligt Thoresen kan vi se atomen på det andra eteriska planet i det övre vänstra hörnet. I det nedre högra hörnet ser vi atomens energitillstånd på det fysiska planet förstorat tio gånger. Thoresen antar att Hilma af Klint fick anvisningar genom sin eterkropp och återger dessutom konstnärens mycket intressanta anteckningar för varje bild. Här beskriver hon komplexa förbindelser mellan den fysiska och eteriska världen på atomnivå. Enligt författaren motsvarar detta exakt de egna varseblivningarna i denna andliga sfär.

Steiner hävdade att utvecklingen av mekanisk ockultism i framtiden kommer att ske på ett ganska naturligt sätt. För Steiner var det klart att medlemmar i hemliga loger är medvetna om att man med hjälp av särskilda förmågor kan styra lagbundenheterna för vissa mekaniska vibrationer, som sätter maskiner i rörelse. Enligt Steiner är detta förmågor som särskilt kommer att utvecklas bland engelsktalande folk i väst. 6 Steiner berättade också hur människans medvetande beror av nedbrytande krafter och att det i nervsystemet pågår en dödsprocess. Enligt Steiner kommer dessa processer att bli mycket starkare i framtiden, beroende på de energier/entiteter som verkar inom teknologin; elektricitet och magnetism. Å andra sidan kommer människan att utveckla förmågan att styra sina intentioner och tankar in i maskinernas krafter.

Livets och dödens elementarväsen. Vägsål inom medicinen

I sammanhang med eugenisk ockultism refererar Thoresen till en serie föredrag av Rudolf Steiner, Mörkrets maktens fall (Der Sturz der Geister der Finsternis GA 177). Det fjärde föredragets titel är Födelsens och dödens elementarväsen.⁵ Enligt Thoresen är dessa relaterade till det första området i elementarvärlden. Steiner säger: "I dag tjänar dessa väsen teknologi, industri och handel (ekonomi). Det är viktigt att denna störande sanning når våra själar med all kraft och intensitet." I föredraget berättar Steiner att något händer i vår femte efteratlantiska period, som även hände under den atlantiska tiden. När den atlantiska utvecklingen hade nått sin fjärde period fick människan förmågan att härska över vissa elementarväsen och genom dessa styra olika individers växt och allmänna fysiologi. Man fick kontroll över gudomliga krafter och använde dem för att uppnå makt och

skada andra. Man kunde t.ex. göra dem dvärg-liknande eller förvandla dem till jättar. Göra dem ointelligenta eller vanställda. Därför måste den atlantiska civilisationen utvecklas mot sin egen undergång. Samma utveckling mot katastrofer kommer enligt Steiner att hända när teknologi, industri och ekonomi får kontroll över de gudomliga andliga krafter som härskar över liv och död.

I dag står vi inför allvarliga vägskäl i människans förhållande till liv och död. Detta rör sig om alltifrån utvecklingen av nya vacciner till målsättningarna inom det som kallas transhumanism och med ett nytt ord kallas "bio-poetik". En politik som härskar över kroppen och där potentiella smittbärare isoleras och utesluts ur delar av samhällsstrukturen. Jag väljer här att citera en annan författare, Ana Pogacnik. I boken Att vara människa i nutid skildrar hon samtalen med sin avlidna syster Arja. Båda är döttrar till Marko Pogacnik med erfarenheter inom healing och geomanti. På frågan om aktiv dödshjälp och användningen av det nya vaccinet, är svaret hon får: "Livet var oantastligt i sitt djupaste skikt så länge som människorna inte hittade någon väg att tränga in den djupaste kärnan inom människan, så länge vi inte hade lärt att blanda oss in i den skrift som tillhör DNA. (...)

Allt som lever bär inom sig den gudomliga andningen, det som ger livet fundament, form och ram. Denna rena impuls bevaras och skyddas i våra celler, då det är essentiellt för alla levande väsen. När vi förlorar denna gudomliga renhet, förlorar vi den direkta tillgången till vår natur, till vårt ursprung, till vårt vara, till livets skapande princip.

Vi kan förändra allt omkring oss, förvrida det, stympa det, riva sönder det, manipulera, byta ut det, men vi kommer ändå att vara den vi är, så länge denna renaste gudomliga skrift förblir oförändrad. När vi förorenar den, förlorar vi det genuint egna som bär oss. Uttryckt med en bild kan vi jämföra det med ett enkelt tempelbygge, där vi tar bort centrala pelare – det finns ingen bärkraft längre, och det måste största samman. (...)

Trots detta måste jag tillägga att inte alla människor reagerar lika, denna rena kärna blir inte angripen hos alla. Men bara möjligheten att detta kan ske, är absolut för mycket. Om detta ändå sker, blir kroppen så främmande för själen, så kall, omöjlig att känna igen och omöjlig att greppa, att den inte längre kan beliva den. Det utvecklas en sådan separation mellan kropp och själ att själen plötsligt känner sig som i ett fängelse i sin egen kropp. Detta är outhärdligt både för livet och för (erfarenheterna efter) döden." 7

Nu måste tilläggas att Ana Pogacnik med sin bok inte i första hand målar upp ett ångestframkallande apokalyptiskt scenario. Detta är en bok fylld av hopp, visdom om människan och jordens innersta väsen. Livet på jorden utvecklas inte i cirklar, skriver Pogacnik, utan i en ständig uppåtstigande spiral. Detta kan bara ske därför att det finns en högre väsensintelligens som leder denna växt och alla jordens invånare som del av denna organism: "Jag kunde naturligtvis måla en underbar, kitschig bild av detta väsen, men jag skulle hellre vilja beteckna det som rent gudomligt ljus, som jag ser i jordens kärna. Det är det vackraste ljus som jag någon sin sett.

Jordens har en så ren och sakral kärna, att den inte på något sätt kan förstöras. Man talar så mycket om förstörelsen av planeten. Men jag kan säga med fullt förtroende, att det inte finns någon allvarlig fara, därför att jorden är så stark. (...)

Det betyder inte att vi människor respektlöst, känslolöst och ur alla möjliga egoistiska orsaker kan förstöra allt rakt igenom! - Men jag vill ändå säga att jorden har stort tålamod med oss människor, därför att vi behöver detta övningsfält. Vi lär oss inte bara inom våra personliga ramar, utan också som civilisation. (...) Jag har berättat hur vi människor är ljus och härstammar

från det gudomliga alltet när vi inkarnerar på jorden. Jag har redan sagt att jorden är förtätat materialiserat ljus. I sin substans har den fullbordat guldlysets alkemi. Vi manifesterar oss som ljus i jorden, och för detta behöver vi också jordens mirakel-ljus (Wunderlicht)." Kanske kan man också säga som regissören David Lowery, när han intervjuades om filmen *The green Knight*, inspirerad av Artursagan: "Jorden kommer att klara sig, men vi andra har stora problem."

NOTER:

1. Are Thoresen: "Den nordiska initiationsvägen och de områden som uppenbarar sig och deras betydelse av att utveckla ockulta krafter och förmågor. En personlig kommentar till Rudolf Steiners nödvändighet att utveckla hygienisk, mekanisk och eugenisk ockultism". Are Thoresen 2020.

2. Rudolf Steiner, *Die geistige Wesen in den Himmeln und Naturreichen*, Helsinki, 3.4. 1912, GA 136

Rudolf Steiner: *Makrokosmos und Mikrokosmos*, Wien 26.3.1910, GA 119

3. Rudolf Steiner, *Initiationserkenntnis, Penmaenmawr i Wales*, 19. - 31.8 1923, GA 227

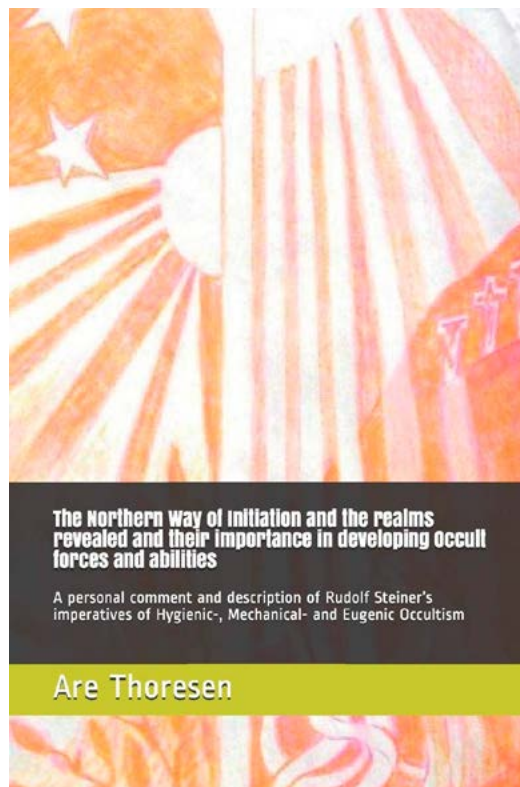
4. Steiner, *Esoterische Betrachtungen – Karmischer Zusammenhang aus dem Jahre 1924*, Band 4, Dornach, 5. - 12. 7, 1924, GA 237

5. Rudolf Steiner, *Die spirituellen Hintergründe der äusseren Welt. Der Sturz der Geister der Finsternis*, Dornach 29. 9 – 28.10, 1917. *Die Elementargeister der Geburt und des Todes*, 6.10. 1917, GA 177

6. Rudolf Steiner, *Die soziale Grundforderung unserer Zeit*. In *geänderter Zeitlage*,

Dornach, 29. 11 - 8. 12, 1918, GA 186

7. Ana Pogacnik, *Att vara människa i nutid. Samtal med min syster Arjas själ*, Modra Zemlja, Sempas, Slowenien, 2021

Are Thoresens bok: *The Northern Way of Initiation and the Realms Revealed and their Importance in Developing Occult Forces and Abilities*.

KONST

Karl Schultz-Köln:

från tecknande med färg till färgens formskapande möjligheter.

Per Johansson

Karl Schultz-Köln, "Kalle", var min första kontakt med Antroposofiska Sällskapet. Han arbetade då deltid som bibliotekarie på antroposofiska biblioteket på Rådmanngatan. Detta var i början av 80-talet. Karl hade inrättat det så att det var både bibliotek och ett slags improviserat café. För mig som då var omkring 25-årsåldern, var det spännande och intressant att lyssna på alla samtal som fördes om antroposofi, men också, mest genom Karls omsorg, om konst och dess andliga sida.

Så här i återblicken ser jag det som en stor förmån att det var just Karl som var min första kontakt. Han var väl insatt i antroposofin och hade förmågan att i korta kärnfulla satser återge antroposofin på ett levande sätt – satser som verkade länge i mig såsom "frön".

Men framförallt, han var professionell konstnär med en lång karriär bakom sig, och väl bevandrad i konsthistorien. För mig innebar det att han kunde öppna upp konstens betydelse med en antroposofisk belysning. T.ex. vad enskilda konstnärer hade bidragit med i mänsklighetens medvetandeutveckling. Karl brukade ofta säga att det inte är kungarna som lever kvar i människors medvetande, utan konstnärerna.

Mina möten med Karl pågick regelbundet i ca. tio år. Först på biblioteket och sen på Robyggebutiken på Grevturegatan 14. Karl hade då slutat på biblioteket och jobbad deltid med Antroposofiska Bokförlaget, vars lager hade flyttats till butikens källarlocal.

Det var på det sättet jag kom i kontakt med Urban Forsén som var butikschef. Urban behövde hjälp i butiken, framför allt under lunch, lördagar och inför storhelger, och eftersom jag studerade på Universitetet passade det mig bra att dryga ut kassan med lite extrapengar.

Det var stora kontraster mellan Karls och Urbans personligheter. Karl brukade säga att han var en "kättare" dvs. han höll inte inne med sina åsikter, dessutom

kunde han ha en ganska kort stubin, vilket gjorde att en del kunde bli stötta och sårade av hans åsikter. Urban var diplomaten, den skolade ockultisten som aldrig uttryckte något som inte vara noga genomtänkt. Om Karl kunde vara lite för "personlig" så hade Urban snarare problem med att uttrycka sin personlighet. Det var lite av en "mussla" i hans sätt av att vara.

Vad som låg Karl varmt om hjärtat var att belysa konstens andliga betydelse, hur den "sanna" konstnären i sitt arbetet går före sin tid och visar på framtidsmöjligheter för människans medvetandeutveckling – han citerade då gärna James Joyce som ska ha sagt att konstnären bör helst vara före sin egen tid, annars finns det risk att han kommer att "ätas upp av den"¹

Karl sammanställde de artiklar om konst, som han publicerat i olika tidskrifter, i en bok: "Bildens yta som kunskapsfält". Där har han, enligt mitt förmenande, gett ett stort bidrag – i en tid som alltsedan Kant har satt upp sina kunskapsgränser och enbart förlitar sig på det matematiskt beräkningsbara som en tillförlitlig källa till kunskap, och som följd därav förminskat konsten till enbart en dekorativ, och i modern tid, också: en politisk, provocerande betydelse. Att konst, och i det här fallet modern konst, skulle kunna visa på andliga lagbundenheter och sammanhang som inverkar på den mänskliga medvetandeutvecklingen; och att även konsten verkar på det mänskliga medvetandet, är inte något som i vår tid är accepterat – även om det har skrivits hyllmeter på hyllmeter om t. ex: Matisse och Picasso, så är det väl knappast någon konsthistoriker eller kritiker som har tagit det steget. Det har naturligtvis att göra med den dominans som naturvetenskapen och dess världsbild har fått både över humanvetenskapen och konsten.

Karl framställer på ett förträffligt sätt den moderna konsten andliga impuls: från impressionismen till actionpainting – det som kom därefter fram till vår egen tid, där inkluderas också s.k. "antroposofiskt måleri" – var Karl skarpt kritisk till. Orsaken till det "famlande" som konstnären hamnat i var, enligt Karl, att konstnären inte hittade fram till det som borde vara en naturlig följd av impressionism och kubism, nämligen: färgen i sig själv och dess inneboende formtendens. Svårigheten förstärks naturligtvis av naturvetenskapens inflytande och dess ensidiga syn på färgen som sekundärt i relation till de materiellt mätbara, egenkaplösa våglängderna. Den subjektiva

upplevelsen av färgers kvalitativa egenskaper kräver en annan forskarmetodik än den etablerade naturvetenskapen. Det är just det som Karl vill visa på samtidigt som han i boken indirekt dokumenterar sin egen väg.

För att belysa Karls syn på impressionismens och kubismens betydelse vill jag utgå från centralperspektivets etablering i måleriet som ur ett vidare perspektiv sammanföll med den moderna naturvetenskapens genombrott under 1600-talet och medvetenhetssjärens inträde i mänsklighetens utveckling som påbörjats redan under 1400-talet. De gamla instinktiva "klarseende förmågorna" var under förfall och "renades" genom medvetenhetssjärens inträde och naturvetenskapen.² En intellektuell tidsålder inträder som befriar människans från det gamla ofria förhållandet till den andliga världen.

I naturvetenskapen blir det gravitation och form som blir det dominerande. Mellan formernas värld uppstår tomrummet, allt andligt så att säga" sugts in i formen. I måleriet visar det sig som strävan till det exakta avbildningen av rummet genom centralperspektivet. Senare kommer stillebenmåleriet av döda djur, ofta liggande på ett köksbord. Polariteten till tyngdkraften, det eteriska livskrafterna, blev mer och mer "offer" för en död, materiell bild av naturen. Det livgivande, det skapande "kapslas" i medvetandeupplevelsen in i den materiella formen. Detta medvetande leder till att vetenskapen allt mer ser världen helt materiellt. Man söker ursprunget – inte i en andligt skapande verklighet som "förtätar" sig in i den synliga formen – utan man börjar söka efter de minsta materiella beståndsdelar som genom lagbundna "krafter" ger upphov till den synliga världen. Det är en s.k. "bottom up" modell och där den upplevande människans erfarenheter går förlorad ur ett kunskapsmässigt perspektiv – upplevelsen är sekundär och har bara en betydelse som en möjlig indikation på den bakomliggande alstrande "sanna" materiella verkligheten som inte går att se eller uppfatta, utan enbart indirekt dra slutsatser från genom avancerade mätapparater. Den ännu olösta motsägelsen blir att det trots allt är människan som skapar sin egen kunskap och metodik – inte genom indirekta materiella samband – utan i tankefrihet. Vad denna skapande tankeförmåga är lämnas obesvarad. Naturvetenskapen stänger in sig själv i en deterministisk världsbild. Vetenskapsmannen avsäker sig friheten och, för att spetsa till det, "tillber" i stället för avgudar den döda materian.³

Demeter II, 1967

Den enskilda människan blir på gott och ont utlämnad till sig själv och sin egen jagutveckling, instängd mellan det gamla religiösa arvet och den moderna naturvetenskapliga världsbilden som växer fram.

Mot slutet av 1800-talet kommer en motreaktion mot den ensidiga naturvetenskapens syn. Dels genom de framväxande humanvetenskaperna och dels – mindre erkänt – Rudolf Steiners Frihetens filosofi, som just griper tag i det framväxande jagets möjlighet. Här bör också nämnas enligt författaren Edmund Hussels' fenomenologi som är föga förstådd än idag⁴. Humanvetenskapen som tydligt ser och förstår riskerna med den ensidiga materialismen kan dock inte frigöra sig från den kantianska dogmen och hamnar i skuggan av naturvetenskapens framgångar.

I måleriet kommer också en motreaktion mot formmåleriets inkapslande av färgen. Impressionismen börjar lösa färgen från formen och låter färgernas stämningsskapande mer, så att säga, sväva runt formerna. Färgens ständiga föränderlighet beroende av ljus och skuggförhållande under en dag studeras och målas av t.ex. Monet: De kända serierna av målningar av en höstack och en katedral.

Det som impressionisterna inte kunde lösa, den orörliga, rigida formen – färgen frigjordes men det fanns inget organiskt samspel med formen. Formerna, så att säga, tonade enbart bort eller blev "suddig". Det blev kubisternas uppgift att lösa,⁵ främst genom Picasso och Braque – in-

spirerade av Cézannes arbeten – började de att återuppta det rumsliga, volymen i måleriet efter impressionismens formupplösning. Detta skedde i en tid då Einstein förändrade synen på rörelse och form, energi och massa genom dess relativisering: Form var rörelse i ett "lagrat" tillstånd och rörelse kunde bli form.

Vad kubisterna gjorde var att de genom att rytmisera formerna, och att så att säga "vika ut det avskuggade" av de sidor, delar av föremålen som inte var synliga i rummet; fyllde de ut de ur det tomrum som uppstått genom centralperspektivet.⁶ På bildens tvådimensionella yta skapades en rytm i samtidighet. En simultantitet som upphävde den linjära tiden och skapade ett intryck av skapande liv som inte var instängd i rummets form och den linjära tiden.⁷

Impressionism, kubism och även expressionism satte en stor prägel på den moderna konsten under 1900-talet. Ett slags första uppvaknande, från ett konstnärligt perspektiv, ur den mörka materialistiska perioden under 1800-talet. Karl menade att om man före materialismen mer, så att säga, målade mot solnedgången, varma färger som sjunker in i skymningen – så präglades modernismen mer av soluppgång, färger mot det stigande ljuset.

Nya rena färger från det skymningsdunkla bruna, de svarta nyanserna⁸, och där även den gröna, blåa, violetta skalan dyker upp mer frekvent.

Karl, som arbetade sig igenom de flesta strömningarna, kom till slut till det som

kallas actionpainting: ett slag kaostillstånd, där målaren målar sin egen aktivitet direkt ur viljan: Pollock och De Koonig är väl de mest kända. Om man studerar Karls målningar från denna tid så får jag intrycket att det är precis som ett kaos innan det bryter fram något nytt, jag får intrycket av äggskal som är på väg spricka, krackelera inifrån. Och tittar man närmare på Karls hela väg från teckningarna under andra världskriget⁹, så framgår det tydligt att han går från formens dominans över färgen till att steg för steg lösa upp formen ända till ett kaostillstånd i målningarna från perioden med actionpainting.

Antroposofin fick Karl kontakt med i Finland genom sin fru, Marita. Det var från början ett allmänbildande intresse;¹⁰ men ju mer Karl arbetade med problemet vad som kunde göras efter "actionpainting", så kom han in på färgens område. Han studerade Goethes färglära och därefter kom antroposofin och vad Steiner hade sagt i detta ämne. Det var framförallt den "omvända" synen på konstnärens roll som tilltalade Karl: Det var inte första hand det som konstnären själv ville uttrycka genom sin personlighet; utan framhävandet av vad färgerna har att säga till konstnären. Alltså en mer forskande frågande inställning. Naturligtvis är inget absolut, konstnären sätter till slut sin prägel på verket – men det kan vara mer ur individualiteten än den rent personliga problematiken. När konstnären jobbar genom sitt jag håller han tillbaks sina personliga böjelser och kommer lättare till något allmängiltigt – samtidigt som det också är en skolningsväg.¹¹ Från den subjektiva upplevelsen kan konstnären komma till något objektivet. Det är utforskandet av det kvalitativa istället för det kvantitativt abstrakta, som är naturvetenskapens väg.¹²

Karl påpekade att Steiners hänvisning till ett måleri ur färgens inneboende formtendens var svårt, och att det i vår tid egentligen bara kan vara en trevande början.¹³ Det som Karl gjorde efter perioden med actionpainting var också i första hand en början. Han brukade skoja och säga att: "Madonnor, det får vi måla i nästa inkarnation". Men det är en sådan, enligt författaren, befrielse att se färgen frigjord i sitt eget vävande element i Karls målningar. Serien av målningar med titeln Systole- Diastole visar också på en andlig lagbundenhet – målat ur färgen – de sammandragande och utvidgande kraftströmningarna som i harmoni skapar en virvel, något man kan se i naturen och också uppfatta själsligt – problematiken med att vi som människor kan vara

för sammandragna eller för utvidgade – och sett från detta perspektiv så har de även, enligt min uppfattning, en terapeutisk verkan.

Jag kommer tydligt ihåg hur upprymd Karl var när Hilma af Klints målningar började uppmärksammas och att hon, på en annan väg, gestaltat samma motiv¹⁴ som Karl hade arbetat sig fram till konstnärligt, medan Hilma af Klint förmedlade det som ett medium.

Karl arbetade i samma anda som Kandinsky. Han började från ett intet, från ett kaos och lät målningarna växa fram. Sköljde av, använde svamp, målade över tills han fann ett motiv som han tyckte var intressant. Det var ständig dialog med målningen och slutresultatet kunde bli något helt annat än vad han hade förväntat.¹⁵

Här kommer jag också in på den sista delen av Karls bok och artikeln: "De målar ju fortfarande". Förutom att Karl var mycket kritisk till den samtida konsten och dess intellektualisering, var han mycket kritisk till vad som då gick under beteckningen: "antroposofiskt måleri". Kritik som han även framförde i den återgivna intervjun i A.Mäcklers bok om Antroposofi och måleri. Själva termen "antroposofiskt måleri" menar Karl var nonsens. Konstnärens uppgift är inte att måla en lära.¹⁶ I vår individualiserade tid när människan jobbar på sin jagutveckling, så var Karls bestämda åsikt att konstnären själv måste ta ansvar för sina verk. Antroposofin som metod och inspiration var något helt annat. Detta var också orsaken till att Karl reagerade så starkt mot ett måleri som så att säga tecknade in antroposofiska temata i färgerna, t.ex. ärkeängeln Mikael med draken etc. Ofta var det också, trots de skenbart klara färgerna, ofta enligt Karl ett måleri mot skymningen, alltså ett måleri som ännu inte gått igenom den materialistiska perioden. Karls kritik riktade sig inte, det framgår tydligt i artikeln, mot det pedagogiska eller terapeutiska måleriet¹⁷, utan det som ville framstå som ett professionellt konstnärskap; och där man i olika sammanhang placerade ut dessa konstverk tillsammans med konstnärer som Paul Klee, Kandinsky, Picasso etc. Detta var att göra antroposofin en tjänst. Måleriet skapade en sekteristisk stämning och själva frihetsimpulsen kom i skymundan. Ett fritt måleri kan inte vara en lära i vår tid. Det måste lämna åskådaren fri. Nu måste det sägas att Karl skrev artikeln under 90-talet och mycket har hänt sedan dess. Termen "antroposofiskt måleri" har mer eller mindre försvunnit.¹⁸ Och konstnärerna står mer självständigt för sina verk som t.ex. Greet Helsen: ett

måleri som förvisso inte är målat enbart ur färgens formskapande utan mer i en blandform av form och färg. Men det viktiga enligt författaren är, framförallt i vår tid då frihetsimpulsen är så viktig, att åskådaren lämnas fri och inte "tvingas" på något antroposofiskt kunskapsinnehåll.¹⁹

När det gäller bilderna som är bifogade så vill jag framförallt lyfta fram de två målningarna: Ljus och mörker från 1950 och Sol – Måne 1982. Det är samma motiv, men den ena är målad genom form, den andra – efter Karls genombrott till färg – målad ur färgens inneboende formtendens.

De andra målningarna är kronologiskt från Karls kubistiska period, fram mot actionpainting och därefter måleriet som uppstod som en begynnelse till ett målande ur färgen.

Jag vill tacka Mikael Lindholm, konstnär och mångårig elev till Karl för hans bidrag till denna essä.

1 Joyce hade haft en stor inverkan på Karl. Hans metod är att skriva ur "streaming consciousness", Karl nämnde det som: "aus-der-sprache-heraus-schreiben": I trettio år "levde" han formligen i denna språkvärld. Karl. Detta fick senare betydelse när han stötte på Rudolf Steiners konstimpuls: "Aus-der-Farbe-malen". Se Cecilia Thornborgs uppsats: Karl Schultz-Köln: "Ein goetheanistischer Maler unter Berücksichtigung von Rudolf Steiners künstlerischem Impuls, Karls tilläggsnot. 10

2 Rudolf Steiner: "Antroposofiska ledsatser". 1978. s. 104 - 113

3 Nietzsche ska en gång ha uttryckt: materialismen är den sista avgudadyrkan

4 Husserl och hans bidrag genom fenomenologin återvänder jag gärna till senare. Ur ett antroposofiskt och ur ett frihetsperspektiv är hans fenomenologi värd att betraktas närmare.

5 Karl påpekar att termen kubism är missvisande. Kuben är ju en tredimensionell form. Kubisterna lyfter ju upp det tredimensionella till ett tvådimensionellt plan. Se Karl Schultz-Köln: "Bildytan som kunskapsfält", s.59-60

6 Schultz-Köln: s. 55-68

7 Se även de referenser i Schultz-Kölns artikel till uttalande av Steiner om rytmens betydelse.

8 Det finns naturligtvis undantag: T.ex. Rembrandts målningar där ljuskällan kommer inifrån. Individualiteten börjar lysa upp inifrån mot en brun eller svart bakgrund. Karl som visade på detta menade att det var, i en antroposofisk terminologi, andesjälvets verksamhet i människan som Rembrandt fångat.

9 Karl Schultz-Köln: "Skizzen und aufzeichnungen aus den kriegesjahren 1941-43".

10 Andreas Mäckler: Antroposophie und Malerei. S. 226

11 Karl var ingen motståndare till expressionismen. Enligt honom så når många av dessa konstnärer genom sin personliga, subjektiva väg ofta fram till något allmängiltigt. De visar upp sin själsliga problematik på ett sätt som gör det möjligt för åskådaren att själv få ett förhållningsätt till vad som rör sig i tiden. T.ex. Edvard Munch som enligt Karl målade av sig sina "demoner". Men Karl menade ändå att den forskande metoden passade bättre i vår tid. Den subjektiva vägen har i vår tid – genom konceptkonst, installationer ofta blivit så

personlig så att det är svårt att se något allmängiltigt i den. Eller är den så intellektualiserad så att man kan fråga sig om det inte vore bättre att skriva en bok. Karl som var, det framgår tydligt i hans bok, mycket kritisk till de konstströmningar som uppkom efter action-painting, betonade ofta att konsten, måleriet ska ge näring för ögat och själen.

Här kan man tillägga, enligt författaren, att den "objektiva vägen" stärker jaget i och med att just det personliga hålls tillbaka. Men förr eller senare, vare sig man är konstnär eller "ockultist", kommer man till sin egen skuggproblematik. Det som Novalis i Hymnen an der Nacht uppträder, när man vänder sig nedåt natten och möter sitt förflutna.

12 Schultz-Köln: s. 85 - 97. Se även Rudolf Steiner: "Goethes Weltanschauung" s.169 - 176

13 Måleriet ur färgen var, enligt Karl, konstens uppgift att visa på den eteriska världen ur ett konstnärligt perspektiv. Ett måleri som enligt Steiner kunde vara sinnligt-översinnligt. Och där naturligtvis tyngdpunkten kunde, beroende på konstnär, vara olika. Karls måleri är enligt min bedömning mer åt det översinnliga. Om man läser Steiners skildring av det eteriska i föredraget om Lukasevangeliet. -s.12ff – då förstår man också varför Karl tyckte att det var så viktigt med att man kunde se spår av att färgen hade runnit i målningen. Det gav en effekt av att målningen förvisso hade fixerats i ett ögonblick, men att den var i potential att komma i rörelse

14 Schultz-Köln: s.110 - 111. Karl var också tydlig med att konstnären som skapar ur sig själv genom att jobba med sitt jag är något helt annat, än den som arbetar med visioner eller som medium, som är ett ofritt förhållande och otidsenligt i vår tid.

15 Se Art Lab Gnesta bok. 2013. Om Karl Schultz-Köln och Berit Fröseths biografi: s.75

16 Mäckler: s.228

17 Det pedagogiska arbetet som Gerhard och Elisabeth gjort. T.ex. "Die Individualität der Farbe" höjde Karl ofta till skyarna.

18 <https://marjorie-wiki.de/wiki/Antroposophische-emalerei> https://marjorie-wiki.de/wiki/Anthroposophische_Malerei

19 Från en nära bekant har jag fått ta del av att Steiners intentioner när det gällde kupolmåleriet i första Goetheanum var att göra det nonfigurativt, men att han var tvungen att kompromissa. Tyvärr är det inte någon uppgift som jag har kunnat bekräfta.

BIODYNAMISK ODLING

När namnet Persephone dök upp hos mig

Edith Lammerts van Beuren

Att söka, tvivla och ibland förtvivla och under gynnsamma omständigheter få ögonblick av ingivelse, visshet, att det är så, hör till kunskapsprocessen. Det här är en rapport om ett sådant "att söka och hitta" vad gäller fält- och kompostpreparatens verkan, som framställs på biodynamiska jordbruk varje år. Sedan år tillbaka är fältpreparatens verkan ett forskningstema för författarinnan vid Louis-Bolk-Institut i Driebergen (NL). Genom en andevetenskaplig fördjupning får detta tema nytt ljus.

Under vår- och sommarmånaderna har trädgårdsmästare och jordbrukare samlat och torkat substanserna till preparaten, för att sedan bearbeta dem efter Rudolf Steiners anvisningar. Under mitten av 1980-talet berördes jag starkt av det tvivel om preparatens verkan som levde bland de biodynamiska bönderna. På grund av detta tvivel ifrågasatte en del jordbrukare plikten att använda preparaten för att få en demeterlicens. Frågan om hur man kan varsebli fältpreparatens verkan har jag tagit itu med tillsammans med trädgårdsmästare i fältförsök med huvudsallad, först i Gärtneri Kraaybeckerhof och senare på Hof De Vijfsprong tillsammans med Jan Weijsefeld. Den vanliga forskningen fram till dess gällande fältpreparatens (Hornmist och Hornkiesel, se särskild faktaruta) verkan, fokuserades i många fall på skördeskillnader hos behandlade och inte behandlade växter, utan att beakta kontexten (växtbetingelser, väder, gödsling, jordkvalité o.s.v.). Dessa försök gav ofta inga entydiga resultat, vilket var förvirrande. Av detta skäl betraktade jag inte bara slutprodukten, utan framförallt även växtutvecklingsprocessen. Därför använde jag mig av – bredvid de brukliga analysmetoderna – den goetheanistiska fenomenologin, för att med veckovisa växtiakttagelser få syn på vilka skillnader som visade sig i tillväxtdynamiken. När det var skördedags lät jag några rader få stå kvar för att kunna följa skillnader i blomningsprocessen som ett uttryck för potensstyrkan hos de skördemogna plantorna.

Varje gång visade sig fältpreparatens verkan i att vara "harmoniserande": alltefter omständigheterna verkade de ibland som en större skörd, ibland som en mindre skörd (vilket senare också bekräftades i König 1992). I växtdynamiken visade det sig att preparaten dämpande, där den vegetativa tendensen var för stark och växterna hotade att "gå ur fogarna" (t.ex. vid en kraftfull vår), och när tillväxtimpulsen var för svag (t.ex. under en kall vår), stimulerade de tillväxten. I båda fallen verkade preparaten till förmån för en bättre, salladstypisk kvalitet. Resultaten bekräftade för mig preparatens avgörande betydelse för sunda livsmedel. Efter tio års forskning fanns det inte längre någon ekonomi för detta arbete. Därför fick jag under årtal lägga detta tema åt sidan.

När ett väsen visar sig

I början av 1990-talet började gendiskussionen och vi letade efter svar på de aktuella frågorna med antroposofiska kunskapsmetoder. I forskningen gavs plats för biologisk växtförädling, som jag har ägnat resten av mitt yrkesliv till. Under sista året före pensioneringen (2017) gjorde jag en dramatisk upptäckt efter en incident under en kollegas avskedssymposium gällande fröförädling. Under diskussionen utgöt sig en deltagare i en häftig tirad över "den biologiska lantbrukssektorns oansvariga avböjande av genteknisk manipulation". Mannens yttranden träffade mig djupt och existentiella frågor: varför känner jag mig fortfarande så starkt träffad av sådan kritik? I vilken andlig kontext ska jag sätta in detta? För vem utför jag egentligen mitt forskningsarbete till begreppet växtens integritet?

Med frågan: "Vem står bakom mig?" levde och mediterade jag några veckor. I ett oväntat ögonblick, dök under en tågresä – bokstavligen mellan raderna av en bok som jag just läste – namnet Persephone upp. Jag var överraskad, men visste genast helt säkert: Det är hon! Hur var det möjligt att jag under alla dessa år hade glömt henne? Jag minns att jag under preparatforskningsperioden läste en liten skrift av Hans-Peter van Manen om relationen mellan Sophia och Persephone och rörelsen för att skydda omvärlden⁴. Jag kom ihåg att boken hade tilltalat mig starkt och att jag i min begeistring hade lånat ut den lilla skriften och aldrig hade fått tillbaka den. Och så hade Persephone försvunnit ur mitt medvetande ... Det inspirerade mig, att veta, vem jag tjänar.

Vem är Persephone?

Den grekiska mytologin beskriver hur Persephone som växtvärldens gudinna blev bortrövad av Hades, underjordens

gud och dödsrikets konung. När hennes mor Demeter, den fruktbara jordens gudinna, får reda på att Hades har rövat bort henne, ilsknar hon till och slutligen sluts en kompromiss: Persephone får leva några månader per år i den övre världen, under betingelsen att hon också en del av året ska vara Hades maka in underjorden. Detta är mytens förklaring till årstiderna.

Skrifterna från Skolan från Chartres (11 - 1200-talet) berättar om hur Persephone, som här visar sig som Natura, ber vishetens gudomliga väsen, Sophia, om hjälp till samarbete. Persephone-Natura var övertygad om att livet på jorden, och särskilt växtvärlden, skulle kunna räddas, om människornas handlingar skulle genomträngas av högre kunskap.^{4,5}

Medan jag fortfarande sökte efter vilken roll Persephone skulle kunna ha i mitt arbete, dök våren 2019, i en meditation över "hängivenhet", överraskande ett kors med Kristus upp. Samtidigt uttalades med eftertryck: "Ge akt, det handlar om korset!" och jag såg Kristus försvinna i bakgrunden, men korset förblev stående i min bild. Jag började då en efterforskningsprocess om betydelsen av korset som symbol. Upplevelsen av korset gjorde att minnet av Rudolf Steiners beskrivning dök upp, där han berättar att Persephone varje år faktiskt gör detsamma för växtvärlden, som Kristus har gjort en gång för mänskligheten, nämligen att som gudomligt väsen stiga ner på jorden för att övervinna döden.⁶ Han har som upphöjt väsen förbundet sig med jorden, genom att besjåla framförallt jordens eterskikt (livsskikt) och särskilt växtvärlden. Genom sitt årliga, rytmiskt återkommande uppstående ur den döda världen befrias växtvärlden från "att vara tvungen att bilda sig endast från jorden"⁶ och för den igen in i den rätta orienteringen. Van Manen beskriver, hur han ur sin andevetenskapliga forskning ser Persephone som ett slags systerväsen till Kristus.

Persephone och fältpreparaten

Samma vår ombads jag att hålla ett föredrag för högstadie lärare om den goetheanistiska metoden i mitt arbete. Jag tog fram min gamla preparatforskning som exempel och nu blev jag medveten om detta tema igen. Under min förberedelse insåg jag blixartat att preparaten är Persephones instrument. Jag blev medveten om att Persephones egentliga arbetsfält är, när sommarkrafterna (gödsel) genomträngs av vinterkrafterna, när det fyllda hornet vilar i jorden och ovänt när vinterkrafterna (kisel) genomträngs av sommarkrafterna med hornkiselpreparatet. Det stod klart för mig att det inte bara handlar om att enkelt sammanföra växt

Frederic Leighton - The Return of Persephone (1891).

eller mineral med djuriska substanser och inte heller om årstidernas naturliga, rytmiska växlingar, som man utsätter preparaten för under beredningen. Det handlar om att de genomträngs genom människornas "inbjudande" agerande. I sommarkrafternas (horisontalt) och vinterkrafternas (vertikalt) genomträngande upplevde jag bilden av korset, som jag beskrivit ovan. I detta ser jag sommarkrafterna som låter växterna utbreda sig i tid och rum, som den horisontala principen, och vinterkrafterna, genom vilka den andliga impulsen verkar in i jorden, som den vertikala principen.

Växternas tillväxt och naturväsen

Från Rudolf Steiners forskning kan man veta att olika väsen deltar i växternas tillväxt och han beskriver dessa som elementar- eller naturväsen: dvärgar och

gnomer förbundna med jordelementet, nymfer eller undiner med vattenelementet, älvor eller sylfer med luft-ljus-elementet och eldväsen eller salamandrar med eldelementet.⁷ Dessa elementarväsen är de outtröttliga arbetarna som beledsagar plantornas växande. Utan deras kärleksfulla skaparkraft och deras arbete i alla växtens livsprocesser skulle växandet vara omöjligt. Dick van Romunde beskriver på ett underbart sätt hur gnomerna och sylferna är bundna till jordens tyngdkraft och vill fly bort från denna täthet. Genom detta skjuter de upp plantorna, medan älvarna och eldväsendena vill föra ner de efter blomningen vissnande växtformerna till jorden.⁸ Gnomerna bevarar dessa former under vintern och överräcker under våren dessa minnen igen till de nya groende plantorna. Rudolf Steiner beskriver liksom vid sidan

av, hur förbindelsen mellan kompostpreparaten och naturväsendena ter sig, när han beskriver röllekan.⁹ Rörande fältpreparaten ger han bara en indirekt hänvisning. I cykeln "Människan som samklang ..." beskriver han hur gnomerna skjuter växterna uppåt i växandet och hur sylferna drar ner dem ur atmosfären.⁷ Med samma formuleringar beskriver han verkan av de bägge fältpreparaten i 4:e föredraget i Lantbrukskursen: "då skulle ni kunna se hur kohornsgödseln underifrån stöter uppåt, den andra drar uppifrån, drar varken för svagt eller för starkt (...)"⁹ I denna senaste aspekt återser jag preparatens harmoniserande verkan, som jag såg i min salladsforskning.

Så kan man föreställa sig att horn gödselpreparatet visar riktningen åt gnomer och nymfer under den tidiga växtutvecklingen, där framförallt mineralstoff och vatten spelar en roll. Hornkiselpreparatet ger sedan älvarna och eldväsendena riktningen, när de vill forma det i växten, som skördas efter mognadsprocessen.

Naturväsen ber oss människor om hjälp

Enligt Rudolf Steiner har naturväsen ingen egen moral och är i tjänst hos högre väsen, som änglar och ärkeänglar.¹⁰ Dock drar i vår tid änglarna sig efterhand tillbaka från denna uppgift, så att vi människor i frihet ska kunna överta ledningen av naturväsendena. Det är just ingen liten sak! Vi har sedan lång tid tillbaka förlorat kontakten med dessa naturväsen. Men det kommer att ändra sig. Ur nyare rapporter från olika människor som har kontakt med naturväsen (som Thomas Meyer¹¹) blir det tydligt att vår tids naturväsen lever i nöd om gärna vill lära känna människorna och inleda samarbete.

Vi behöver fokusera på denna nöd. När vi betraktar vädret under de gångna åren, naturkrafternas häftiga extrema yttringar (översvämningar, vulkanutbrott, skogsbränder) och klimatproblemen, som på ett övertydligt sätt orsakas av människors aktiviteter, kan vi inse att naturen är förvirrad. Då måste också naturväsendena vara förvirrade. De ber om moralisk ledning genom oss människor.

Så återkommer jag till Persephones vädjan om Sophias vishet, som fortfarande klingar. Jag tror att vi uppfyller vårt ansvar för jorden, när vi vet om dessa naturväsen och ger dem moraliska impulser. I tillägg borde vi bygga upp en personlig förbindelse med naturen och med de naturväsen som verkar i den. Nyligen fick jag själv erfara hur det är möjligt att komma i kontakt med dem och den stora tacksamheten som följde av detta.

För mig upphör forskningen inte här. Manfred Klett ledde mig fram till föl-

jande förmodande: när jordbrukare ur fri vilja och med kärlekskrafter bereder och använder de biodynamiska preparaten, skapas nya väsen, som tjänar Kristus: så kallade Kristus-elementarväsen eller förkristligade elementarväsen. Hur annorlunda är inte denna form av "växtförädling" än den, när man strävar med hjälp av genmanipulation! Blir växtväsendena ännu starkare fångslade till materien med dessa metoder, istället för att bli befriad från den? Alltmedan jag undersöker sådana frågor, fortsätter jag med stor glädje min forskning.

Framställning och användning av biodynamiska sprutpreparat

Horngödselpreparat framställs genom att stoppa färsk kogödsel (under sensommarerna) i kohorn och kring Mikaelitiden gräva ner dem och efter vintern gräva ut dem igen. Sedan håller man innehållet i en tunna vatten och rör detta rytmiskt under en timmes tid och frisätter så homeopatiskt förtunnade krafter i vattnet. Sedan kan preparatet sprutas över jorden för att understöda den första fasen av groende och tillväxt.

Hornkiselpreparat framställs ur mald bergkristall som stoppas i ett kohorn, grävs ner vid påsk och grävs upp igen vid Mikaeli för att under den kommande års-cykeln stöda den sista fasen av kulturväxternas mognad – hos sallad kan man anse huvudbildningen som "frukt" i bladområdet. Innan man använder detta preparat rör man också detta rytmiskt under en timmes tid i en tunna vatten.

Edith Lammerts van Bueren

Född 1952 och är sedan 25 år verksam med forskning och organisation inom biodynamiskt jordbruk. Hon hör till pionjärerna inom växtförädling och innehar en lärostol vid universitetet i Wageningen i Holland. Dessutom leder hon forskningen inom växtförädling inom Bolkinstitutet och är medgrundare till des Europäischen Konsortiums für ökologische Planzenzüchtung.

Artikeln publicerades ursprungligen i Motief (Holländska Antroposofiska Sällskapets tidskrift), september 2020. Den är en bearbetning av ett föredrag om min mångåriga upptäcktsresa gällande min relation till preparaten, Persephone och naturväsen, som jag höll för bönder från Flevoland vid deras preparatdag 2019.

Källa: Das Goetheanum Nr. 8, 2021. Översät.: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

1 E. Lammerts van Bueren, Beekman-de Jonge, Biologisch-dynamische spuitpreparaten in ontwikkeling. 70 jaar praktijk, onderzoek en visie in Nederland. Louis Bolk Insitut, Driebergen, NL 1995. <http://www.louisbolk.org/downloads/3429.pdf>.

2 U.J. König, Ergebnisse aus der Präparateforschung. Lose-Blatt-Sammlung. Schriftenreihe IBDF, Band 12, Darmstadt 1999.

3 E.T.Lammerts van Bueren, P.C. Struik, M. Tiemens-Hulscher, E. Jacobsen, The concepts of intrinsic value and integrity of plants in organic plant breeding and propagation. Crop Science 43:1922-1929, 2003.

4 H. P. van Manen, Sophia und Persephone. Anthroposophische Impulse in der Umweltschutzbewegung. Dornach 1989.

5 B. Baan, Herr der elemente. Naturwesen in christlicher Sicht. Stuttgart 2006.

6 R. Steiner, Julbetraktelser: Logosmysteriet, Goetheanum, till jul 1924. In: Antroposofiska ledsatser, antroposofiska kunskapsvägen. Mikaelmysteriet. Dornach 2020

7 R. Steiner, människan som samklang av det skapande, bildande och gestaltande världsdordet. GA 230, Dornach 1993.

8 R. van Romunde, Planten waarnemen: elementenwezens ervaren. Zeist, 1988.

9 R. Steiner Lantbrukskursen. GA 327, Dornach 1999.

10 R. Steiner, Die geistigen Wesenheiten in den Himmelskörpern und Naturreichen. GA 136, Dornach 2009.

11 T. Mayer, Rettet die Elementarwesen. Saarbrücken 2008.

Historien om den mikaeliska rörelsen efter Rudolf Steiners död

Berit Frøseth

En kommentar till innehållet i Jesaiah Ben-Aharons bok: *Skymning och återuppståndelse inom mänskligheten*.

Den som engagerat sig i antroposofiska rörelsens historia känner till de stridigheter som uppstod efter Rudolf Steiners död. Konflikten nådde sin kulmen i mitten av 1930-talet, då en rad centrala medlemmar blev uteslutna ur Allmänna Antroposofiska Sällskapet. Det handlade om personliga motsättningar, frågor i samband med Sällskapets konstitution, rätten till Rudolf Steiners verk (Nachlasskonflikten) och hur man skulle arbeta med Högskolan. Konflikten intensifierades återigen i första hälften av 1960-talet, när den tyske redaktören Nothar Wilke publicerade Rosa bladen, några skrifter tryckta på rosa papper. Innehållet i breven var mycket kontroversiellt, men författaren fick också stöd, bl.a. av en del svenska antroposofier. Det rörde sig framför allt om den olösta konstitutionsfrågan. Wilke hävdade dessutom att Steiner i slutet av sitt liv hade "tagit tillbaka" Högskolan, då medlemmarna inte klarade av att förverkliga det som Steiner hade hoppats på. Enligt Wilke var Mikaelsskolans verkan på jorden inte längre en levande andlig realitet.

Det finns några anteckningar från Steiners nära medarbetare som kanske kan tolkas till stöd för denna uppfattning. En av dessa är Ita Wegmans korta anteckning i samband med ett föredrag i London på Steiners födelsedag 27. februari 1933, då hon (i sitt inre) frågade Steiner om fortsättningen av Julmötets impuls: "*Blomning vid Julmötet. Förnyelse av Antroposofiska Sällskapet; efter att klimax är nått, varför ingen fortsättning?*" - Och Steiner svarade: "*Allt är berättat som människorna skulle ta emot. Nu finns centrumet för arbetet i den andliga världen - de döda måste förbereda sig för en ny inkarnation på jorden, och även den tredje hierarkin*". Och Wegman tillfogade: "*Här är ett stort mysterium.*"¹

Ett liknande budskap mottogs som ett meddelande ur det översinnliga av gre-

vinnan Johanna von Keyserlingk. I boken Koberwitz 1924 ger hennes son, greve Adalbert von Keyserlingk, en detaljerad beskrivning av händelserna. Här skildrar han hur Rudolf Steiner med största smärta beslutade att göra det största personliga offret som hittills är gjort av en invigd. Under Julmötet tog Steiner på sig ordförandeskapet i Antroposofiska Sällskapet och förmedlade Grundstenen som en fri meditation att vårdas i människors hjärtan. "I stället för att ta upp dessa sanningar med hängivenhet och vördnad, skriver Keyserlingk, "började medlemmarna strax efter hans död att strida om olika rättigheter och vem som övade efter den rätta metoden. Andliga väsen och döda flydde striden så som elden! På så sätt drog sig väsendet Antroposofia och dess rörelse tillbaka från Antroposofiska Sällskapet."

Därefter fortsätter Keyserlingk berättelsen han fått genom sin mor: "Grevinnan Johanna von Keyserlingk upplevde under dagarna för Rudolf Steiners död så väsentliga saker att detta bör förmedlas här. (...) Det var på morgonen för Rudolf Steiners kremation, dit jag inte åkte med. Fortfarande låg den höga lärarens jordiska kropp utsträckt i kistan i verkstaden (Schreinerei), och då dök den kära lärarens aura upp bredvid mig. Från denna kom instruktionen att jag skulle skriva. Jag hämtade papper och blyerts ... och genom hans närvaro kom följande ord. Ofta kunde jag inte skriva tillräckligt snabbt, då stannade han upp och väntade, tills jag kom i kapp med skrivandet, så som Rudolf Steiner också hade gjort tidigare, när han dikterade något för mig:

"Min mission är slutförd. Den rikedom som jag har kunnat ge människorna, det har jag gett till dem. Jag går vidare, därför att jag inte fann några ögon som kunde skåda andliga bilder bakom de jordiska bilderna. Jag går vidare, därför att jag inte fann några människor som kunde förverkliga min vilja. Mysterierna kommer att vara dolda, tills jag kommer tillbaka. Jag kommer tillbaka för att uppenbara

mysterierna när det har lyckats mig att sätta upp ett altare i den andliga världen, att grunda ett kultställe för människosjälens. Då kommer jag tillbaka. Då kommer jag att fortsätta att uppenbara mysterierna. - De bär skulden för min död, de som har förhindrat hjärtats kultur. Om människorna hade trängt in i djupet av sina hjärtan, då hade de hittat tillräcklig kraft för tidens uppgifter."²

Antroposofiska Sällskapet i Dornach och i andra länder hävdade dock att Steiners avsikt inte var att "ta tillbaka" Julmötets andliga impuls. I Sverige var det i stort sett ordföranden Arne Klingborg som fick försvara denna syn på händelserna. En av dem som i synnerhet ställde sig kritisk till styrelsens bemötande av den inre oppositionen var författaren Walter Ljungquist. Han var en när vän till Arne, och i oktober 1963 skickade Arne ett utförligt brev till Ljungquist. Här skriver han bland annat att det inte kan ha varit Steiners avsikt "att ta tillbaka Mikaelsskolan", då han ju hade genomfört högskolearbetet så sent som i september 1924 och från sitt sjukläger fortsatte att skicka Mikaelsbreven till medlemmarna ända fram till sin död i mars 1925. "Skulle han inte ha nämnt något om detta till Marie Steiner", frågar Arne, "som senare kom att leda arbetet med klasstimarna? Skulle hon inte ha haft något omdöme om Högskolans existens och fört medlemmarna bakom ljuset?"

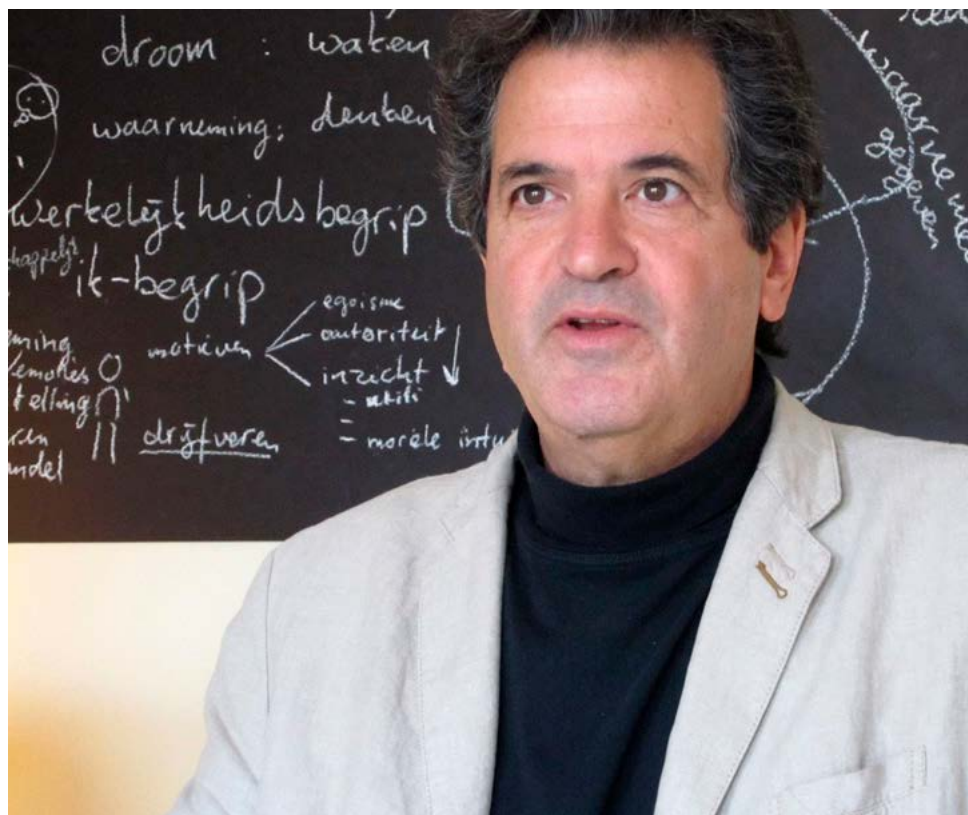
Arne hänvisade också till ett uttalande av greve Polzer-Hoditz, som hade talat med Steiner på sjuklägret, och där Steiner skisserade hur han hade tänkt sig utvecklingen av Högskolan i tre klasser. Steiner skildrade också karaktären av de tre klasserna, vilka andliga väsen som tilltalades, och vilka som skulle leda de tre klasserna: "*Skulle Rudolf Steiner, medveten om att Mikaelsskolan inte längre existerade, gått in på dessa samtal med en gammal medlem? - Med dessa exempel vill jag inte bevisa att Högskolan vid denna tid var vad Rudolf Steiner*

hade hoppats, eller bevisa något om Högskolans situation i dag.”

Arnes brev slutar med en relativt öppen hållning till Högskolans situation. Som klassläsare fick han dessutom upprepan- de gånger ställa frågan om mantrans ver- kan i nutid, då det också kom fram att nå- gon ville offentliggöra klasstimmar. Ur detta perspektiv kan det vara intressant att lyfta fram en liten del av innehållet i Jesaiah Ben-Aharons senaste bok, Skym- ning och återuppståndelse inom mänsk- ligheten, där författaren försöker ge ett svar på det ”mysterium” som Ita Wegman anade 1933. Boken är en gedigen och de- taljerad beskrivning av Mikael-impul- sens utveckling i förra århundradet och Högskolans möjligheter i framtiden. Den ger också inblick i Ben-Aharons person- liga väg mot större insikter i översinnliga händelser förknippade med antroposo- fins öde. Hittills, hävdar Ben-Aharon, har det inte varit möjligt att visa hur den ”mi- kaeliska planen” som utarbetades i bör- jan av tjugonde århundradet misslycka- des och samtidigt förändrades. Men nu är tiden mogen att lyfta slöjan och förmedla Mikaelkolans sanna andliga historia ef- ter Rudolf Steiners död.

Det är uppenbart att händelserna under Steiners sista levnadsår var ytterst kom- plexa. Förhållandet mellan andlig och fy- sisk individuell sanning är väl alltid frå- gor som får leva och mogna i den enskilde människans inre. Ben-Aharon är dock en av dem som befruktar antroposofin med individuellt kunskapsarbete och formu- lerar Steiners tankar på nytt. Jag väljer därför att återge några av de historiska andliga perspektiv som Ben-Aharon för- medlar.

Steiner berättade på sin tid om Mikaelsko- lan i den andliga världen och hur det hade utarbetats en ”plan” för det andliga arbe- tet på jorden. Det handlade om ett samar- bete mellan de två huvudströmningarna inom skolan; platoniker och aristoteliker. De som inkarnerade tillsammans med Steiner var i stort sätt aristoteliker, som i synnerhet hade förmågan att förändliga krafterna i medvetenhetssjälen och ut- veckla tänkandet till en modern andlig naturvetenskap. Platonikerna, å sin sida, hade utvecklat imaginativa förmågor, som hade kunnat befrukta det aristoteliska ar- betet ytterligare. Därför skulle platoniker och aristoteliker inkarnera tillsammans i slutet av nittonhundratalet för att förena sina kreativa krafter i ett förnyat arbete med antroposofin. Steiner antydde även att han själv kunde komma att inkarnera under samma tid.

Yeshayahu Ben-Aharon

Platonikerna var ändå närvarande i det andliga och intensivt delaktiga i Steiners verksamhet på jorden, framför allt under Steiners sista levnadsår, under branden av Goetheanum och Julmötet. De följde och stöttade Steiner och inspirerade hans ar- bete. Deras upplevelse av händelserna var också mer medvetna och starkare, skriver Ben Aharon, då de var befriade från det motstånd och de begränsningar som upp- stod bland ”vännerna” i det fysiska.

Grundandet av Mikaelskolan var tänkt som början på en verklig inkarnation av Mikaelns impuls på jorden, men enligt Ben-Aharon slutade Mikaelkolans verks- amhet att vara en andlig realitet i det jor- diska efter Rudolf Steiners död. Skolans centrum gick tillbaka till det eteriska och fortsatte att verka i den andliga världen tillsammans med Rudolf Steiner. Här var själar från slutet av 1920-talet intensivt aktiva i arbetet med att mobilisera alla krafter för att möta hotet mot mänsklig- hetens existens under 1930- och 40-talet.

Dessa själar var också de första som kunde uppleva Kristi uppenbarelse och återkomst medvetet i det eteriska genom Mikaelskolan under dessa år. Medan flera av deras aristoteliska vänner på jor- den förlorade sin riktning i det mörker som omgav mänskligheten, så samarbe- tade platoniska själar aktivt med Mikael och Kristus under denna apokalyptiska, dramatiska tid. Under 1930- och 40-talet samlade Mikael de skaror som var ho-

nom trogna, och från mitten av 1940- till mitten av 1950-talet ägde en ny konferens rum. Här utarbetades nya målsättningar för mänskighetens framtid och hur den mikaelska strömningen kunde inkarne- ra på nytt i en värld som var helt och hål- let förändrad.

Eftersom den första intentionen inte kun- de förverkligas, var det nödvändigt med en ny fördelning av det andliga arbetet mellan ledarna för de två strömningarna inom Mikaelskolan. I stället för inkarna- tionen av de två grupperna tillsammans i slutet av nittonhundratalet, som Stei- ner hade hoppats på, så skulle de återigen dela sina platser mellan den andliga (eteriska) världen och det jordiska. Den grupp aristoteliker som förblev lojala gentemot Rudolf Steiner skulle, enligt Ben-Aharon, till en början stanna kvar i den eteriska världen. Medan en mindre grupp platoniker skulle komma att inkar- nera i andra hälften av nittonhundratalet för att delta i en djupgående förvandling av antroposofin i övergången mellan det 20 och 21 århundradet. Deras centrala uppgift skulle vara att förvandla den gamla antroposofin så att den återupp- står till nytt liv.

De kommer att kunna göra detta, hävdar Ben-Aharon, beroende på om de finner vägen till den nya Kristusuppenbarel- sen, det som de kunde erfara på ett le- vande sätt i den eteriska världen under

1930- och 40-talet. Ur den återuppståndna antroposofin, levandegjord genom Kristus-kraften, kan de bygga en ny grund för Mikaelsskolan på jorden i början av tvåtusentalet. Denna gemenskap kommer att ha förmågan att motta nya mikaeliska impulser, som börjar strömma mot jorden i andra och tredje decenniet av detta århundradet. Mikaelsskolans målsättning är att det vid hundraårsdagen för Julmötet 2023 – 2024 skall finnas en sådan gemenskap på jorden för första gången sedan Steiners död. Platonikernas uppgift är m.a.o. att arbeta för att impulsen från Julmötet kan återuppstå och att planera ett frö för en gemenskap som lever i människors (fria eteriska) hjärtan, som Rudolf Steiner beskriver det i karmaföredragen:

*”Den kamp mellan Michael och Ahriman utspelar sig i människans hjärta. Där, i människornas hjärtan, finns den och här har den utkämpats sedan sista tredjedelen av artonhundratalet. Det som människors hjärtan gör med Mikael-impulsen under loppet av tjugohundratalet kommer att bli avgörande. Och när det första århundradet efter slutet av Kali Yuga är slut, kommer mänskligheten antingen att stå på randen till graven för all civilisation – eller vid början till den tidsålder, när de människosjälar, som i sina hjärtan förbinder intelligens med andlighet, kommer att utkämpa Mikaelns kamp till seger.”*³

Den centrala drivkraften hos dessa människor, skriver Ben-Aharon, är en fullkomlig ny erfarenhet av gemenskapen. För dessa själar är gemenskapen inget teoretiskt ideal, utan ett existentiellt behov. De söker en antroposofi, som helt och hållet är förenad med en närvarande ström av verkligt universellt liv. De kommer inte att sluta söka tills de finner en gemenskap, en kärlekens skola, där antroposofins innehåll kan lyftas till det eteriska och ständigt förnyas på alla områden.

I vår tid kan man inte i första hand arbeta genom böcker. Utan man måste arbeta på ett mer innerligt sätt, och låta impulser strömma från människa till människa i sfären av det personliga. Då kan vi skapa en eterisk kropp, en grund för den andliga ström som är förutbestämd att flöda genom Antroposofiska Sällskapet. Gemenskapsbildning är framtidens nya konst. Bara i en levande social atmosfär kan den nya Mikaeluppenbarelsen bli en realitet. Detta är vad Rudolf Steiner hoppades på när han antydde hur Mikaelsskolan kan förverkligas i vår tid.

Fanns det då ingen levande substans kvar i den kunskap som Steiner lämnade till världen? Ben-Aharon säger lite om det

arbete som har ägt rum inom Högskolan under alla år. Historien omkring och efter Rudolf Steiners död visar kanske att andlig utveckling rör sig i olika dimensioner, socialt och individuellt. Svagheten i Ben-Aharonns text är enligt min upplevelse att han inte visar särskilt mycket respekt för den antroposofiska rörelsen och antroposofers strävan i största allmänhet. Å andra sidan uttrycker han den djupaste vördnad för Rudolf Steiners individualitet. Ben-Aharon förmedlar också insikter i Steiners utveckling post mortem från hans död fram till idag.

I boken berättas hur Steiner framstår som den första representanten för en modern initiationen i medvetenhetssjärens tidsålder. En människa vars jordiska personlighet strålade av det kosmiska, och därför hade förmågan att spegla ett helt universum: Alla fenomen på jorden, från det högsta mysteriet till det minsta under, kunde tala ur den mest innerliga sfären inom detta jag. Enligt Ben-Aharon lever Steiners jag nu i den andliga världen. Vägen till detta väsen kan vi bara finna om vi följer hans fotspår på det mest lojala, ödmjuka sätt. Då kan vi förbinda oss med hans skola och följa hans levande exempel. Då kan detta jag bli till ett frö som blir till flera frön, ur vilka många själv spirar och gro. På samma sätt som Kristi uppståndelse-kropp är bevarad som en urkropp, och söker människosjälar där den kan fördela sig enligt lagen om spirituellt ekonomi.⁴

Jag tolkar det ändå som att författaren anser att förbindelsen till Mikaelimpulsen nog har varit levande bland medlemmar individuellt, (Ita Wegmans exempel nämns), men att det inte har funnits någon gemensam ”eterisk kropp”, där Mikaelsskolan har kunnat inkarnera och bidra till en djupare förvandling av antroposofin inom alla livsområden. Som antroposof vill man nog kunna instämma i att svårigheterna i det sociala hittills har skapat stora hinder i utvecklingen inom den antroposofiska rörelsen. Ben-Aharon använder ofta uttrycket ”likt av Antroposofiska Sällskapet”, som likt en fågel Fenix måste återuppstå ur askan. Den senaste tiden har vi också hört talas om det ”förlorade paradiset”, en bild på antroposofins ”växt och fall” i Ytterjärna. Att veta vilken strömning man tillhör, vem som befinner sig ”uppe eller nere”, är kanske inte alltid det väsentligaste? Utmaningen är väl snarare att försöka ge liv och förvandla varje enskild arbetssituation på djupet. Själv upplever jag att det i dag till stor del handlar om ett generationsskifte. Att vi är vittne till en metamorfos, presenterad

av en generation som tänker, handlar och förhåller sig till antroposofin på ett annorlunda, öppet sätt. Det återstår att se vad den nya tidsandan bär med sig. I Ytterjärna har det nog aldrig funnits något entydigt rosenskimrande paradiset, jag skulle inte heller önska att leva i ett sådant. Det är dock glädjande att se hur arbetet med Högskolan i dag stärks, leder till nya vänskapsband och känslan av gemenskap. I samband med de meddelanden från den andliga världen som Steiner gav till Ita Wegman och grevinnan von Keyserlingk gör Ben-Aharon ett tillägg när han lyssnar till Mikaelns och Rudolf Steiners ord i dag :

*”Jag kommer tillbaka och uppenbarar mysterierna när jag har lyckats grunda ett altare i den andliga världen, ett kultställe (en förlösande, transformerande kult) för människosjälar. (...) Men jag kan bara komma tillbaka om det finns sådana själar på jorden som har förmågan att, för det första, medvetet varsebli detta altare och denna förvandling i den eteriska världen genom sitt individuella andliga tänkande. Och för det andra, föra in den eteriska processen i en ny form för gemenskapsbildning, och göra den till en verklig grundsten för framtidens antroposofiska gemenskap och skola.”*⁵

1. J.W. Zeylmans van Emmichoven, Wer war Ita Wegman, Vol. 1, Heidelberg 1992, s. 292

Jesaiah Ben-Aharon, The Twilight and Resurrection of Humanity, s. 174

2. Greve Adalbert von Keyserlingk, Koberwitz 1924, Geburtsstunde einer neuen Landwirtschaft,

Verlag Hilfswerk, Stuttgart 1974 s. 177, Jesaiah Ben-Aharon, s. 174

3. Rudolf Steiner, Esoterische Betrachtungen, Karmischer Zusammenhänge, GA 240, 19. juli, 1924

4. Jesaiah Ben-Aharon, The Twilight and Resurrection of Humanity, s. 149

5. Ibid. s. 175

ARKIV

Efterlyses

Vi efterlyser följande nummer av tidningen Antropos, för att färdigställa upplagan i vårt nya arkiv. Har du någon utav dessa tidningar och kan tänka dig att skänka dem till arkivet? Hör då av dig till oss på kontakt@antroposofi.nu, 08-554 30220.

Antropos, saknade nummer:

Årgång 1	alla nummer
Årgång 2	alla nummer
Årgång 3	alla nummer
Årgång 5	nr 3,4
Årgång 6	nr 5
Årgång 7	nr 8
Årgång 10	nr 7 mars
Årgång 11	nr 5 jan
Årgång 18	nr 3 nov
Årgång 1974	nr 7
Årgång 1976	nr 5
Årgång 1977	nr 8
Årgång 1978	nr 2, 3, 7
Årgång 1983	nr juni-augusti
Årgång 1994	nr 1, 2,
Årgång 1997	saknas
Årgång 1998	nr 1, 4, 5, 6
Årgång 1999	saknas
Årgång 2000	saknas
Årgång 2001	nr 3, 4

ARKIV

Nytt arkiv för Antroposofiska Sällskapet

Vi hyr nu ett arkivrum i Vidarklinikens lokaler i Ytterjärna. Där samlar och ordnar vi det material som finns. Tanken är att materialet skall bli tillgängligt för studier/forskning av olika slag.

Pågående projekt är i nuläget ett företag (Sveriges näringslivs historia) har hämtat allting som vi har samlat ihop och kommer att göra en förteckning och ordna upp materialet.

Samtidigt pågår ett forskningsprojekt om Anna Cassel, (tidig medlem i sällskapet) om hennes anteckningar och relation till Hilma af Klint. Där ingår även digitalisering av vårt arkivmaterial!

Vi har även ett pågående projekt som handlar om insamling och dokumentering av antroposofiskt orienterad forskning.

ANNONS

Antroposofisk medicinsk mottagning

Leg. Läkare Per Dahlström
Patienter är välkomna för Antroposofisk medicin inkl Iscador och terapier

Hälsans Hus, Fjällgatan 23b, Stockholm
Tidsbokning 08/803270
www.doktordahlstrom.se

ANNONS

FALK, föreningen för Antroposofisk Läkekonst

Stöd gärna föreningen i svåra tider. Vi fortsätter arbeta och sprida information.

Vi ger ut en läsvärd medlemstidning 3-4 ggr om året.

Medlemsavgift 250 kr som betalas in på postgiro 110653-3

UTBILDNING

Eurytmikurs & Master-Class

Johanna Korppi-Tommola

”Eurythmie ist ein anders machen der Organisation”

Eurytmikurs och Master-Class med Carina Schmid och Benedikt Zweifel under sensommarveckorna var en riktig Eurytmi-Fest!

Under slutet av juli-början av augusti gav två av eurytmens äldre impuls-bärare, Carina Schmid (ljudeurytmi) och Benedikt Zweifel (toneurytmi), en kurs i eurytmens grundelement under två veckor, samt därefter en veckas Master Class kurs där deltagarna fick råd och feedback till sina bearbetade solo-dikter och musikstycken. Master Class lektionerna kunde besökas av publik i Kulturhuset.

Här kommer en kort presentation av lärarna för dem som inte känner till dessa eurytmens ursprungsgestalter: Carina Schmid började som 17-årig sin eurytmiutbildning hos Lory Meyer-Schmidt och har sedermera bl.a. varit ledare för eurytmiutbildningen i Hamburg (1977-1999). 1984 startade hon Hamburgs scengrupp. 1999 - 2011 innehade hon ledningen av eurytmiensembeln i Dornach och undervisar fortfarande på flera håll i och utanför eurytmiutbildningar.

Benedikt Zweifel har en gång varit elev till Else Klink, som var ledare för utbildningen och scengruppen i Stuttgart i årtionden och som själv var en av de kända ”grand old ladies” i eurytmens historia. Benedikt Zweifel undervisade länge i eurytmiutbildningen i Stuttgart och tog över scengruppens ledning efter Else Klink. Det fortsatte han med i 25 år.

Grundelementkursen besöktes av 28 eurytmister från Tyskland, Schweiz, Peru, USA, Indien, Tjeckoslovakien, Ryssland, Chile, Sverige och Norge. De flesta av deltagare var eurytmister som nyligen hade avslutat sin utbildning eller var på väg in i fjärde året av utbildningen. Några hade redan arbetat en kortare eller längre tid inom den konstnärliga eller den pedagogiska eurytmin.

”Immer neu erleben – empfinden”

- ”Att alltid på nytt uppleva och förnimma”

Carina Schmid betonade ett flertal gånger vikten av att vi alltid upplever och för-

nimmer i ögonblicket på nytt, griper in i väsensvärlden som finns bakom olika ljud som en realitet. När vi träder in i denna väsensvärld lyssnande och seende blir vi berikade i vår själ och kan – känna.

Carina S. hänvisade till Rudolf Steiners uttalande: vi måste lära känna varje ljud så att ljuden blir våra vänner. Varje ljud är ett väsen som har sin egen ”rörelsefärg”, omkretsens ”känslöfärg” och ”karaktär/muskelspänningsfärg”. Att arbeta med dessa färgnyanser innebär ett livslångt övande. Vid varje ljud behöver vi gripa in i ljudets väsen medvetet innan vi gestaltar ljudet, vid varje skiftning behöver vi innerligt gripa in i en ny substans, ny väsensvärld – i hela gestalten.

Carina S. gjorde till att börja med övningar där de olika ”sfärerna” - ljussfären, mittensfären och värmesfären - blev levande och förnimbara. Sedan kunde hon bygga vidare: att kunna uppleva mellanrummet mellan de eurytmiserande i enkla former – detta så att även ”publiken” kan se det upplevda, att det blir en synlig realitet.

Sammanfattningsvis: Carina S. uttryckte ofta följande: ”Der ganze Leib muss Seele werden – dann kommen wir ein in Logos, der Sprache” - ”Hela vår kroppslighet måste förvandlas till själ – då kan vi träda in i språkets ”Logos”.

Att uppleva vår mitt – toneurytmens värld

Benedikt Zweifel arbetade mycket med bildandet och upplevandet av tonernas ursprungspunkt, vår ”mitt” i bröstkorset. Under medeltiden kallades denna ”mitt” för ”Cubus Jahve” - Jahves/Guds ”kub” - där källan till det mänskliga i oss bor och där vi alltid är i harmoni. Ur denna källa förvandlar eurytmisten hörbar musik till synbar sång.

Ur denna mitt sträcker vi oss mot en tonande värld omkring oss, ett tonande kosmos och möter tonerna. Vår gestalt blir inburen i den musikaliska, kosmiska vävnaden, där tonern är ”burna” - ”Die Gestalt wird hineingehoben in das musikalische Gewebe, da sind die Töne getragen.” (Benedikt Z.)

Benedikt Z. arbetade med de musikaliska grundelementen: paus, ”motivschwung”, tonvinklar, tonhöjder och intervaller med gruppen. Övningsstycken var bl.a. av Beethoven, Chopin, Schubert, Rachmaninov och Mozart. Sylvia Karpe tolkade styckena med sin genuina, intuitiva förmåga.

Benedikt Z. uppmuntrade kursdeltagarna vigoröst att komma vidare bortom de egna gränserna. Han beskrev hur de eurytmiska formerna är ”meningsbärande” i toneurytmin, musikstyckenas olika

element går att ”läsa av” (i så kallade Steinerformer) eller skapa (i egna former). Detta kräver ett konstant och ihärdigt övande av eurytmisten.

Benedikt Z. påbörjade sina lektioner ofast (som Else Klink hade gjort under sin tid) med Rudolf Steiners Eurytmi-Meditation. Denna Meditation får avsluta beskrivningen av den gångna sommarens storartade Eurytmi-Fest:

”Jag söker i mitt inre

de skapande krafternas verksamhet

de skapande makternas liv.

Jordens tyngdkraft

säger mig

genom mina fötters ord,

luftens formkraft

säger mig

genom mina händers sång,

himlens ljuskraft

säger mig

genom mitt huvuds tanke,

hur världen i människan

talas, sjunger, tänker.”

Rudolf Steiner

MYSTERIEDRAMA

Mysteriedrama sommaren 2021

Felix Nieriker

Mysteriedrama sommaren 2021 i Arken på Solbergahemmet - Några intryck.

En varm, ljus sommarkväll i juli. Blå himmel. Rosrabatter, röda. En stillhet har lagt sig över fjärden. Solbergahemmets samlingsal, Arken, kommer strax att öppna sig för de 50 deltagarna som får vara med i den ena av två föreställningar med bilder ur Rudolf Steiners andra Mysteriedrama, "Själens prövning". Vi får sätta oss i rader längs salens sidoväggar. Direkt in på våra platser, där man annars brukar sitta framför scenen, har det blivit en fri yta som snart kommer att integreras i scenbilden. Vi är så att säga mitt i dramat hela kvällen. Helt genialt. Det kommer oss nära, nära, vi andas med skådespelarna. Det blir personligt, starkt. Det kan knappast hända något bättre och mer läkande för oss, som i dagens värld mer och mer utsätts för virtuell frostig kyla.

Kvällen börjar med ett budskap från tidsanden genom att en scen spelas ur första dramat. Sierskan Theodora berättar hur Kristus numera omger människors vardande, vilket man inom inte så lång framtid själv kommer att skåda. En i sin enkelhet gripande scen som kallar fram en ljus grundstämning som kommer att "överskugga" hela kvällen.

Många med mig upplevde nog att dramagruppens intensiva arbete med Paul Klarskov burit frukt; mer skådespel och dramatik och underbara, ofta oväntade förvandlingar mellan scenbilderna, engagemang ända in i detalj. En höjdpunkt blev för mig den med eurytmi framförda "Sagan om källans under". Sagoberätterskan Elisabeth Chyle, fru Balde i dramat, berättade i ett samtal att det fanns för lite plats på scenen för att framföra sagan exakt enligt Rudolf Steiners regianvisningar vilka kräver inte mindre än elva eurytmister. Så de sju "vattenandarna/dropparna" fick gömma sig i det osynliga (i det eteriska, vilket de representerar, anm. E.Chyle). Och ändå förmådde eurytmisterna trolla fram ett hemlighetsfullt vävande i elementarandarnas värld, så oförglömligt vackert! Man "begriper" på det sättet sagans innehåll på en annan nivå som gör djupare avtryck i åskådarnas själar än det enbart förståndiga gör. Under rådande bud att hålla medmänniskan på behörigt avstånd har längtan efter själsnäring bara vuxit. Så myste-

riedramakvällarna kom i rätt ögonblick! Man fylls med djup tacksamhet för att dramagruppen tillsammans med Ulrike oförtrutet hållit lågan vid liv, trots alla möjliga hinder. Och med Paul Klarskovs arbete blir det bara bättre och bättre teater. Tack också till Solberga!

Väldigt roligt, planer finns att framföra hela andra dramat 5/6 november i år.

Även om mycket av arbetet görs ideellt – det var 31 personer involverade i sommarens uppsättning – det kostar pengar att få till uppsättningar på så hög nivå, eller hur?

Med våra generösa insatser kan denna så viktiga kulturimpuls fortsätta och skänka liv och framförallt inspiration!

Konto: Bankgiro 570-3814, Guldfällan/mysteriedrama eller Swish 123 341.1535. Skriv "Gåva" och helst namn.

Trots dessa underbara två sommarkvällar på Arken upplever jag det som minst sagt en katastrof att Mysteriedramerna för närvarande inte uppförs på Kulturhuset i Ytterjärna. Ett skimmer av hopp finns dock: orden i Anders Kuanders text angående Vidarstiftelsen mm. i detta nummer: "Jag hoppas att framtida framföranden på Kulturhuset visar sig möjliga".

MYSTERIEDRAMA

Dramaaktuell hösten 2021

Ulrike von Schoultz

Kära dramavänner!

Några av er har haft tillfälle att se utvalda bilder ur Rudolf Steiners andra mysteriedrama "Själens prövning" 15. och 16. juli på Solbergahemmet Arken.

En av kvällarna minns vi som sommarens varmaste!

TACK till alla er som har bidragit ekonomiskt till den stora satsningen! Eftersom Coronatiden begränsar publikantalet begränsas även biljettintäkterna, men inte kostnader för till exempel inhyrd belysning samt övriga omkostnader! Ett speciellt tack till Norrköping där flera räddande änglar bor!

Antroposofiska sällskapet har gett stöd och stödjer fortsatt regiarbetet med Paul Klarskov inom ramen för sektionen för talande och musicerande konster.

Många medlemmar uttrycker sin tacksamhet för den pågående dramasatsningen eftersom den utgör en samlande och meningsfull händelse inom AS, som i övrigt har varit coronanedsläckt!

Att få vara på Arken gör det möjligt för oss att kunna fortsätta arbetet med dramerna.

NU!

Det är möjligt NU

- att lära känna dramerna på djupet,
- att identifiera sig med en av rollerna
- att ge sitt liv en helt ny dimension genom att stå på scen och tala till publik
- att vara med om ett mycket inspirerande arbete

År 2022 behöver Järnas dramagrupp en ny rollbesättning för professor Capesius och dr Strader.

Självklart kan du som är intresserad av att förverkliga din skådespelarlängtan också vara kvinna och spela doktor eller professor i Rudolf Steiners mysteriedramer!

I första uppsättningen av mysteriedramerna under regi av Rudolf Steiner spelades Johannes av Marie Elisabeth Waller (1883–1954) som kort och gott kallades "Mieta".

Många deltagare vet att man lär sig dramatexterna utantill med hjälp av långa promenader.

Du som eurytmist är alltid välkommen att vara med i arbetet!

Vi har veckovis sammanhängande övningsperioder under året med Paul Klarskov, som vid det här laget kan konstent att lägga schema som passar för olika behov till exempel efter arbetstid och på helger.

Själens prövning - föreställning 5-6 nov!

Järnas dramagrupp planerar att under oktober genomföra två övningsperioder med regissör Paul Klarskov för att kunna visa hela andra dramat två gånger under höstlovet, nämligen den 5. och 6. november på Arken.

(Speltiden kommer att vara mellan kl. 15.00 till kl.20.30 med pauser mellan 17.00 och 17.30 samt 19.00 till 19.45)

Båda dagar inleder Christian Egge föreställningen med ett föredrag mellan 10.00 och 11.30 i antroposofiska sällskapets lokal på Robygge med temat "Kampen om människan." Vid det tillfället ställs Rudolf Steiners mysteriedrama in i vår samtid. Föredraget ingår i biljettkostnaden (Den som bara vill lyssna på föredraget är varmt välkommen att betala 70 kr vid ingången).

Christian Egge är lärare och författare. Mellan 1988 och 2006 har han arbetat på Rudolf Steinerseminariet och Kulturhuset i Ytterjärna. Hans böcker består till

Tre bilder från föreställningarna av Själens Prövning i Arken på Solberga By i Järna, sommaren 2021.
Foto: Eira Desax.
Läs krönikor på sida 23.

Wolf Pietsch
* 1938 03 18, † 2021 07 01, Järna
Läs nekrologen på sida 36-37.

Rolf Karlsson
* 1940 10 24, † 2021 04 28
Läs nekrologen på sida 39.

Tryckplatta för Das Goetheanum från 1935.
Se notis sida 4.

stor del av längre intervjuer med människor från fyra olika kontinenter. Hans teman har bland annat varit frågan om människans frihetsmöjlighet sett i ljuset av olika människosyn, grön ekonomi, samt en omfattande presentation av Camphill's landsbyar i Norge. Christian arbetar just nu på en ny bok kring stillhet samt träning av uppmärksamhet och närvaro i skola och utbildning i Norden.

Anmälan

Om Coronarestriktioner håller sig borta under hösten kan vi till varje dramaföreställning ta emot 95 till 100 besökare.

Anmälan sker till
mysteriedrama@guldfallen.se
med namn och antal besökare.

Varje anmälan bekräftas.

Därefter sker betalning via bankgiro
570-3814

eller swish 123 341 1535

450kr ordinarie, 350kr pensionär

OBS! Glöm inte ditt namn i samband med betalningen.

Skriv till info@kulturcentrum.nu om du behöver övernattning.

Fortsättningen

Intentionen att de kommande åren få fortsätta arbetet med tredje och fjärde dramat tillsammans med Paul Klarskov finns fortfarande. Att arbeta med Rudolf Steiners mysteriedramer tillsammans med en erfaren regissör är ett "gyllene tillfälle". Paul Klarskov är djupt förbunden med dramerna, dessutom älskar han att köra en inhyrd transportbil flera gånger om året från Danmark till Sverige för att få med "ett och annat" i utrustning, som vi i Sverige får låna från hans scen på Marjatta.

Trots ständiga hinder ser det ut som många goda krafter är i verket!

7 frågor

Merle Hagerrot, Rektor på Lilla Bullerbyns Förskola och Mikaelgårdens Grundskola

1. Hur - var mötte du antroposofin?

Mitt första möte med antroposofin var i hemlandet Estland för över 30 år sen. Mitt sista år i Gymnasiet fick vi en ny drama- och litteraturlärare. Hon hade börjat intressera sig för Waldorfpedagogik och grunderna bakom den. Hennes livshållning och berättelser gick djupt och var alltid så livsomsfattande, inte bara inom ett område utan hon hade en undersökande förhållningssätt till både livet i allmänhet och till undervisningen i skolan. Hon lyssnade mera på oss i klassen samt kom med få men eftertänkta svar och spår till vidare frågor. Det väckte ett mera filosofiskt tänkande som vi sedan fick gestalta i en estetisk form genom drama. Efter gymnasiet fortsatte våra vägar tillsammans och det blev början till en av de första Waldorfskolorna i Estland. Vi var en blandning av mera och mindre erfarna människor som alla hade något gemensamt, vi ville förändra samhället genom det praktiska och estetiska i pedagogiken.

2 Vad gör du just nu?

Efter åren i Estlands Waldorfskola kom jag till Järna för att studera till waldorflärare. Väl klar med utbildningen stannade jag på en liten gård i Järna och byggde upp Lilla Bullerbyns Förskola. Det blev 20 år som förskolelärare, mera som en livsstil eftersom mina egna tre barn har varit med när verksamheten började. Vi hade också möjligheter att knyta förskolan nära till en liten gård med djur, trädgård och skog. Under åren har vi utvecklat en plats där barnen berikar det dagliga livet på gården och bidrar med sin nyfikna närvaro. Gården bjuder tillbaka med sin utemiljö och människor med anknytning till jordbruket. Tillsammans skapade vi en lokal kulturimpuls.

Jag har just börjat jobba på Mikaelgården som nyanställd rektor. Tillsammans med mina kollegor skapar vi vardagen för en liten grundskola och bidrar till gemenskapen i ett pedagogiskt sammanhang. Det är ett dynamiskt arbete att framförallt vara i närkontakt med människor och samtidigt vårda och bygga vidare på en organisation och struktur som behövs för att verksamheten ska kunna drivas. En bra balans mellan mänskliga processer, möten, läroprocesser mm. Frågan är alltid: var hittar vi vår inspiration ifrån?

3. Vad får dig att känna dig levande?

En bra balans mellan möten med andra människor och att möta mig själv i naturen, trädgården, yogan, meditationen. Tidiga morgondopp i sjön, härliga samtal där det sker ett utbyte, en förändring eller fördjupning.

4. Vilket verk har gjort intryck på dig?

Jag har funderat lite på det. Jag har nog gått ifrån en ständigt producerad, monumental och storlagen konsumtion av konst och litteratur.

Frågan får mig dock att tänka på två intima händelser som har med konst att göra och som verkligen har berört mig.

Förra sommaren lyssnade jag på Herman Hesses ljudbok "Siddharta" tillsammans med min 17-åriga son. Det var hans förslag och jag tyckte det var jätteroligt att läsa om den i ett tre-part förhållande, boken, han och jag. Det hände då något emellan oss. En slags syntes av olika möten.

Dels kommer jag ihåg mig själv som ung och sökande, dels min son som just möter livet med alla sina frågor om de andliga och boken som tar oss in i ett fält av osäkerhet, viljehandlingar, den österländska och västerländska kulturen, frågor kring materialism och andlighet och om sitt eget inre liv. Fokus hamnade i ett mellanrum, mellan oss, där frågor kan förbli obesvarade där de betraktas genom olika ögon. Ordets konst kom till sin rätt där och då genom våra tankar och samtal om känslors illusion och om Siddharts väg från ytligt sökande till närvaro!

Den andra konstupplevelsen hade jag i början på sommaren. På Charlottendals Gård organiserades en festival, "Harmonice" med Miljö- och musikskapande som huvudtema. Det kom unga människor från fyra olika europeiska länder.

De skrev musik ihop på olika språk och det resulterade i en kvällskonsert, en happening. Sångerna och framträdanden var så äkta och nyskapade utifrån stunden och den korta tid de lärt känna varandra. Vi, betraktare, blev rörda över hur olika uppträderna var och hur de samtidigt

SOLVIKSKOLAN

De utvalda barnen

Ett olyckligt dokudrama

Berit Frøseth

Vi åker skogsvägen mot Solvikskolan i Järna. Ljus silar in mellan träden, Östersjöns vattenyta glimtar till i fjärran. I en brant bergssluttning upptäcker vi de särregna lerhusen med drag av saga, medeltid. Allegreppet av Beethovens sju lyfter oss lite ur tiden. Vart är vi på väg? Är det verklighet eller fantasi? "Där det finns mycket ljus, finns det skarpa skuggor!" Det är läraren, poeten, kompositören och en av grundarna till skolan, Pär Ahlbom, som möter oss med dessa ord. Och dokumentären De utvalda barnen ger syn för sängen.

I de tre avsnitten talar tidigare elever skakande rakt ut om sina svåra minnen från tiden på Solvikskolan. Det berättas om en skola där gränslös frihet och ansvarslöshet råder, om mobbning och fysiska övergrepp. Vi är vittne till "pedagogiska experiment" som lämnat djupa traumatiska spår. Utsatthet, utvaldhet och favoriseringar.

Emellanåt svävar kameran över byggnadernas kupolformade tak, likt änglar blickar vi ner på denna förlorade sago-värd. Eurytmisters genomskinliga slöjor höljer in oss i en översinnlig sfär. Vi tittar in i klassrum målade i mustiga färger. Och så den underbara sången! Skolans signum.

Idyllen rämman när ett rep dröjer kvar i bilden. Repets öglor väcker ödesmättade associationer. En lärare trevar osäkert efter gamla minnen. En annan väljer att erkänna skolans misstag: Ja visst, så kan det ha varit. Fragment och enstaka meningar ur Rudolf Steiners filosofi dyker tidvis upp. Brottstycken av en lära, fastspikade dogman, instrument för förtryck. I slutet av filmen kliver vi in grundarens mest privata rum och upplever en man vars förmåga till empati och självreflektion i sviterna av en sorg nu börjar vakna.

Waldorfskolan var en reformskola som lyfte fram konstens betydelse för utvecklingen av människans tanke-, känslö- och

hade en sådan otrolig närhet och förståelse för varandra. Det ledde mig åter till insikten om hur lika vi människor ändå är! Hur samma djupa frågor berör oss var vi än kommer ifrån, kärlek och värme i mötet, ens egen otillräcklighet och vår samhörighet.

Allt detta kom fram genom toner, dans, och hur de olika språken blandades i rummets närvaro. Där kom kreativitet fram i ett samskapande genom intensivt lyssnande till varandra, det fick form i tid och rum. Det var vackert!

5. Är det något du saknar i den antroposofiska kulturen?

Den antroposofiska kulturen har gett mig mycket sammanhangskänsla igenom livet. Det är viktigt för att bygga upp och driva verksamheter. Jag tänker att vi behöver pröva nya vägar och att det vi saknar alltid kan tillföras.

6. Vad är du tacksam för?

Jag är tacksam för alla små enkla saker och stunder som lyser upp min dag, till exempel att det finns mat på bordet och ett hem att vila upp sig i.

Att jag har möjligheten att skapa så brett och djupt i mitt och andras liv samtidigt som allt omkring oss är så precist och välgenomtänkt. Förståelsen och förtroendet för att allt är som det ska. Genom att vara beredd att förändra min egen uppfattning kan jag medskapa i ett större sammanhang.

Det landar med tankar om att egenutveckling är viktigt och en önskan om att det ska finnas tid att undersöka sin egen grund.

Jag är tacksam för en balans i kreativitet och struktur, och jag är så väldigt tacksam för människorna runt mig, utan dem skulle det inte gå.

Det jag lärde mig i förskolan är att så mycket av arbetsglädjen i livet bygger på lekens karaktär. Om vi kan behålla känslan av lek och upptäckarglädje även senare i livet så tror jag också att känslan av sammanhang och tacksamhet består. Vi behöver varandra.

7. Var ser du framtiden för antroposofin?

Egentligen var som helst där det finns engagerade och entusiastiska människor som låter sig inspireras av ett undersökande kring metoden. Där erfarenheter möts och det finns vilja att gå vidare är läran om människan användbar. Det kan ta olika spännande former i samhället, näringslivet, konsten. Just nu händer det mycket kring miljöfrågor, det behövs nya, kreativa lösningar men på stabil grund och med djupa rötter.

viljeliv. Steiners idéer var nyskapande och rakt igenom odogmatiska. Syftet var att utveckla ett tänkande i ständig rörelse och undvika varje tendens till abstraktion och rutin. Pedagogiken i sig betraktades som en konst. Antroposofin skulle aldrig användas som schema eller fastlagd metod, vara en del av undervisningen. Lärarens uppgift var att odla ett levande förhållningssätt i nuet. Att uppleva varje ögonblick på nytt. Det var bland annat dessa tankar som inspirerade en grupp lärare att 1980 grunda en egen skola som skiljde sig från en mer konventionellt tillämpad waldorfpedagogik. En experimentell "anti-skola", som enligt Erik Norlin började med ett kreativt kaos. Och där "planen var att det inte fanns någon plan".

Antroposofin är en del av den europeiska kulturen och bygger på en komplex metafysisk världsbild. Till detta hör en omfattande forskning omkring reinkarnation. En tanke som är lika enkel att missbruka som att förlöjliga, men som ändå finns inom stora grupper av världens befolkning. Rudolf Steiner verkade för ett kreativt reformarbete inom flera samhällsområden. Inspiration för människor som anser att allt liv på jorden har en transcendental dimension, och sannolikt varken saknat utbildning, kritiskt omdöme eller varit lättrogna offer för karismatiska ledare. Men i denna dokumentär framstår några av lärarna som antingen tokigt befriade från bildning, uppkäftiga, eller utan vilja till övergripande reflektion. Man letar förgäves efter större perspektiv och insikter som hade kunnat ge en bild av waldorfpedagogikens grunder och skapat förtroende för att man hanterat waldorfpedagogikens idéer på ett värdigt sätt.

Det ekar naturligtvis av 1968 generationens vildsinta anarkism i bilden av Solvikskolan. Ett agerande som dock tappade kraft och inflytande sedan många år tillbaka. Denna förvandling i skolans arbete nämns riktig nog i dokumentären, samtidigt blir det tydligt hur filmaren ställer sig oförstående och allt mer kritisk till det som är pedagogikens livskälla, antroposofin, och dess inverkan på barnen. Här saknas berättelser om hur skolan klarat av de svåraste elever, hanterat dysfunktionella familjer och missbruksproblem. Inga elever vittnar om hur de upptäckte glädjen att erövra kunskap och gavs möjligheten att utveckla sina särskilda förmågor, som filmaren själv. Vi får inte veta något väsentligt om musikens och dramats roll som näring för förståelsen av teoretiska ämnen och varit tillgång för en större social kontext. Här

sägs inget om det som i dag kallas intuitiv pedagogik, och genom många år lärts ut genom internationella kurser.

När Jasper Lake intervjuar sin lärare och tidigare rektorn vid skolan, Merete Løvlie, första gång säger han sig helt enkelt vilja veta vilken skola han har gått i. Och det får han. Under regissörens fyra besök hos Løvlie samtalande de i flera timmar om Steiners idéer. Løvlie började som rektor i skolan år 2000 och berättade hur man arbetar utifrån skolans styrdokument. Om hur man under många år har haft ett fruktbart samarbete med en rad offentliga myndigheter i arbetet med att stödja utsatta elever. Till detta hör Skolinspektionen och Skolverket, Erstad Vändpunkten, Projekt Charlie och AA. Vad stannar kvar av detta? För Jasper Lake känns orden tomma.

Många undrar nu vad som varit motivet bakom dokumentären. Lake var tidigare elev i Solvikskolan, som intervjuare fick han ett särskild förtroende. Han var ju ”kompis” och mådde dessutom mycket bra i skolan. Man förväntade kanske en dokumentär som synade några av pedagogikens konstruktiva sidor. I stället blev det en starkt vinklad film, vars syfte man i bästa fall kan se som ett försök att skipa rättvisa för offren. Vi är alla överens om är att övergrepp, mobbning, trakasserier inte får hända någon stans. Att detta måste utredas var det än kan finnas. Det har dock visat sig att några av de intervjuade, inklusive de som framstår som drabbade, känner sig förda bakom ljuset efter visningen av filmerna. Här visas situationer avskurna från en större helhet, man har tydligen klippt så att det uppstår en väsentlig förlust av mening och innebörd. Svårast är det när olika orsakssammanhang blir hängande i luften. T.ex. när en elevs tidiga död speglas mot en bakgrund som mobboffer i skolan. Eller också när privata samtal filmats, som om det vore en angelägenhet för hela Solvik.

Det som är sagt är oåterkalleligt. Ingen kan bestrida eller suddas ut elevernas upplevelse. Här finns ingen plats för ursäkt eller enkla förklaringar. Oavsett hur man väljer att tolka uttalanden och händelser i dokumentären, så kommer jag ändå inte ifrån att Jasper Lake i många fall har använd sina intervjuobjekt som instrument för konstnärliga ambitioner och en estetik som bygger på kontrasten mellan förföriskt ljus och hotande mörker. Ett collage där den konstnärliga friheten här och var väger tyngre än sanning. Filmarens lugna röst följer oss på vägen när han lägger sina pusselbitar i detta drama. Ett bländande motljus möter oss i ovan-

ligt många scener, där vi samtidigt kastats omkring bland fragment av minnen som i en ond dröm. Vi rör oss bland kuddar, hängmattor och skolbänkar som om det vore föremålen i en brottsplats. Och medan allegrettot intensifieras blir stämningen mer och mer magisk, suggestiv. Därför att här pågår något dolt, ”något annat, som man inte ser!” Och boven i dramat visar sig slutligen vara självaste antroposofin. Det känns som en sorglig paradox när nuvarande skolchefen på Solvik, Peter Friemann, närmast tvingas erkänna att det troligen finns några antroposofier i skolan även i dag.

Regissören erkänner öppet att han inte känner någon lojalitet längre, inget ansvar för konsekvenserna av sin dokumentär. Idealet lär enligt filmaren själv vara Lars von Trier. Lake har skapat en sorglig dokufiktions, förtrollande vacker och skrämmande på samma gång, där tillsynes allsköns obskyra hemliga teorier passerar obemärkta år efter år. En film som i stora delar saknar djup och perspektiv, tillsammans med den vardagliga verklighet som finns hos varje institution, mainstream eller originell, och som samtidigt bär på sin egen särskilda skugga.

Berit Frøseth
Konstnär och skribent. Redaktionsmedlem i Forum för antroposofi

Diktade ord

Philip Kovce

*Ich kam mir im Traum
entgegen und fragte
mich, wohin ich ginge.
„In die Wirklichkeit“,
sagte ich mir – und
schlug die Augen auf.*

*I drömmen trädde jag inför
mig själv och frågade mig,
vart är jag på väg?
„In i verkligheten“,
sade jag mig – och
slog upp ögonen.*

Källa: Das Goetheanum Nr. 12, 2021.
Översättning: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

PANDEMI

Medie-Virus

Henning Köhler

Medievetenskaparen *Stephan Russ-Mohl* skrev en kritisk artikel i *Süddeutschen Zeitung* (2020-10-09) till "Overkill an Corona-Berichterstattung":

Andelen corona-nyheter i de tyska TV-kanalerna ARD och ZDF i sina nyhets-sändningar var tidvis upp till 75 %, något Institutet för medieforskning i Köln räknat ut. Något liknande har inte funnits tidigare. I den nuvarande krisen är det inte politiken som driver medierna framför sig, utan omvänt, skriver Russ-Mohl. Han kommenterar beklagande denna "förvånansvärda självkorrigering" i rapporteringen. Det hela är ingen konspiration utan en "flockdrift". Sociologer och socialpsykologer befattar sig sedan länge med temat flockbeteenden ("grupp-tänkande") när osäkerhet råder. Man förväntar sig en pedagogisk effekt av ångesten det mediala bombardemanget skapar: befolkningen ska fortsätta vara försiktiga. Men åtminstone långsiktigt sett är det en felkalkulation. Helt säkert kan ångest vara till hjälp. Ibland till och med överlevnadsnödvändigt. Men den som under månader, dag in och dag ut attackeras av samma ångestskapande budskap . . . växlar förr eller senare över till en viss likgiltighet. Då uppstår en flockimmunitet av ej önskat slag . . . inte mot virus, utan mot varningar för virus. Min förståelse är att en sådan extrem mediebevakning är en av huvudorsakerna till att infektionerna igen rasar i höjden. Jag hör för övrigt inte till fraktionen av "corona-rebeller". Där organiseras en motrörelse som knappast är sämre än de gamla ledande medierna med att skapa panikstämmningar.

Vi behöver komma till ro. Inte minst för våra barns skull. Även under coronabetingelser kan man gestalta livet meningsfullt – men knappast när man är i ett tillstånd av hyperventilation. *Reinhold Niebuhrs* tillförsiktsbön kan här vara en hjälp: "Gud, ge mig tillförsikten att acceptera de ting jag inte kan ändra på, och visheten att kunna skilja det ena från det andra."

Från decembernumret 2020 av tidskriften ERZIEHUNGSKUNST – Tysklands waldorftidskrift med 10 nummer/år. Den har getts ut under 84 år och har en upplaga på 68 000.

Översättning: Red. GN.

JÄRNA

Kulturhuset i Ytterjärna

Anders Kumlander

Med anledning av Ulrike von Schoultz reflektioner i senaste numret i Forum antroposofi kommer här ett bidrag som jag hoppas kan vara av allmänt intresse, för att komplettera den bild hon förmedlar.

Vidarstiftelsen har som ändamål att stödja antroposofiskt inspirerade initiativ, företrädesvis i Sverige. Ändamålet ska förverkligas genom utdelandet av stipendier till enskilda eller stöd till verksamheter av medicinsk, pedagogisk, religiös, konstnärlig, vetenskaplig, social, praktisk eller annan art.

Även om en del av stiftelsens kapital placeras i t.ex. fastigheter där antroposofiskt inspirerade verksamheter kan äga rum betraktas detta inte av lagstiftaren som ändamålsuppfyllelse. Det är dock tillåtet att göra så under förutsättning av att andra kapitalplaceringar görs. Andemeningen i stiftelselagen när det gäller kapitalplaceringar är att man bör eftersträva största möjliga säkerhet kombinerat med placeringar där god avkastning av kapitalet kan förväntas. Av avkastningen ska sedan utdelningar ske.

Allmännyttiga stiftelser står under tillsyn av Länsstyrelsen och verksamheten prövas kontinuerligt av revisorer. På många sätt kan man likställa stiftelser med t.ex. aktiebolag vad gäller kontroller, transparens och samhällseliga krav.

Vidarstiftelsen har som en av de viktigaste uppgifterna engagerat sig i att fortsatt möjliggöra Kulturhusets och Kulturcentrums verksamheter genom att förvärva fastigheter av Kulturcentrum och av Stiftelsen Antroposofins hus för att ställa lokaler till förfogande till ett självkostnadspris för aktörer som har denna inriktning på sina initiativ. Detsamma gäller för Vidarklinikens fastigheter. (Där glädjande är att Phoenixmottagningen i juni påbörjat en viss verksamhet i en del av kliniken). Genom förvärven har samtliga lån kunnat tas bort. Även nödvändiga renoveringar och förvaltning av dessa unika byggnader med tillhörande områden är genom förvärven framgent möjliga att göra. En allmännyttig stiftelse kan inte donera medel för underhåll av fastigheter då detta inte utgör ett allmännyttigt ändamål.

Intentionen har varit och är att efter bästa förmåga säkra de ovannämnda fastigheternas fortsatta användning för antroposofiska initiativ.

Användningen av lokaler i Kulturcentrum för kurs och utbildningsaktiviteter har påverkats mycket negativt av pandemin. Mycket har skjutits på eller pausats. Waldorfpedagogisk-läkepedagogisk- och eurytmisk utbildning med kinesiska deltagare har ännu inte kunnat återupptas. Barnskötarutbildningen som i år har fler sökanden än tidigare (63 sökande, varav 31 kunnat beredas plats) har påverkats etc. Eurytmiutbildning deltid satte igång den 27 augusti med två studentgrupper, en med 16 deltagare och en med 9. Utbildningen har varit verksam sedan 2004 och är studiemedelsberättigad.

Som läget ser ut just nu har ännu inte allt kunnat återupptas. Dock har YIP utbildningen kunnat genomföras och har just påbörjat sitt 14 år med fler deltagare än någonsin (36 deltagare). Detta innebär att fler byggnader tas i anspråk utöver Tallevana, även Biblioteket och Almandinen.

Kulturforum AB med dess konferens-, restaurang-, och hotellverksamhet upphörde helt under december 2020 och januari/februari 2021 pga av samhällsrestriktionerna.

Peter de Voto är vd för Kulturhuset i Ytterjärna AB, ett av Vidarkoncernen helägt bolag. En ny start har ägt rum i en gradvis process med permitteringsstöd. En delvis annan konstellation av medarbetare har engagerat sig i ny-starten. Tillkommit har bl.a. Janecke Wyller och Peder Jansson. Restaurangen och cafét har i Magnus Åbergs regi kommit igång på ett sätt som ser hållbart ut.

Fortfarande innebär pandemin betydande svårigheter att kunna bedriva kultur, konferens och kursverksamhet fullt ut. En positiv faktor har varit Kulturrådets upprepade extra stöd.

Under sommaren har viss verksamhet kunnat bedrivas, dels genomfördes Järna festival Academy en 10 dagars under rådande förhållanden välbesökt festival. Hela området fylldes av högkvalitativ musik och masterclass studenter. Dels ägde en 2 veckor lång intensiv fördjupningskurs rum med 1 veckas masterclass i tillägg. Carina Schmid och Benedikt Zweifel undervisade ca 30 deltagare från olika länder. Carina Schmid har tidigare bl.a. haft uppgiften att leda scengruppen vid Goetheanum. Benedikt Zweifel har haft motsvarande uppgift för Eurythmeum-Bühne i Stuttgart.

Vad kan man göra . . . ?

Niels Henrik Nielsen
Översättning till Danska

De följande uttalandena har i stort sett gjorts av människor som stod Rudolf Steiner nära. De påvisar att det inte bara är de yttre handlingarna som betyder något, men även i hög grad de inre. Det kan vara bra att påminna sig detta.

Stor betydelse för den andliga världen

”Efter ett föredrag där Rudolf Steiner hade talat om krigets orsaker, sade han följande till en liten grupp människor, som stod kring honom och frågade om allt möjligt: Man frågar mig ofta om vad man kan göra? Man kan inte tävla med en övermakt, man kan bara göra en sak - att tänka sanningen till det aktuella; därför har jag hållit dessa föredrag för er. Därefter vände han sig med följande ord till en herre, som stod till höger om honom, och om vilken han visste att han var mycket tyskfiendtlig: ”Om ni till exempel genom dagens föredrag ändrar er hållning och sedan efter 14 dagar igen faller tillbaka till er tidigare hållning, så har de 14 dagar som ni tänkte med i sanningen, allaredan en stor betydelse för den andliga världen”. En äldre dam som stod lite längre bak, ropade lite påträngande: ”Varför det?” Dr. Steiner upprepade med stort allvar: ”Varför det? För att tankar är dynamiska krafter och, - i den andliga världen räknas det inte”. (*Schweizer Mitteilungen aus der anthroposophischen Gesellschaft* nr 64 påsken 1978)

Det är det den andliga världen har användning av

”En mångårig medlem dök upp hos Rudolf Steiner och viftade med en dagstidning upprörd över de lögnar som stod i den. Den omtalade damen tryckte på med att det måste göras något mot detta. Rudolf Steiner svarade att om hon ville göra något reallt mot detta, rådde han henne att sätta sig vid skrivbordet därhemma och skriva om artikeln, så att sanningen uppenbaras. Sedan skulle hon kasta bort den. Det är vad den andliga världen har nytta av.” (Brev från *Erik Theo. Från Erde und Kosmos*. 1/1987)

Det griper in i de andliga världarna

”Antroposofiskt arbete är realitet i de andliga världarna. Det griper in i de andliga världarna, i väsendena från de högre

Vi ser med försiktig optimism fram emot hösten och hoppas på att restriktionerna kommer att tillåta flera aktiviteter som exempelvis Nordiska förbundet för läkepedagogisk konferens i början av november, RWS riksföreningen waldorffskolornas samråd i oktober m.fl. händelser. Likaså hoppas vi på att restriktionerna upphör för kulturutövande och större sammankomster.

Vad gäller arbetet med Rudolf Steiners mysteriedramer så önskar jag uttala min uppskattning för det värdefulla bidraget som gjort och görs, detta innebär en stor händelse för det antroposofiska arbetet i Sverige. Som Ulrike von Schoultz nämner gick det tyvärr inte att komma till ett samarbete och en överenskommelse som tog hänsyn till både dramaarbetets och Kulturhusets behov och möjligheter. Jag hoppas att framtida framföranden på Kulturhuset visar sig möjliga.

Avslutningsvis vill jag uttala min tacksamhet över att det varit möjligt att vi kunnat överleva denna dramatiska tid och särskilt för de möten som ägt rum mellan många olika människor. Vi önskar samtidigt välkomna alla initiativ som önskar bidra till en antroposofiskt inspirerad fri kulturplats även i framtiden.

Anders Kumlander
Ordförande i Vidarstiftelsen och i
Kulturhuset i Ytterjärna AB

Kulturhuset i Ytterjärna

Peter de Voto

De som läst Ulrike von Schoultz ”reflektioner” undrar nog hur det står till med allt möjligt.

”Ytterjärnas nedgång och fall”

Som tur är förändras allt över tid. Och är det sant att allt var bättre förr i tiden? Idag kommer tusentals människor till Ytterjärna och gläds över allt från en underbar trädgård till högkvalitativ kultur. Utsökt biodynamisk mat. Unikt boende i Asmussens hus. Kurser med deltagare från hela världen, en eurytmiutbildning för kineser och en modern eurytmiutbildning på deltid, konferenser för Waldorf och läkepedagogik, mängder av konferenser. Och som Birger Schlaug sade nu somras i sitt föredrag; MP valde Järna och Kulturhuset för sin kongress för att där skulle vi inte kunna bli osams!

Ulrike von Schoultz kan känna sig hur osams hon vill, hon har likväl alltid varit välkommen till oss och Kulturhuset.

Det hade förstås varit inspirerande och mindre medeltida om hon lagt sin energi på att själv och att även få många andra att bidra ekonomiskt till att Kulturhuset skall finnas till och utvecklas - för Mysteriedramerna och även för alla andra!

Under över ett decennium har Kulturhuset i Ytterjärna stöttat Ulrike von Schoultz och mysteriedramerna mot symbolisk ersättning.

Hur har det varit möjligt? Jo, genom att Vidarstiftelsen har skjutit till extra medel varje år till Kulturhuset i Ytterjärna.

När vi nu verkligen behöver att alla hjälper till för att Kulturhuset i Ytterjärna ska kunna fortsätta sin kulturverksamhet vill inte Ulrike von Schoultz vara med att bidra med ens 3.000kr/dag. (inte 8.000kr som hon felaktigt påstår).

Kulturhuset har från starten haft idén att ge rum åt den konst som lever i vår samtid. Även Ulrike von Schoultz vet, då hon glädjande nog tagit del av väldigt mycket av den sceniska verksamhet som visats under dessa 29 år, att vi varit en offentlig kulturplats med enormt mycket mer än musik! Vi har förstås haft musik av alla de slag (från Radiosymfonikerna till First Aid Kit) och även varit skådeplatsen för eurytmi och nyskapande dans (från Per Jonsson till Batsheva Dance Company, Virpi Pahkinen till Sankai Yoko och många fler) och att även teater varit en del av vad vi fått uppleva (från Krister Henriksson och Klungan till Västanå teater som på många sätt är ett modernt sätt att spela ”mysteriedramer” på).

Kulturhuset i Ytterjärna AB är inte ”Peter de Votos” bolag. Steneken (skapat av Åke Kumlander) bildade Kulturhuset i Ytterjärna AB när Antroposofiska Sällskapets styrelse 2007 bestämde sig för att lägga ned kulturverksamheten som de bedrivit sedan 1992.

Under alla år Ulrike von Schoultz har velat göra dramascener och hela dramer har jag och Kulturhuset stött detta i vått och torrt.

När hela Invigningens port kunde uppföras offentligt i Kulturhuset i Ytterjärnas program den 10 okt 2020 var det en av Kulturhusets största satsningar. Vi på Kulturhuset i Ytterjärna är både glada och stolta över att ha varit en del av det.

Peter de Voto
VD och programansvarig för
Kulturhuset i Ytterjärna AB

STUDIUM

Legender & sagor

Hugh Dransfield

De västerländska myterna och legenderna visar mänsklighetens väg från höga men drömande andliga själsförfattningar neråt in i fördärvet för att uppnå den frihet som är människans mål, och som endast kan finnas i tänkandets klara ljus. Rudolf Meyer, i sin underbara bok om Grimms sagor, skriver om Rapunzel på följande sätt: 'Men vägen som leder från (andligt) tvång till individens frihet är svår. Först måste man avstå den lysande solvisheten: själen måste arbeta sig genom armod och ödemarken innan hon kan bli drottning. Utan nåd måste det gyllene håret skäras bort och Rapunzel drivas ut in i ensamheten'.

Även den andligt högstående sagosjälen som ger sig in i materialismen, till exempel den av de två bröderna i Grimms saga med samma namn, som tar stigen som leder västerut, blir till slut förstenad, och kan endast räddas av sin tvillingbror, som tog stigen mot öster och höll sig tillbaka från den alltmer materialistiska västvärlden.

I de keltiska/germanska riddarlegender finns det bara vaga förhoppningar om framtidens möjligheter att förlösa den fångslade människosjälen. Legenderna berättar att den stora invigde Merlin hade förmågan att alltid veta om allt som pågick i världen. Den förmågan förvandlades så småningom till att kunna förutse framtiden för att sedan försvinna helt när hans älskade, nymfen Viviane/ Nymue, fångslade honom i en kristallgrotta, det vill säga i det andefattiga moderna tänkandet. Det sägs att han ska återvända om 600 år, antagligen en referens till mänsklighetens sjätte epok, då människan ska ha övervunnit vår egoistiska tidsålder för att (förhoppningsvis) ha nått en mer imaginativ och social själsförfattning. Merlins tragedi är att han, genom sitt egna personliga öde, genomgick i ett enda liv klarseendets historiska öde genom epoken inom mänskligheten.

Arthur är en rang, inte ett personnamn och inte heller nödvändigtvis en kung. Innehavarna av denna rang ledde Arthurströmningen under hundratals år. Ordet 'arthur' har sin ena rot i 'arder' (sv. årder), en primitiv plog. Han och hans riddare hade till uppgift att 'plöja' det atavistiska

klarseendets mörka jord för att släppa in tänkandets klara ljus in i människornas drömande medvetande, samtidigt som de förde in lag och ordning i de oredliga germanska/keltiska stammarna som följde nedärvda och, i många fall, otidsenliga kulter och ritualer. Arthurs uppgift var således besläktade med de grekiska filosofernas uppgift i seklen före Kristus, hos vilka det skarpa tänkandet gjorde sitt inträde på sitt sätt och där även demokratiens ide fann sitt början.

Detta atavistiska verkade så att det vakna dagsmedvetande och nattens drömedvetande verkade in i varandra på så sätt att den som, till exempel, betraktade ett träd på dagen kunde uppleva trädet i drömmarna såsom ett andligt väsen, ofta i mänsklig form som en nymf. I Merlins fall var upplevelserna så verkliga och intensiva att det var möjligt för honom att ingå i ett kärleksfullt förhållande med dessa naturväsen. Sådana upplevelser ledde till ett bredare kosmisk medvetande, i vilka naturens hemligheter kunde skådas. Men att uppleva andliga väsen på detta sätt tillät inte att människor kunde utveckla den kosmiskt efterlängtnade friheten, så de andliga väsendena, i alla sina former, drog sig tillbaka från människans medvetande, även för en så hög invigd som Merlin.

Arthurerna genomgick inte klarseendets öde i samma takt som Merlin. Strömningens förfall föregick emellertid tydligt mot slutet av hela den långa kampen med att upplysa och utbilda Europas vilda stammar. Från den mäktiga solhjälten i Mabinogionberättelsen 'How Culhwch won Olwen', via den medelålders men ännu relativt kraftfull Arthur i 'The High History of the Holy Grail', slutar Arthur sin tid tusen år senare som Mallorys övergivna och förrådade gubbe, döende på en enslig strand. Liksom med Merlin fanns det vaga

förutspåenden om Arthurs återkomst i Englands tid av nöd, när det nu skulle vara. Strömningen hade dock avstannat i praktiken redan innan Arthurs död. Riddarna hade för vana att återvända till Arthurs hov för att berätta om sina äventyr men allteftersom det själsliga landskapet blev mer och mer kargt och övergivet, hade de inte längre någonting att berätta, och så slutade de att återvända till Arthur.

Walter Johannes Stein menar att alla de olika förkristna religionerna och strömningarna hamnar i detta ödelandskap till slut. Han jämför Merlin och Arthur med hur Isis, människosjälen, vandrar genom en öde värld sökandes efter det ljusa riket där hennes make, Osiris finns. På liknande sätt har Persephone, klarseendets kraft, försvunnit in i Plutos mörka sfär;

hierarkiernas liv. Genom riktigt antroposofiskt arbete kan mycket av det dåliga som sker i världen utjämnas för de andliga världarna, som trots allt ihärdigt griper in i allt."

(A Petersen i *Erinnerungen an Rudolf Steiner*, Verlag Freies Geistesleben 2001).

... så gör denna människa mer för världen ...

"Folk vet det inte och vill egentligen inte heller gärna höra det, men det är på det sättet: när en människa sitter stilla på sin kammare och med verkligt inre allvar med hela sitt hjärtas hängivenhet läser och genomlever t ex Johannesevangeliet eller någon antroposofisk text, så gör den människan mer för världen och för mänsklighetens räddning, än många, som gör sig viktiga inför sig själv och andra med antroposofisk beskäftighet. Men (för att kunna göra det) må man känna till de högre väsendenas realitet." (*Samma som föregående*)

En enkel meditation

"Studiet är lika nödvändigt som övningarna. Vi måste studera och öva oss för att rusta oss för kampen. En enkel meditation verkar ofta mer i världen än många handlingar som utåt sett verkar stora". (GA 266/1 sid 267)

Det är inte möjligt att överdriva

På ett annat ställe talar R.S. om vad det betyder om det inte finns grupper av människor som studerar och tar upp andevetenskap. ". . . kunde det inte göras någonting för människornas vidare spirituella utveckling; människorna skulle då helt förfalla till materialismen; framtida generationer skulle bli sjuka kroppsligt och själsligt. De barn som föds bland oss skulle inte hitta de tankar i den spirituella atmosfären, som de behöver för sin riktiga utveckling, om det inte fanns kretsar som tar upp spirituell kunskap, även om denna kunskap inte förs ut i världen. Materialismen syndar så mycket, att man inte alls kan göra tillräckligt i denna riktning, att överdriva är verkligen inte möjligt. Även om det studerades tio- eller hundra gånger så mycket, skulle det fortfarande inte vara för mycket för att utjämna det, som syndas i världen genom materialismen".

(28.10.1911. Citerat ur Helle Wiesberger: *Rudolf Steiners esoterische Lehrtätigkeit*. Rudolf Steiner Verlag 1997. sid 250)

Översättning från danska: Red/GN

när hon blickar in i bägaren han räcker henne, ser hon inte längre mäktiga imaginationer, utan bara sin egen spegelbild. Alla måste genom ensamhetens blinda spegelbild, även vår egen Tuvstarr i sin enkla sagoutformning.

Men ovanstående legenderna är förkristna. Med legenderna och folksagorna som kommer efter Kristi framträdande på Jorden får man äntligen bilder om hur människans förlösning ur sin nöd kan ske.

Gralsriddarna, som växte fram som en metamorfos av Arthurströmningen, var även de tvungna att ge sig ut i ödelandet. Parsifal själv tillbringade många år ensamt irrande i den ödsliga skogen Broceliande, men han hade sin älskade Condwiramur (= conduire amour - att föra med sig kärlek) alltid i sina tankar som stöd. Han kom genom detta ödliga landskap efter mycket umbäranden och många strapatser som en förvandlad person. Hans resa från 'jag vill ha', då han dödar den Röda Riddaren därför att han hade begär till rustningen, till det sista mötet med Amfortas när han frågade honom ur hjärtats djup om hur kungen mår, är lång och mödosam. Hans äventyr visar oss vägen ut ur det ensliga själslösa fångenskapet.

Grimms sagor och andra folksagor visar på liknande livsresor fast på annorlunda sätt. I dessa små visdomspärlor om människans komplexa själsliv måste huvudpersonen oftast vara beredd att arbeta uthålligt och ödmjukt under besvärliga omständigheter för att till slut förlösa sin älskade. Det som utmärker vår tid, tänkandet, kommer mer till sin rätt i många av sagorna än i legenderna, men utan kärlek i någon form går det ändå inte så bra. Den mänskliga intelligensen behöver alltid ha empati vid sin sida för att nå fram till sitt mål i dessa små, fascinerande glimtar. Samma sak ses också i Wolfram von Eschenbachs 'Parzifal'. Att hans väg (tänkandets) korsas ofta av Gawains (känslans), är inte bara för dramatikens skull, utan visar att man behöver både tänkandet och kärleken i sin långa vandring ut ur förtrollningen.

De ursprungliga folksagorna har sprungit fram ur djupare skikt i människans djup än vårt vanliga nutida medvetande, och det är just det som gör sagorna ett lämpligt ämnesstoff i kursplanen för en klass ett. Eleverna har fortfarande ett ben kvar i själens sagoskikt och kan ta till sig innehållet på ett intuitivt sätt. Sagorna är också ett utmärkt meditationsämne för vuxna. Det går att konstnärligt bearbeta berättelserna på så många olika sätt, och på så sätt kan det uppstå oväntade insikter i människonaturen även för den vuxna människan.

Antroposofin då? Essensen i antroposofin - 'Frihetens Filosofi' - är helt klart en resa ut i ett isigt ödelandskap och ett utmärkt sätt att rensa bort eventuella rester av atavistiskt klarseende som man kan ha tagit med sig in i detta liv. För att det isiga landskapet ska kunna blomma upp i 'Frihetens Filosofi' måste man däremot ta med sig sin egen själsvärme - objektivitet, intresse, vilja. Det är i och för sig genomgående för hela

antroposofin, att tanke, känsla och vilja är med i allt man företar sig. Men det vet läsaren redan, förstås.

Livet är som en torr tepåse i en porslinsmugg; varmvatten får man själv ta med sig. Och kanske lite 'milk of human kindness'.

Källor:

Meyer R.
The Wisdom of Fairy Tales, Floris Books 1988
Stein, W.J.
The Death of Merlin, Floris Books 1989
Mallory, T.
Le Morte d'Arthur, Penguin Books 1979
Eschenbach.
W, Parzival, Penguin Books 1986
Steiner, R.
Frihetens Filosofi, Antroposofiska Bokförl. 1977

The Mabinogion, Penguin Books 1985
Grimm's Fairy Tales, Sterling Publ.Co 2015
The High History of the Holy Grail, J.Clarke & Co - datum okänd

Hjälp efter sommarens översvämningar i Tyskland

Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners

"Förstörda hus, handfat som hänger i trädtopparna, otaliga bilvrak och kollapsade broar. Det är en bild av omfattande förstörelse som uppstår i mig." Så skildrar Bernd Ruf, grundare av "Notfallpädagogik" (katastrofpedagogik), sina intryck från ett översvämningssområde i norra delen av Rheinland-Pfalz i Tyskland slutet av juli i år. Denna akutinsats i närheten av Ahrweiler är även för honom något utöver det vanliga. "Sådana bilder, situationer har jag aldrig i hela mitt liv sett, denna omfattning av katastrofen berör mig starkt."

Tillsammans med sitt team försökte den erfarna katastrofpedagogen stödja de lokala familjerna i bearbetningen av sina traumatiska upplevelser. Att människorna fortfarande befann sig i ett förlamande chocktillstånd visade sig i deras symptom, som sömnlöshet, ångest och koncentrationsproblem. Genom att arbeta med att röja upp och överhuvudtaget vara verksam bidrog man till att de drabbade inte kände sig hjälplösa eller vanmäktiga. Dessutom härskade en stor solidaritet mellan människorna. Att också barnen led under händelse-situationerna och behövde direkt hjälp för att kunna hantera sina upplevelser, blev tydligt genom regressionstillstånd som sängvätning och andra besvär. "Den yttre förstörelsen är alltid också en bild av de inre skador som drabbar barn och vuxna. Därför är det särskilt viktigt att erbjuda dem en skyddad plats, en så kallad "Child Friendly Space", förklarar Bernd Ruf. Därför inrättade det katastrofpedagogiska teamet en bas för arbetet under ett antal veckor i en waldorfförskola. I skolans omgivning kunde några pojkar och flickor, som kom från drabbade orter i grannskapet, tas om hand. Förskolan, som i vanliga fall är en halvdagsinrättning, förvandlades ur traumapedagogiska perspektiv till en heldagsstruktur, för att på bästa sätt kunna avlasta barnen och

därmed samtidigt erbjuda föräldrarna avlastning.

”Till vårt koncept hör att föräldrarna kan samtala med oss. Vi ger dem väsentliga råd och metoder för att skapa en inre stabilisering och som de kan använda med sig själva och med sina barn”, säger Bernd Ruf. ”Vi kommer att stanna här flera veckor och med vårt arbete hjälpa föräldrar, barn, ungdomar och lärare att förhindra att eventuella traumaskador etableras.” Det kommer säkert att vara en lång väg för de drabbade i de översvämmade regionerna att bearbeta de fruktansvärda händelserna.

Källa: Das Goetheanum Nr. 37, 2021.
Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners.
Översättning: Red. GN
Man hittar mer om organisationen under
www.freunde-waldorf.de/notfallpaedagogik

STUDIUM

Hur är min människobild?

Felix Nieriker

”Inte kulturen är hotad utan självaste människan, faktiskt genom den värld hon själv har skapat sig. Hon har byggt sig ett hus i den moderna civilisationen i vilket hennes väsen kvävs. För vid byggandet av detta hus stod som plan bara en världsåskådning till förfogande i vilken det inte finns rum för människans egentliga andliga väsen. (Emil Bock, ”ur boken ”Apokalypse”)

I samband med ett gemensamt studiearbete dök dessa ord av Emil Bock upp. De är uttalade för exakt sjuttio år sedan. De verkar ha tilltagit i aktualitet på ett nästan kusligt sätt. De sätter begrepp på något som annars bara känns som allmänt obehag. Det är välgörande. Det skapar motivation att ta itu med allt som hotar kväva oss och istället låter oss på nytt ställa frågan: Hur är min människobild - bilden av mig själv - sett ur ett högre, andligt perspektiv?

FRIA HÖGSKOLAN FÖR ANTROPOSOFI

STORBRITANNIEN

Klassens historia

Marjatta van Boeschoten, landrepresentant för Storbritannien.

I Storbritannien började klasstimarna efter avslutningen av den första cykeln vid Goetheanum – i London, som ett nytt inslag för första gången Mikaelns tecken och sigill.

Under sina resor i Storbritannien sensommaren 1924 gestaltade Rudolf Steiner 4 klasstimmar. Tyvärr upptecknades bara den som hölls den 27 augusti 1924 (”Londontimmen”, repetitionstimme 7). I London utförde Rudolf Steiner för första gången Mikaelns tecken och sigill. Efter Steiners död uppstod svårigheter med att komma överens om hur klasstimarna skulle hållas och vem som hade mandatet att använda bestämda översättningar.

Klassen under ändrade betingelser

När Antroposofiska Sällskapet i Storbritannien 1935 uteslöts från Allmänna Antroposofiska Sällskapet, delades det i två sällskap med varsina egna klassgrupper. Dessa arbetade åtskilda fram till 1970, men förenades efter många försiktiga ansträngningar igen i Rudolf-Steiner-House. Under tidens gång bildades fler högskolegrupper inom antroposofiska gemenskaper och verksamheter över hela Storbritannien, man började hålla fria klasstimmar och efterhand anslöt högskolekonferenser och högskolesamtal för hela landet och även på lokal nivå. I dagsläget finns cirka 50 klassförmedlare i landet.

Den aktuellt mest krävande uppgiften för förmedlarna i Storbritannien är hur den Fria Högskolan för Antroposofi ska utvecklas, särskilt när det gäller den stora tillgängligheten av klasstexterna i bokhandeln och på internet. Detta aktualiserar frågor om medlemskapet i Högskolan, vem som kan läsa och hålla klasstimmar, hur innehållet ska kommuniceras och mycket annat.

På klasstimmekonferensen 2021 i London (GB) (se nedan) kommer detta att vara fokuseringspunkter i en av temagrupperna och det ska bli mycket intressant att ta del av, hur detta hanteras i andra länder.

*

Konferens kring klasstimarna

Från 25 till 29 augusti anordnas en konferens med de 19 klasstimarna som tema i Rudolf-Steiner-House i London (GB) i samarbete med Goetheanum.

Konferensen ”Hur känner man igen andliga väsen? Distinktioner – relationsbyggande – omdömesprocesser” är tänkt som ett bidrag till handhavandet av mänskligetskrisen och det växande ansvarstagandet för jorden, civilisationen och samhället. Andliga väsen är hela tiden i oss och omkring oss.

När vi befattar oss och lever med meditationer som leder till en inre väg, lär vi oss att förändra vårt medvetande och kunskapa om dessa väsens olika egenskaper och intentioner, så att de kan hjälpa oss med dessa utmanande uppgifter.

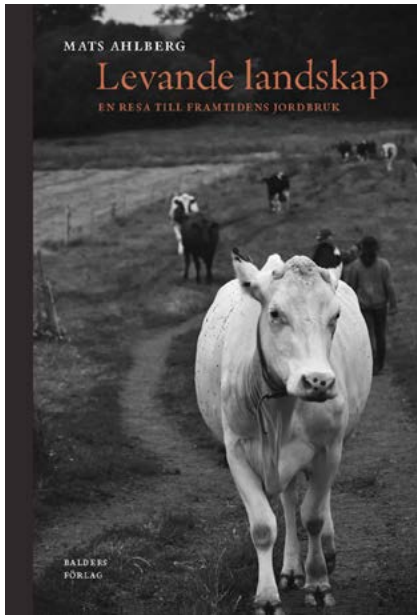
Av sådana skäl står 14:e timmens mantra i centrum för konferensen, eftersom vi i dessa uppmanas att uppleva, hur vi kan varsebli Kristus, bestämma oss för honom och slutligen träda i förbindelse med honom.

Ett viktigt kännetecken för Högskolekonferensen 2019 i London var det levande utbytet och de vänskaper som uppstod mellan klassmedlemmarna. Sedan dess, under många månader av social isolering, lever ett påtagligt minne av den mänskliga samvarons livsbefrämjande kraft. Så vi hoppas att det ska uppstå ett glädjande möte i Mikaelgemenskapens anda denna sommar i London och att detta blir en kraft som motverkar konfliktstämningar och polarisering i samhället.

Nya insikter genom det engelska språket

Tidigare kom också engelskspråkiga klassmedlemmar från Australien, Sydafrika, Nord- och Sydamerika och Asien till London. Klassmedlemmar från andra språkområden deltog också för att höra klassinnehållet på engelska, vilket kan öppna nya insikter och perspektiv. Mantra talas enligt den engelska översättningen av den nya tvåspråkiga Goetheanum-utgåvan av klasstexterna.

Källa: Anthroposophie Weltweit Nr. 6, 2021.
(medlemsbilaga till Das Goetheanum, utkommer 1 gg/månad). Översät.: Red. GN
Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

BOKANMÄLAN

Levande landskap

Felix Nieriker

Bokens titel:
Levande landskap
En resa till framtidens jordbruk

Författare:
Mats Ahlberg

Förlag:
Balders Förlag 2020

På 1800 talets fanns ca en miljon hektar hävdad äng i Sverige (hävda betyder ungefär vårda, hålla i stånd) idag är det kring 7000 hektar kvar, mindre än en hundra-del. Men bli nu inte resignerad eller ledsen utan fortsätt läs i boken, för den är allt annat än jämmer över läget med dagens jordbruk. Mats tar med oss till svenska gårdar, små, ekologiska med eller utan kreatur. Människorna han samtalar med är själva invävd i levande samtal med en gård, med äng, skog och djur, med vatten, väder och vind och mest av allt med grannar. De har skapat en relation fylld av glädje och sorg, ett "äktenskap" med en levande organism, som tyvärr inte sällan hotas i sin existens, t.ex. av stelbent byråkrati. Mest fascinerande för mig är att uppleva att det idag, 2021, där allt går ut på att snabbt producera större och större kvantiteter, finns möjligheter att låta hållbart jordbruk lugnt växa fram – om man bara vill.

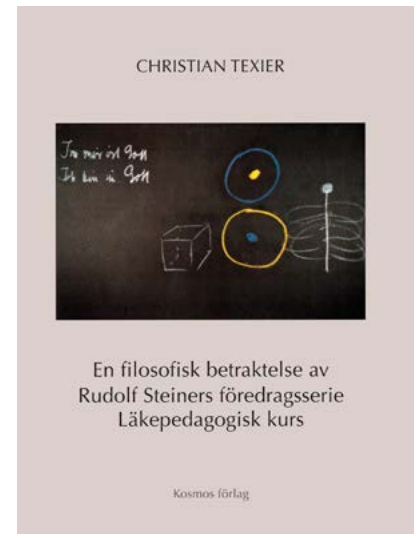
Ta t.ex. Kristina Belfrage på Ekeby i östra Roslagen. Hon lever på gården, 32 hektar, med några kor av fjällras, får och höns samt en mängd fåglar av alla de slag. Hon var tidigare i 13 år på Lantbruksuniversitetet och har doktorerat med en uppmärksam avhandling om biodiversitet. För henne är det klart att om man driver en gård är det snarare frågan om samarbetsmål än produktionsmål. Att fråga kon hur mycket hon kan ge, fem- eller åttatusen liter och få ett bättre liv, istället för att krama ur henne fjortontusen. Kristina vet hur många svalor som flyger in och ut ur ladan, hur det åter blivit vitt av skrattnåsar efter traktorn när man harvar, när en kärnhökshanne plus en kattuggla tagit slut på överflödet av kaj-, kråk- och skatungar. Och skrattnåsarna renar bland skadedjuren på träden. - "Jag kallar fåglarna för mina trädgårdsmästare, jag får t.ex. kållarver i grönsakslandet och där är fåglarna och pockar och plockar. Ja, det är ett häftigt system som de äldre människorna som var här kände till."

Det fina är att kapitlen i boken tar läsaren med in i världar, miljöer, individualiteter rentav, som är så olika varandra, ja som folk brukar vara. Helt underbara foton i svartvitt ger stämning och öppnar våra sinnen för en värld där människor och natur har gett sig in på att vårda ett ständigt skapande samtal. Det finns även några intressanta faktabaserade kapitlen med som t.ex. om priset på mjölken.

I en värld där maktprinciper – inte minst i jordbrukssammanhang – styr besluten, har en bok som Mats Ahlbergs "Levande landskap" en oerhörd betydelse. Den bevisar att det går att göra någonting när man med sunt förnuft och öppet sinne ger sig in i frågor kring ett nytt hållbart jordbruk i vårt land. Och eftersom jorden är en levande organism och inte en maskin, har varje litet bidrag som går i rätt riktning en avgörande betydelse för helheten. Se t.ex. Charles Eisenstein, amerikansk miljöaktivist på charleseisenstein.org. Men det är bråttom. I slutkapitlet får vi höra att tre olika jordbruksministrar inom loppet av ett antal år besökt Saltå Kvarn och tyckte att kvarnen var på rätt väg och att jordbruket i sin helhet behövde ändra riktning. Och alla tre menade att det kommer ta tid, det kommer att vara som att vända en stor atlantångare och det gör man inte i en handvändning. Och eftersom politikerna inte hittat kompassen – fortsätter Mats Ahlberg - "får vi försöka vända atlantångaren utan dem. Det är högtid för producenter och konsumenter att tillsammans bygga upp ett helt annat slags jordbruk, baserat på lokala resurser och

förutsättningar (...). Ett sådant jordbruk kan engagera människor på ett helt annat sätt än vad det nuvarande gör, och har goda förutsättningar att skapa nytt liv på landsbygden."

Man önskar den här boken stor spridning. Berätta om den, skriv, gör podd eller film av den. Det är bråttom!

BOKANMÄLAN

En filosofisk betraktelse

Dick Tibbling

Bokens titel:
En filosofisk betraktelse av Rudolf Steiners föredragsserie "Läkepedagogisk kurs"

Författare:
Christian Texier

Förlag:
Kosmos Förlag 2021

Christian Texier har skrivit en omfattande bok om den läkepedagogiska kursen som Rudolf Steiner höll sommaren 1924.

Kursen kom tillstånd efter en fråga från tre unga män som tidigare på våren hade startat en verksamhet för "barn i behov av själslig vård" i Lauenstein utanför Jena, Tyskland.

Texier har gett boken titeln "En filosofisk betraktelse av Rudolf Steiners föredragsserie Läkepedagogisk kurs".

Han karaktäriserar sin bok som en förlöpande kommentar till de 12 föredrag som utgör kursen och syftet är att ge läsaren redskap för att bättre följa "de reso-

nemang och slingriga vägar som Rudolf Steiner leder en in på”.

Texier har gjort ett mycket grundligt och ambitiöst studium av kursens innehåll och även av författare som på olika sätt har fördjupat sig i barnskildringarna, de läkepedagogiska diagnoserna och omständigheterna i samband med kursen.

Boken har en personlig och resonerande ton som gör att läsaren kan känna sig inbjuden till ett seminarium tillsammans med författaren, trots de många gånger svåra antroposofiska och filosofiska teman som behandlas.

För den som inte är bevandrad i antroposofi ger han rådet att ”närma sig begreppen med vaksamhet och åtminstone uppfatta dem som hypoteser eller postulat för att kunna se vad de innebär och hur de inverkar på kursen i sin helhet.”

Det unika med Texiers bok är att han sätter begrepp och perspektiv som kommer ur antroposofin i samband med olika filosofiska traditioner och ”positioner”. För den som har ett förhållande till filosofi är det intressanta frågeställningar som öppnar sig och som väcker frågor om förhållandet mellan filosofins tankevägar och andevetenskapens väg som bygger på ett klarseende ”skådande” av tankarna / idéerna.

Halva boken består av en omfattande notapparat samt bilagor som ger värdefull information som berikar och utvidgar studiet.

Till exempel den antroposofiska sinnesläran, de fyra eterarterna, människans väsen och djuren, människan som möjligheternas väsen, antika myter och modern filosofi.

Den bok som Christian Texier har skrivit är uttryck för en individs sökande efter kunskap som för till fördjupad förståelse av läkepedagogikens/socialterapins teori och praktik samt till fördjupad förståelse av den egna existensen.

Hans individuella väg går genom antroposofi och filosofi, boken är ett dokument som visar hur Texier tolkar texten i den läkepedagogiska kursen utifrån sitt personliga kunskapsarbete. Läsaren kan känna sig inbjuden till en tankeväckande dialog med författaren och stimulerad till att bidra med egna tolkningar.

Christian Texier är född i Frankrike. Han har en fil.mag. i filosofi och har arbetat som filosofilärare och journalist innan han kom till Sverige. Sedan 1989 är han verksam som läkepedagog, har varit ansvarig för ungdomsboendet på Saltå By i Järna och är idag verksamhetsutvecklare, handledare och utbildare.

BOKANMÄLAN

Rudolf Steiner & mästarna

Ia Leander Engström & Björn Skagerberg

Bokens titel:

Rudolf Steiner och kristendomens esoteriska Mästare

Originalalets titel (tyska):

Rudolf Steiner und die Meister des esoterischen Christentums

Författare:

Sergej O. Prokofieff

Förlag:

Wrå Förlag 2021, 355 sidor

1982 kom Sergej O. Prokofieffs bok ”Rudolf Steiner och grundandet av de nya mysterierna” ut på tyska. Boken väckte mycket stort intresse och uppmärksamhet. Förlag Freies Geistesleben sa i en inledande anmärkning att publicerandet av detta arbete som så tätt och omedelbart återger Rudolf Steiners yttringar över ockulta sammanhang i hans verk och liv, måste ses som ett studiearbete av en förelöpare och ett underlag för studier. Boken översattes till svenska och kom ut hösten 1991.

Sergej Prokofieff inbjöds att tala i Vita Huset i Järna. Det blev en minnesvärd upplevelse – Sergej, allvarlig, ung och från ett kommunistiskt Sovjet höll ett kraftfullt anförande, interfolierat av ett lika kraftfullt åsk- och blixtväder.

Ur arbetet med detta första verk hade en fråga uppstått, en mycket avgörande

fråga som följde Sergej Prokofieff under åren som gick och först under den absolut sista tiden av hans liv nått ett svar, moget att publicera - under titeln ”Rudolf Steiner und die Meister des esoterischen Christentums” som utkom 2018, först 4 år efter Sergej O. Prokofieffs död genom bl.a. Astrid Prokofieff och Sergejs ”Arkiv”.

Denna bok finns nu översatt till svenska och kommer ut i Mikaeltid på Wrå Förlag under titeln ”Rudolf Steiner och den esoteriska kristendomens Mästare”. (Kort är det värt att nämna att följande skrifter av Sergej Prokofieff under åren också översatts: - Förlåtelsens ockulta betydelse, Mötet med det onda, Grundstensmeditationen som eurytmi, De tolv heliga nätterna).

Boken om Rudolf Steiner och Mästarna börjar med ett förspel – varför blev Rudolf Steiner medlem och snart ordförande för den tysk-österrikiska sektionen av Internationella Teosofiska Sällskapet? Han var ju redan under sin Wienperiod negativ till Teosofiska Sällskapet, vilket framgår av hans dagbok. Men alltså – Jag har redan från början talat om antroposofi – säger han beträffande detta vid många tillfällen under åren och utvecklar varför det var nödvändigt. Detta är ett mycket viktigt kapitel, då det tidigare varit svårt att förstå denna ”omväg”.

Sedan följer en presentation av den esoteriska kristendomens sju Mästare; Manes, Zarathustra (Mäster Jesus), Skythianus, Gautama Buddha, Maitreya Bodhisattva, Novalis och Christian Rosenkreutz –och dessa i samband med Rudolf Steiner! Därpå följer en ingående utredning av Rudolf Steiners utvecklingsväg; vem han är – och vem han inte är, hans individuella jagutveckling, den ockulta grunden för Frihetens Filosofi, frågan om en bodhisattvas väsen, Rudolf Steiners andliga individualitet och de olika Mysterierna; Mikael, Sofias, Kristus – men framförallt just här i denna bok – Urfenomenet med Rudolf Steiners invigning. Vad är det för slags invigning? Är det därigenom berättigat att ställa honom och kristendomens sju esoteriska Mästare på samma nivå? Eller om inte.... I vart fall – hur lyder Rudolf Steiners mysterienamn?

Boken är på ca 350 sidor med 385 anmärkningar och hänvisningar. Liksom Sergej Prokofieffs tidigare arbeten är boken ett resultat av ett brett, hängivet forskande. Och anmärkningarna är berikande tillskott med många korta kom-

mentarer till Rudolf Steiners verk och den omfattande sekundärlitteraturen. Det finns de som tycker att Sergej Prokofieff är "svår" – och ja, men hans arbeten går att likna vid någon som står med frågor inför ett oerhört stort, mångbottnat verk och ur det söker samla ihop frågans allt till en liten helhetsbild, där hans slutresultat är ett vördnadsfullt: och se, det är sant!

TILL MINNE

Till minne

Medlemmar som rapporterats avlidna sedan förra numret av Forum Antroposofi.

Christina Druml

* 1948-01-19, † 2021 08 05, Järna

Gustaf Friberg

* 1933-12-02, † 2021 07 06, Trosa

Wolf Pietsch

* 1938-03-18, † 2021 07 01, Järna

Vi tar gärna emot nekrologer över avlidna medlemmar, och även icke medlemmar som varit aktiva i antroposofiska sammanhang.

TILL MINNE

Wolf Pietsch

* 1938 03 18, † 2021 07 01, Järna

*"Ja till Gud, ja till ödet ja till dig själv.
Är detta verklighet kan själen såras men den
har kraft att läkas."*

Dag Hammarskjöld

Det finns en bronsstaty kanske en meter hög. Den står ute i det fria inte på någon upphöjd plats eller piedestal utan längs en väg – en stig.

Den föreställer en moders gestalt som går fram mellan två väggar, kanske en mur. Hon håller i sin högra hand ett barn som väcker en känsla att det är barnet som leder modern. Barnet ser rakt fram in i betraktarens ögon. Den vuxna kvinnan ser en aning neråt, en aning inåt. Hennes högra hand håller om barnets öppna hand. Den andra handen är inte synlig framifrån. Men ändrar vi perspektivet och betraktar figuren bakifrån ser vi en öppen hand stödjande mot väggen eller muren. Vad kan den bilden säga oss, har den något med detta trefaldiga "ja" att göra som Dag Hammarskjöld formulerat det i de inledande orden?

Jaet som är grunden till allt! Grunden till varje biografi.

Bronsstatyn står på Mora park – den kom dit genom Wolf och Waltraud – en gåva till ett firande.

Fredag den 18 mars 1938 föds Wolf i Berlin. Han är andra barnet till Astrid och Walter.

Fram till krigsutbrottet bor de i Berlin där fadern som är halvt tysk, halvt norsk arbetar som jurist.

För att skydda familjen flyttar Astrid med barnen till Marburg till ett slott som blir en trygg tillflyktsort.

I borgen bodde också en riktig prins och en prinsessa. Wolf får tidigt lära sig hur man för sig i fina kretsar. Han minns krigsslutet och amerikanernas beskjutningar. Och hur människorna i folkdräkt arbetade med skörden ute på åkrarna. Han är ett krigsbarn även om han förskönades från mycket av krigets grymheter.

Astrid kom från Sverige. På somrarna åkte Wolf och syskonen till Vappersta Gärd utanför Vagnhärad som ligger vid sjön Sillen. En vacker herrgårdslignande byggnad som var i familjens ägor. Under hela kriget stannar de kvar i Tyskland.

Det var genom svenska Röda Korsets räddningsaktion de "Vita bussarna" som Astrid och de fyra barnen kom till Sveri-

ge 1945. Tanken var att de senare skulle återvända till Berlin. Därför behöll de till en början det tyska medborgarskapet. Wolfs far blir kvar i Berlin men avslutar senare till livet i Sverige.

Astrid och barnen flyttar till Mora Park - till den brunt tjärade villan på höjden strax utanför samhället som även den var i familjens ägor. Wolf är då sju år.

Han börjar i Järna Folkskola, i den byggnad som idag inhyser en av Järnas många Waldorfskolor.

Lars Olof Larsson, en vän från allra första tiden, är en kontakt som har hållits vid liv genom alla åren. De var sedan länge planerat att de äntligen skulle åter ses men det blev inte av i detta liv.

Wolf tar sig vidare till allmänna läroverket i Södertälje som ligger inte långt ifrån lägenheten där han och Waltraud bodde de sista 20 åren.

Här kommer Wolf riktigt i clinch med rektorn, slutar och går till sjöss. Fartyget färdades på Nordsjön med hamnar i England som mål. Jazz lyssnar han på!

När han kommer tillbaka efter ett år tentar han av alla ämnen och flyttar in till Stockholm, Birger Jarlsgatan. Wolf säger att han är ateist. Till hans biografi hör att han några år tidigare blev konfirmerad i Kristensamfundet.

Han var till en början inte någon sökare, snarare hörde till hans ungdomsväsen att vara på flykt. Så kan man uppleva att han redan tidigt bar på en slags dubbelnatur: Kunskapsrikedomen och den professionella mannen i en bestämd roll skymde det mer sårbara, lekfulla, frihetsälskande barnet som också fanns i honom. Barndomen var präglad av en stränghet, man anar att det har satt starka avtryck på gott och ont.

Att få leva ut den mer lekfulla otyglade delen av sitt väsen blev något han bekvämt och tryggt kunde då när alla 12 barnbarnen kom in i hans liv. Vilken livsbejakande befrielse!

Under tonåren samlar Wolf på Louis Armstrong-skivor, som han senare gömde undan på vinden för i hans värld - till en början - passade den musiken inte ihop med en antroposofisk skolningsväg.

Wolf börjar studera på universitet i Stockholm - studier han aldrig riktigt slutför men som lägger grunden till läraryrket.

Under den här tiden grundas Mora Park genom att Astrid får en fråga av sin bror om hon kunde hjälpa till att ordna stöd och utveckling till hans son. På den vä-

gen - genom en äkta fråga - genom ett verkligt behov som ett barn hade, uppstod det som lade grunden till Mora Park vars verksamhet började 1952.

Hit kommer Waltraud i slutet på 50-talet genom Karin Ruths Hoffmann - med sin dotter Nausikaa som var 2 månader gammal. Wolf får upp ögonen för den unga modern - deras vägar möts, fast till en början får det vara hemligt.

Tidsandan var en annan - och Wolfs relation till sin mor var stark och hennes ord vägde tungt.

Men på onsdagskvällar var huset föräldrafritt - då passade man på att prata i telefon.

Wolf var i själ och hjärta en person som älskade att undervisa, att med tålmod förklara och öppna upp världar - framförallt i rollen som tysklärare - var hans stora passion.

Så tar han till en början uppdrag på olika skolor i Stockholmstrakten.

Wolf och Waltraud blir ett par och Wolf flyttar hem igen. Den lilla familjen flyttar in på övervåningen i ängsvillan invid Mora Park. En inre vändning med öppning mot det andliga kommer på 60-talet då han mer intensivt börjar umgås med Pär Ahlbom och Sverker Widmark - han upptäcker genom sina vänner antroposofin.

Att ur en kunskapsteoretisk ansats i förstå de stora sammanhangen och även Rudolf Steiners livssyn kommer att präglade och fylla hela hans liv.

Det tyska språkets andliga kraft fördjupas då han och Waltraud under ett år bor i Wien - innan de gifter sig våren 1962 - i Kristensamfundets lilla kapell i Järna.

Två år senare föds Florean, Martin kommer till världen 1966 och året därpå föds Mikael.

Då Wolf är 30 år börjar han att arbeta på Kristofferskolan i Bromma, en skola och en uppgift han förblir trogen i 10 år. Arbetet innebar att han var mycket borta från familjen, han är dock pappa till fyra barn.

Men under sommarloven väcks den lekfulla fadern till liv. Ordningen som var så viktig för honom sattes på undantag. Sommaren 1973 växer familjen - Johannes kommer till världen.

En helt ny bana inleds då Wolf 1978 som 40-åring kliver in i rollen som föreståndare på Mora Park efter sin mor Astrid. Han bygger vidare på det som hon hade lagt grunden till.

Men vardagens hantverk - med allt vad det innebar för en läkepedagog var det Waltraud som skötte. Wolf hade i sin tur hand om Mora Parks utsida, dess profil. Verksamheten skulle nog aldrig

ha hållit ihop som den gjorde utan att han hade en sådan underbar kollega och fru vid sin sida, som på ett så annorlunda sätt kunde förbinda sig med livet och den läkande omvårdnaden.

Wolf kliver med all sin mer teoretiska kunskap in i utbildningen av blivande läkepedagoger. Han tar ansvar för det fjärde och avslutande året, kanske det mest krävande. Wolf hade en fin förmåga att kunna lyssna. Det är i det här sammanhanget, som lärare för vuxna, som Wolfs förmåga att undervisa kommer till sin fulla rätt.

Med stor värdighet förmådde han hålla ihop den yttre världens alla skeenden med antroposofin. Tacksamheten är stor för de kunskapsrum han därigenom har lyckats skapa och på så sätt kunnat hjälpa andra att komma vidare i sina kunskapssträvanden.

Då Ekobanken sökte sin första ordförande var det inte en helt lätt uppgift, situationen var rätt konfliktfylld - vem var tillräckligt neutral och hade ett tillräckligt stort förtroende och samtidigt sinne för ordning, lagar och regler? Jo, Wolf.

Under 10 år är han delaktig i att utveckla en ny bank framsprungen ur ett nytt sätt att se på pengar, var och hur de gör mest nytta. Wolf hade en ledstjärna då det handlade om pengar, det är ord av Tolstoj som han ofta lär ha sagt: "pengar är som gödsel - på hög stinker de men sprids de ut gör de mycket gott". Varje fredag kom han till bankkontoret. Han hade möte med personalen, tog sen fikadisen för att kunna lyssna in stämningen i livet och det sociala skvalpet.

Då Kulturhuset - Antroposofins Hus - skulle byggas var Wolf den drivande i att en stor summa pengar från den läkepedagogiska och socialterapeutiska rörelsen samlades in.

"Ty den högsta lyckan är att göra gott i hemlighet och sedan bli upptäckt."

Kring millennieskiftet händer saker i Wolfs liv som sammantaget gör att glappet mellan den bildade mannen och den stora längtan efter frihetsrummet tilltar.

2002 då Wolf är 64 år lämnar han över föreståndarskapet efter 25 år, en inte helt lätt och smärtfri process. Mora Park, som då hade firat sin 50 års fest - behövde möta tiden med ett nytt ledarskap. Han flyttar från Mora Park till Södertälje. För att inte tappa kontakten till jorden behåller han och Waltraud Hälleby, en bit jord - ett hus invid havet. Det köptes redan på 80-talet. Det kommer att bli en betydelsefull plats - en plats där fa-

miljen som var så viktig för honom kan samlas.

Här kommer han att tillbringa många stunder under soluppgångar blickande ut över havet.

Till sina barnbarn hade han en innerlig och varm relation. Det var här han fick ihop allt - kunskapen och lärandet, humorn och friheten. Han slappnade av och blev morfar och farfar. En som öppnade upp stjärnhimlen eller poesins värld eller lät barnens händer vila på sina när hans spelade piano. Leendet och skrattet fick en naturlig plats. Så var det - man kunde i det inre se upp till honom. Han blev den han ville vara.

Under alla år fram till pandemins utbrott var han en trogen deltagare i många antroposofiska möten som anordnades. Han tyckte om dessa möten det var hans grej, även här i dessa sammanhang kunde han ofta frikostigt bidra med sin allmänbildning och humor.

Wolf hade en speciell blick, den var intensiv och direkt. Möttes man fanns det ingen tvekan i hälsningsfrasen eller handslaget. Ser vi honom framför oss är det många av oss som ser hans leende, hans små ögon eller hör hans säregna skratt.

Efter 60 år tillsammans flyttar Waltraud till Wijbacken i Hölö. Det blir tomt i lägenheten. Livet har på något sätt flyttat ut och hans krafter börjar ge vika. Cancern som han hade övervunnit kom tillbaka. Sen gick allt snabbt. Hans önskan om att få komma hem den sista tiden går i uppfyllelse. Han kunde här hänge sig åt ljuset och känna doften av sommar.

När vi samlades runt sängen då han med ett stort JA tog emot sista smörjelsen var han helt närvarande, såg med sin blick in i var och ens ögon. Med tacksamhet slöt han ögonen.

Nu kliver han in i det stora JA, in i en andlig värld som leder honom vidare med jagets kärlekskraft till en ny öppning, till en ny födelse. Och nu kommer Hammarskjölds ord som stod på en lapp där hemma, bli helt sanna.

"Ja till Gud, ja till ödet ja till dig själv. Är detta verklighet kan själen såras men den har kraft att läkas".

Carl van der Weyden

TILL MINNE

Elisabet Sjöborg

* 1931 04 22, † 2021 05 20, Örebro

Elisabet Sjöborg, född Ljung, lämnade jordelivet den 20 maj 2021 efter en kort tids sjukdom. Hon blev 90 år. Hon efterlämnar barnen Joakim, Sara, Mattias och Jon med familjer samt en vid krets av släkt och vänner.

Elisabet växte upp i en juristfamilj i Örebro. Hon hade tre yngre syskon. Redan under skoltiden mötte hon sin blivande man, Lars Sjöborg, som senare blev advokat. Efter avslutad skolgång gick hon i hushållsskola och utbildade sig därefter till textilkonstnär vid Konstfackskolan i Stockholm. Här fick hon möjlighet att utveckla sin konstnärliga talang och att använda sina händer på ett känsligt och kreativt sätt. Många blev de mattor och bildvävar som skapades och sökte sig vägar till utställningar, offentliga lokaler och hem.

Elisabet och Lasse bosatte sig på Lunnagård, en gård som varit i släktens ägo. Lunnagård ligger naturskönt i Vintrosa vid foten av Kilsbergen, väster om Örebro. Lunnagård kom att bli Elisabets älskade hemvist för resten av hennes liv. Här hörde hon hemma. Här var hon förankrad och här fick de fyra barnen så småningom växa upp. På Lunnagård kunde hon utveckla sitt skönhetsinne, sin kreativitet och empati på livets alla områden. Här lärde hon sig mycket om trädgård, odling och förädling, om djurhållning och om vilda växter och djur och deras förutsättningar. Framför allt fick hon djupa insikter i barns växande och utveckling. På Lunnagård utvecklade hon sin kärlek och tacksamhet till livet och hon vidgade sin vishet, omgiven av äppleträd, rosor, pioner, vilda fåglar och många vänner. Hon blev ett livets egen konstnär. Livet på Lunnagård blev hennes universitet. Detta var Elisabets universum.

Men universum omfattade mer än den egna trädgården och den egna familjen. Tiden blev mogen och Elisabet vidgade sin sfär. Med hjälp av sin goda vän Anita kunde hon lämna sin familj under veckorna för att utbilda sig till waldorflärare vid seminariet i Järna. Yngste sonen Jon tog hon med sig och han fick gå ett år på Kristofferskolan.

Efter detta kunde hon tillsammans med en med krets intresserade kollegor och föräldrar ta initiativ att starta Johannaskolan i Örebro. Skolan kunde öppna år 1979 med Elisabet som lärare. Johanna-

skolan fick sitt namn efter Jeanne d'Arc. Händelserika år följde. (Mer om detta i Heiner Lohrmanns text). Skolan drivs än idag som waldorfskola, men nu under namnet Örebro Waldorfskola.

Efter ett antal år som klasslärare förberedde sig Elisabet med sina erfarenheter och sitt brinnande engagemang för ytterligare ett steg. Waldorfskolorna i Sverige hade vuxit i antal och efterfrågan på lärare växte snabbt. Alltför få kunde flytta hemifrån för att utbilda sig vid seminariet i Järna. Därför togs initiativ till deltid utbildningar i waldorfpedagogik i olika delar av landet. Ett samarbete om innehåll och praktiska kursplaner ägde rum mellan Kristofferseminariet i Stockholm, Waldorfsseminariet i Göteborg, Balderseminariet i Järna och Sofiaseminariet i Skåne/Blekinge/Småland. Elisabet engagerade sig i Sofiaseminariet. Många är de waldorflärare som sänder tacksamma tankar till Elisabet för den utbildning de fått där.

Elisabet hade en stor vänkrets. Själv mötte jag Elisabet hos de gemensamma vännerna Eva och Håkan Blomberg i samband med att hennes son Mattias i de tidiga tonåren började i Rudolf Steinerskolan i Göteborg. Jag fick glädjen att ha Mattias och senare brodern Jon som elev ända fram till de avslutade sin skolgång i klass 12. Under tiden utvecklades Elisabets och min vänskap till ett för mig väsentligt livstema. Nyårsfirandet hos henne under många år tillsammans med vänner blev exempel på samklang mellan glädje, kulinarisk fest, allvar och studium. Kreativiteten och tacksamheten stod i centrum.

Jag fick också glädjen att göra resor tillsammans med Elisabet. Under resorna till Florens och Chartres fick vi tillfälle att genom konsten fördjupa oss i frågor om livets gåtfullhet och storhet. Inför konstverk och katedral stod Elisabets hjärta helt öppet. Det blev uppenbart att skapande verksamhet har andlig verklighet som bundsförvant.

Eva Malm

*

Elisabet träffade under våren 1984 Annelies Schöneck, som tillsammans med Maja Malmgren hade köpt Almagården i Lunger utanför Arboga. Här ville Annelies och Maja bygga upp en verksamhet byggd på självförsörjning, där hantverk, odling, förädling av livsmedel skulle utgöra stommen. Mjölksyrning av grönsaker och bakning med honungsjämsmedel blev viktiga inslag. Majas och Annelies tanke var att integrera pedagogiskt arbete i verksamheten. Elisabet blev entusiastisk inför möjligheten att även Johannaskolan, som nu bedrivit sin verksamhet i fem år, skulle kunna vara en del av detta.

Under sommaren anordnades kurser i ler-

husbygge. Hit kom jag resande från Tyskland och här träffade jag för första gången Elisabet. Under två veckor arbetade vi tillsammans med olika projekt.

Nu började en långvarig och djup vänskap mellan Elisabet, Annelies och mig. Ett stort tema i vår vänskap var hur barnen och ungdomarna skulle kunna delta i det praktiska livet, hur de skulle kunna få fördjupade kunskaper om helheter och få insikter i hur allt hänger ihop.

Ett resultat av allt detta blev att jag flyttade till Örebro med min familj och började arbeta på Johannaskolan. Ett intensivt arbete med att förvandla tankar till handlingar började.

Så kom natten den 30 maj 1987, då hela Johannaskolan brann ner till grunden. På just den natten hade Jeanne d'Arc bränts på bål år 1431. Jag minns hur Elisabet kom körande från Lunnagård mitt i natten, hur hon klev ur bilen och hur hon efter en stund samlade alla närvarande framför den ännu brinnande byggnaden och läste högt en text av Rudolf Steiner. Om jag minns rätt så var det sista delen av Grundstensmeditationen, "Vid tidernas vändpunkt..." Hennes resliga gestalt, klara blick och starka röst glömmes ingen.

Byggnaden hade försvunnit, men skolan fanns kvar och reste sig igen. All kraft behövdes för att återuppbygga skolan och ge den en yttre och inre form som alla kunde bära.

Tiden gick och livet sökte sig andra vägar, men den djupa vänskapen fortsatte. Många möten runt kaffebordet med allvarliga samtal och även mycket skratt är oförglömliga.

Arbetet runt pedagogik, vård och jordbruk, som Elisabet brann för, hittade ett nytt uttryck i Järna Naturbruksgymnasium. Från år 1999 engagerade sig Elisabet tillsammans med sonen Joakim i skolans och gårdens uppbyggnad. Att hälsa på i ladugården eller äta lunch med alla elever och medarbetare var henne en stor glädje. "Så länge det finns unga människor som vill arbeta med jorden, djuren och växterna, så länge finns det hopp", var hennes oförglömliga ord. Denna grundhållning visade sig också i hennes engagerade stöd för en liten lantbruksskola i Malawi i Afrika.

Heiner Lohrmann

*

Att utveckla sina sinnen och att lära sig vårda allt som jorden är och vad den ger var en livshållning som genomsyrade allt Elisabet engagerade sig i. Med sin klokhets, med sin kärleksfulla omsorg och med sin vörndnad inför livet tillförde Elisabet människor och natur mycket gott. Genom hennes tankar och handlingar växte mycket vackert fram.

Ett varmt ljus strålade kring Elisabet.

Skönhet omgav henne här på jorden.

Elisabet kunde konsten att ge med öppet hjärta och med öppna händer.

Det var en stor gåva att få vara Elisabets vän.

Heiner Lohrmann Eva Malm

TILL MINNE

Rolf Karlsson

* 1940 10 24, † 2021 04 28

Rolf Karlsson, en av dem som formade inriktningen vid Umeå Waldorfskola, har gått ur tiden.

Han hörde tillsammans med Gunilla Karlsson till en av de sju familjer som grundade skolan 1978. Rolfs insatser vid skolan var mångfacetterade. I många år undervisade han i musik och historia och skolans körverksamhet låg honom varmt om hjärtat.

Under flera år upplät Rolf och Gunilla sin gård i Kråken som bas för veckolånga perioder och projekt som Bondens år och Fältnätning. Vid de senare tillfällena kunde även gästande elever och lärare från andra waldorfskolor delta. Något som uppskattades av alla inblandade var den gemytliga samvaro som präglade Rolfs och Gunillas hem.

Minnesvärda är de kurstillfällen då skolans medarbetare fick lära sig att spela flöjt och lyra och därefter lyssna till Rolfs djupa insikter om den klassiska musiken, inte minst operakonstens väsen. Det var ett livslångt intresse han utvecklade under åren i Schweiz och fördjupade efter sin flytt till Norrland och Mariagården.

Lika hemmastadd som han var i musikens värld, var han även i trädgårdsarbetets mödor eller om kvällarna när ekan sjösattes och roddes ut på Örefjärden. Ett efter ett hängdes näten ut. När ekan dragits upp blev han ofta kvar en stund på klippan. Blickade ut över vattnet. Det dröjde sällan länge innan den första sälen tittade upp och Rolf småmuttrande konstaterade; den där vet precis när jag tänkt fiska.

Många gånger växlade samtal med Rolf in på väsentliga frågor om gott och ont, om liv och död. Det föll sig helt naturligt eftersom Rolf på ett underhållande sätt kunde berätta om sina litterära val. Till författare som han återvände till hörde bl a Sigrid Undset, Fjodor Dostojevskij, Marcel Proust och Robert Musil. Den senares; Mannen utan egenskaper i fyra volymer hade undertecknad gjort några

halvtappa försök att ta sig igenom. Rolf framhöll ofta att detta är ett verk som borde studeras eftersom Musil häri diskuterar skillnaden mellan verklighetsmänniskan visavi möjlighetsmänniskan. Knappt hade han hunnit igenom sista delen innan han meddelade att han påbörjat en andra genomläsning! När undertecknad undrade hur detta ens var möjligt log Rolf; om man har svårt att somna, kan man lika gärna använda tiden till att läsa.

Under många år var Rolf Karlsson ordförande i skolans ledningsgrupp. Särskilt månade han om kollegiets kontakter med föräldrakretsen. Ett förtroendefullt samarbete mellan lärare och föräldrar var enligt Rolf, den främsta garanten för en framgångsrik skola. En skola där föräldrar vill sätta sina barn. Många är de tillfällen då han medverkade i kurser om waldorfpedagogik, om barnets utveckling, för föräldrar och för nytilkomna medarbetare. Rolf var besjälad av uppgiften att finna ett modernt och adekvat språkbruk för att kunna belysa de grundläggande delarna inom pedagogiken. Detta kom även till god användning vid hans återkommande föreläsningar för studenter vid Lärarhögskolan, Umeå universitet.

Ett stort avtryck i skolans liv uppstod när Rolf fördjupade det biståndsprojekt i ryska Karelen som inleddes av elever och Christina Molin tillsammans med Anna Christensen, grundare av vänortsföreningen Umeå - Petrozavodsk. Anna lade tidigt märke till Rolfs och Gunillas förmåga att sätta barnens väl i första rummet. När Annas krafter tröt önskade hon att Rolf skulle axla ansvaret för hela verksamheten. Så blev det. Under de följande åren växte verksamheten till att omfatta det stora barnhemmet ute vid Ladva, samt start av dagverksamheter och utbildning av personal.

Till slut blev det Putins reformer mot s.k. "främmande agenter" som hindrade hjälpen till de många barnhemmen.

Sommaren 2019 blev Rolf och Gunilla inbjudna till det ortodoxa klostret Valamo som ligger på en ö i Ladoga, Ryssland. Med på resan var Lena och Jan Falck som här ger sin bild.

Efter att det stormat i fyra dagar kom prästen och vännen Viktor i lång svart kappa och krucifix med specialbeställd katamaran och tog oss med på en två timmar lång båtresa till Valamo. På ön mötte oss månghundraåriga ädellövskogar, pampiga klosterbyggnader och enskilt belägna eremitkloster från 900-talet.

Abboten på klostret bjöd in till ett hel-dagsprogram som innehöll flera hänförande höjdpunkter. En limousin förde

oss mellan olika ställen.

- Rolf fick motta en hyllningskonsert på ärofylld scen av munkarnas fyrstämriga a cappella kör.

- Hänförande ikoner och altarskåpsmålningar tillverkade under tusen år visades fram.

- En promenad i klosterträdgården avslutades med ett besök vid kung Magnus Erikssons grav, som enligt rysk legend blev munk vid Valamo kloster.

- Dagen avrundades med en pampig måltid i abbotens privata källarvalv. Ett tjugotal delikata smårätter med utsökta tillbehör serverades på blått ryskt porslin med guldkant på en röd sammetsduk. Viner och drycker av alla slag erbjöds. Ryska ortodoxa kyrkans innerliga tack för Rolf och Gunillas mångåriga stöd till barnhemmen framfördes av abboten. Rolf tog emot tacktalet med lugn och förvåning.

- Under återfärden till Sordavala på fastlandet mötte vi president Putins lyxjakt.

Förmågan att föra människor samman, även från vitt skilda håll och med olika åsikter, gick som en röd tråd genom Rolf Karlssons liv och verksamhet. Den fortsatte att prägla hans person även efter att han dragit sig tillbaka från en mer än 30-årig lärargärning. Kanske kan Rolfs bortgång i någon mening betyda att hans varma engagemang för pedagogiska frågor nu överlämnas som arv och exempel. Och måhända att yngre generationer kan inspireras att, var och en efter sin förmåga, utveckla pedagogiken med nya exempel.

Det finns något hoppfullt i den tanken.

Johan Svensson Vän och fd kollega
Lena och Jan Falck Vänner

Kallelse till Höstmöte i Antroposofiska Sällskapet

Härmed kallas alla medlemmar till Höstmöte
den 20 november 2021

Kl 13.00–16.00, i Robygge, Ytterjärna

Det finns möjlighet att följa mötet på länk via Zoom.
Anmäl dig till e-post: kontakt@antroposofi.nu

Välkommen till årets Höstmöte i Antroposofiska Sällskapet

Vi har under längre tid levt under förhållanden där vi fått följa de mötesdirektiv som varit rådande i Sverige och det är med stor glädje som vi nu har öppnat upp igen och önskar er alla varmt välkomna till årets höstmöte i Antroposofiska sällskapet.

Vi hoppas att så många som möjligt kan ta sig tid att delta vid Höstmötet.

Om du inte kan komma till Robygge och närvara, är du välkommen att kontakta oss innan mötet för möjlighet att följa mötet på länk från den plats i Sverige som du befinner dig på.

Varma hösthälsningar
Styrelsen
Antroposofiska Sällskapet

Förslag till dagordning

Vi föreslår följande dagordning till höstmötet:

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande, sekreterare, två justerare, tillika rösträknare
3. Mötets stadgeenliga utlysning
4. Fastställande av dagordning
5. Fastställande av röstlängd
6. Verksamhetsplan för 2022
7. Bidragsansökan mysteriedrama
8. Budget för 2022
9. Medlemsavgift för 2022

10. Inkomna motioner
11. Fastställande av tidpunkt för kommande möte samt sista motionsdag
12. Övriga frågor
13. Mötets avslutande

Förslag till Antroposofiska Sällskapets verksamhetsplan 2022

Rättad Verksamhetsplan 2021

För antroposofiska sällskapet kommer 2022 med nya utmaningar. Styrelsen har under 2021 sett behovet att lyfta fram och uppmärksamma alla de studiegrupper som finns i landet. Ambitionen är att vi sprider vetskapen om det som görs i olika delar i Sverige. Styrelsens mål är också att besöka flera platser och träffa medlemmar under 2022. Kommunikation med medlemmarna är i fokus. Det som vi har lärt under coronatiden är att det är fullt möjligt att ha digitala möten, där vi lär känna varandra och knyter kontakter med olika människor och grupper i hela landet. Tekniken ger även möjligheten till presentationer av idéer, pågående arbeten, konst mm. Vi kommer fortsätta med att samla in arkivmaterial och bygga upp arkivet till en tillgänglig kunskapsbank. Under 2021 har styrelsen hyrt en lokal i Vidarkliniken och samlat in det material som har varit utspritt på olika platser i kulturhuset. Förteckning över materialet i arkivet görs av professionella människor och målet är att digitalisera så mycket som möjligt av materialet. Samtidigt pågår ett arbete för att samla in all forskning som är gjord om

antroposofin eller tillämpningar av antroposofin i varierade verksamheter. Styrelsen kommer att stödja den fria högskolan på flera sätt och framför allt de sektioner som är aktiva samt arbetet med klasstimarna. Som det ser ut nu kommer vi att arrangera sammankomster som Vintermöte, Årsmöte, möte med styrelser i Nordiska länder, Nordiska högskoledagar i juli, Mikaelimöte och höstmöte. Därtill kommer enskilda föredrag och sammankomster att äga rum. Styrelsen planerar bjuda in till inspirationsdagar för verksamheter i landet där Janne kommer att berätta om motiven i kulturhusets glasfönster och takmålningen. Översättningar av Ga-serien (R.St.Gesamtausgabe) på svenska ser vi som en viktig del av verksamheten. Initiativet med verkstadsmöten för högskolemedlemmar kommer att fortsätta med två möten/år i Juli och December

Förslag till medlemsavgift för 2022

Ordinarie 1200kr/år
Studera 300kr/år

Motioner

Inga motioner har inkommit.

Budget 2022 1000 KKR

Intäkter

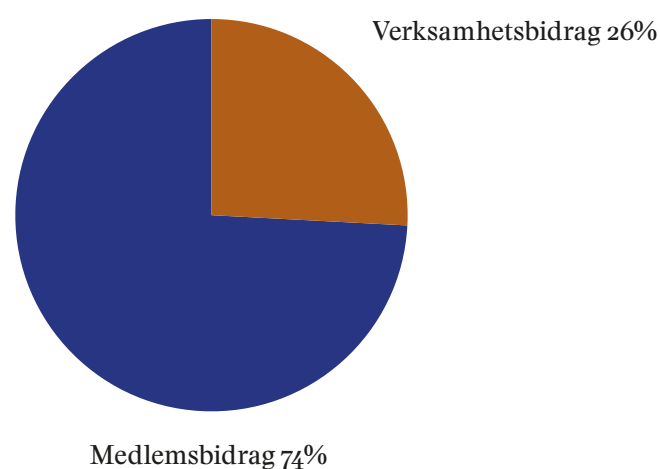
	2022
Medlemsbidrag	1000
Verksamhetsbidrag	350
Summa intäkter	1350

Kostnader

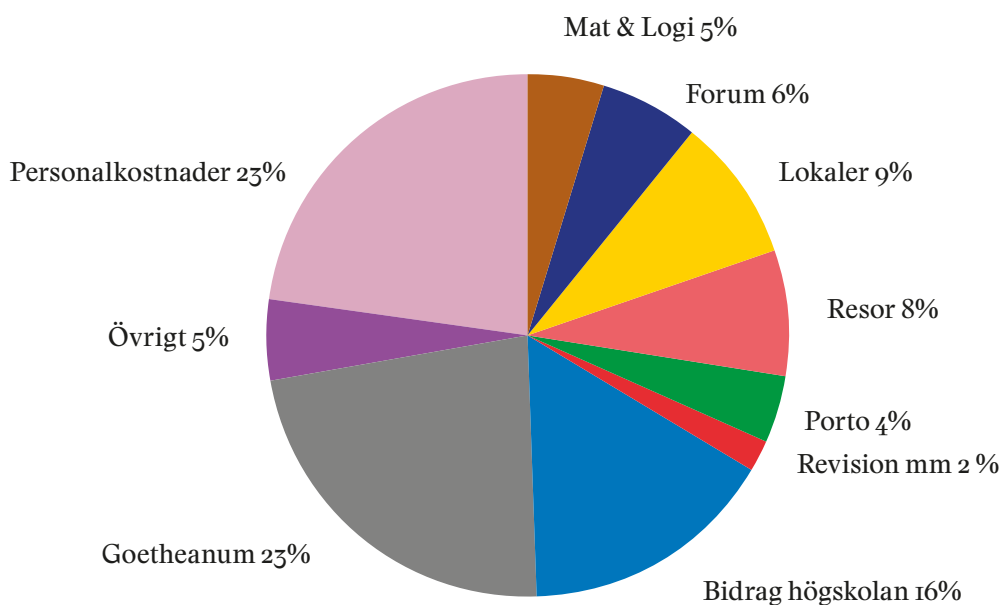
	2022
Mat & Logi	100
Forum	120
Lokaler	200
Resor	180
Porto	80
Revision mm	50
Bidrag högskolan	350
Goetheanum	500
Övrigt	100
Personalkostnader	500
Summa kostnader	2180

Driftsunderskott -830

Intäkter 2022 1350 KKR

Kostnader 2022 2180 KKR

KYRIOTETESPODDEN

– allt om antroposofi och lite till

Hör av dig!

kyriotetespodden@gmail.com

Ställningstagande: antroposofi & rasism

20 juni 2021

Sebastian Jüngel sammanfattade

En grupp från Goetheanumledningen utarbetade ett arbetsdokument om "Antroposofi och rasism" inför generalförsamlingen 2021 på Goetheanum.

Arbetsdokumentet tar upp anklagelser mot Rudolf Steiner och antroposofin för att vara rasistisk. Gerald Häfner, Constanza Kaliks, Peter Selg och Justus Wittich beskriver antroposofins ställning under den framväxande och genomförda national-socialismen i Tyskland. Det fanns "våldsamma journalistiska och till och med fysiska attacker" mot Rudolf Steiner "från högernationalistiska, rasistiska och antisemitiska läger". Under efterkrigstiden kom anklagelser från vänsterpolitiska kretsar om påstådda "materiella och ideologiska överensstämmelser" (nyckelord: "ekofascism") och samarbete med naziststaten.

Den här typen av påståenden avvisas i arbetsdokumentet – drivkraften till formuleringarna emanerar inte ur ett kunskapsintresse. Det blir särskilt tydligt, då relaterade uttalanden och monografier inte ingår. I detta avseende diagnostiserar dokumentet i nuläget "en strategisk 'opinions- och indignationshantering'".

Autonom och suverän individualitet

Medan Rudolf Steiner verkligen pekar på biologiska, etniska och kulturella influenser på människor, var hans huvudsakliga fokus på den "autonoma, suveräna individualiteten" och dess förmåga att "transcendera" och "transformera" biologiska, kulturella och sociala krav och ramvillkor. År 2000 identifierade en kommission, som leddes av människorättsexperten Ted van Baarda (NL), enskilda avsnitt i Rudolf Steiners verk, som i vår tid skulle uppfattas som rasistiska; något annat ifrågasättande (förminskande) eller någon systemisk rasism mot människor existerar inte i Steiners omfattande verk.

Samtidigt tar arbetsdokumentets författare en självkritisk titt på det Antroposofiska Sällskapet, där det har ett starkt internt fokus, och betonar uppskattningen av medlemmarnas omisskännliga uthållighet inför "svåra omständigheter och massivt motstånd". Antroposofisk praxis är kosmopolitiskt socialt engagemang.

Källa: Antroposofi Weltweit Nr. 5, 2021.

Översättning: Red. GN

Läs originaltexten gratis på dasgoetheanum.com.

Kalendarium för Antroposofiska Sällskapet

Titta gärna in i kalendariet på vår hemsida - där annonseras nya händelser och möten så snart det blir möjligt!
antroposofi.nu/kalender

13 november

Kosmos födelsezoner - hur fungerar de?
(Föredrag, översätts till svenska)
Föredrag av Oliver Conrad från matematiska & astronomiska sektionen vid Goetheanum. Kl 19.00 i Robygge, Ytterjärna

20 november

Höstmöte i Antroposofiska Sällskapet
KL 13-16 i Robygge, Ytterjärna
Se kallelse i denna tidning.

8 januari 2022

Vintermöte i Antroposofiska Sällskapet
i Järna

27-29 maj 2022

**"En andlig forskares skolningsväg"
Om Rudolf Steiners inre biografi**
Arbetshelg med Martina Maria Sam

Att hans namn en gång skulle skiljas från hans verk var ett allvarligt bekymmer som Rudolf Steiner hyste mot slutet av sitt liv. I biografen hos en modern invigd är nämligen liv och verk oskiljaktiga. Hur de bär och ömsesidigt förklarar varandra kan upplevas som en urbild hos Rudolf Steiner. Mycket av det han beskriver i sina föredrag och skrifter bygger på egna erfarenheter. Samtidigt ger oss antroposofin möjlighet att allt djupare förstå hans eget liv.

Helgens fem föredrag ska vara ett första försök att närmare belysa Rudolf Steiners esoteriska skolningsväg på grundval av hans personliga notiser och andra biografiska dokument. Belysningen behöver då ske på olika sätt angående tiden fram till hans egentliga initiation kring sekel-

skiftet 1900 i jämförelse med tiden efteråt. De första 42 åren kan vi på ett trevande sätt uppleva i vårt inre. Hur de andliga livets högre stadier formas hos honom kan vi sedan bara ana genom en perifer överblick över hans verk.

Att tydliggöra Rudolf Steiners verk genom hans liv och vice versa öppnar nya insikter i hans utveckling och låter oss förstå själva antroposofin på ett djupare sätt.

Martina Maria Sams fem föredrag börjar på kvällen fredagen den 22 maj och avslutas på eftermiddagen söndagen den 24 maj. De omramas av konstnärliga övningar och utställningar.

PROGRAM

Freitag 27 maj
19:00 Föredrag I - 1861-1880: Barndom och ungdom - Att upptäcka det högre jaget

Lördag 28 maj
10:00 Eurytmisk upptakt
10:30 Kaffe
11:00 Föredrag II - 1880-1889: Studie- och läroår i Wien - Den andliga skolningens början
12:30 Lunch
14:00 Konstnärlig övning: Sång/eurytmi
15:00 Kaffe
15:30 Föredrag III - 1889-1898: Från Wien via Weimar till Berlin - Omvälvningar och kriser
17:00 Kvällsmat
19:00 Försommarkvällssamkväm: Janne Silvasti ställer ut och berättar om sin konst
20:30 Suggestiva skymningsklanger: Vårnattskonsert med Matinkvartetten

Söndag 29 maj
10:00 Eurytmisk upptakt
10:30 Kaffe
11:00 Föredrag IV - 1898-1903: Själspövningar - Avgrunder och deras övervinelse (initiation)
12:30 Lunch

14:00 Konstnärlig övning: Eurytmi/sång
15:00 Kaffe
15:30 Föredrag V -1903-1924: Det fullbordade offret - Den andliga skolningens högre grader

Kostnad för hela konferensen 500 kr (med möjlighet till rabatt). Lunch och kvällsmat ingår inte.
Enstaka föredrag eller konsert: 200 kr

Martina Maria Sam, född 1960, utbildade sig till eurytmist och var därefter medlem i scengruppen vid Goetheanum. Sedan medverkade hon i utgivningen av Rudolf Steiners samlade verk. Ett studium i konsthistoria och tyska avslutades med en doktorsavhandling om Rudolf Steiners teckningar på svarta tavlan. Efter en tid som redaktör för tidskriften Das Goetheanum ledde hon i tolv år Sektionen för humaniora vid Fria högskolan för antroposofi. På svenska föreligger hennes skrift Språkets spirituella förnyelse. Hon är aktuell med en biografi över Rudolf Steiners barndom och ungdom och är nu medarbetare för en utgåva i sex band med Rudolf Steiners brev.

22-31 juli 2022

Nordiskt Högskolemöte
i Järna

NORRKÖPING

Norrköpingsgruppen

Antroposofiska Sällskapet Norrköpingsgruppen är en lokal sammanslutning av medlemmar i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet.

Antroposofiska Sällskapet är en religiöst och partipolitiskt obunden organisation som har till syfte att stödja en fri högskola för antroposofisk forskning. Högskolan arbetar med att utforska sambandet mellan de andliga-ickemateriella sidorna av människan och den materiella världen, och dess ursprung och mening. Metoden är meditation och praktiskt arbete.

Denna forskning har inspirerat arbetet i många olika verksamheter, t.ex. waldorfpedagogik, biodynamiskt jordbruk, antroposofisk läkekonst, läkepedagogik, olika konstarter som arkitektur, eurytmi m.m.

Antroposofiska Sällskapet är öppet för alla som ser något berättigat i antroposofi. Den som har frågor eller vill bli medlem av Antroposofiska Sällskapet kan vända sig till någon i styrelsen för Norrköpingsgruppen.

Norrköpingsgruppen har en lokal för sammankomster och där finns ett bibliotek med huvudsakligen böcker och föredrag av Rudolf Steiner.

Adress:

Hagebygatan 69, 603 52 Norrköping.

E-post: antroposofi.norrkp@telia.com

Bankgiro: 5861-0254

Hemsida:

www.antroposofi.nu/norrkoping

Vid bokning av lokalen kontakta Kerstin Hallström tel. 0733-38 58 53

Biblioteket har öppet tisdagar 16.00 - 17.00 under tiden september till och med maj. Övrig tid: kontakta någon i styrelsen.

Program med kursutbud på hemsidan!

www.antroposofi.nu/norrkoping

Vill du veta mer om antroposofi, eurytmi, musik, waldorfpedagogik och social tregrening? Vi ordnar kurser, workshops och studiedagar på teman i anslutning till antroposofi, antingen i vår lokal i Norrköping eller lokalt hos er. Förfrågningar och intresseanmälan: Maivor Forster, tel. 0739 - 792 338.

Tisdagsgruppen

Tisdagar kl. 17.00 - 18.45 med början 14 sept. Vi börjar med eurytmi kl. 17-17.30 och studerar sedan Mikael's mission och Antroposofiska Ledsatser av Rudolf Steiner. Kontakt: Maivor Forster. tel. 0739 792 338. Nya deltagare välkomnas!

Eurytmi

Välkomna till stärkande och livgivande eurytmi i grupp. Måndagar kl. 18.00-19.00 med början den 13 sept i Kristensamfundets vackra sal på Helgeandsgatan 8. För närmare information och anmälan kontakta Elisabeth Löve 0760-29 49 58.

Meditation

Sönd 12/9, 10/10, 7/11 och 5/12 kl. 17.-18.30 på Hagebygatan 69. Introduktion, övningar och samtal. En väg till att praktisera antroposofisk meditation, inspirerad av Arthur Zajonc, fysikprofessor och f.d. generalsekreterare för Antroposofiska Sällskapet i USA. Anmälan görs till Dori Inderbitzin. tel: 0737- 23 00 88.

"Te hos Sofie" på onsdagar

Start onsdagen 1 sept kl. 18:30 - 20:30 Sedan gruppen startade 2017 har vi studerat boken Teosofi och studerar nu Andlig Skolning. Nya medlemmar är varmt välkomna! Vi varvar bokstudierna med att då och då bjuda in mer erfarna personer till samtal kring olika relevanta ämnen. Mötena sker varje onsdag i lokalen på Hagebygatan 69. Kontaktperson: Eskil Hallström. Tel. 0706-98 18 88 eller eskil.hallstrom@gmail.com

Kalendarium

16 november

Medlemsföredrag om biodling av Jos Schuylenburg "Bin och ordet". kl. 18.00 - 20.00 på Hagebygatan 69.

27 november

Rudolf Steinerskolans Julbasar kl. 11-15 Antroposofiska sällskapet har bokbord. Arr: Rudolf Steinerskolan i Norrköping. För info se: rudolfsteinerskolan.se

4 december

Adventsfirande. Föredrag av Birgitta Johansson "Maria, guds moder". Musik och adventsfika kl. 16.00 på Hagebygatan 69.

6 januari

Trettondagsfirande med Trekonunga-tema Plats: Hagebygatan 69. Tid: (6 jan 2022) kl. 16.00 - 17.30. Musik och fika.

STOCKHOLM

Stockholms- kretsen

Föreningen Stockholmskretsen är en ekonomiskt fristående förening inom Antroposofiska sällskapet i Sverige.

Stockholmskretsens uppgift formuleras i stadgarna: att "initiera, bedriva, samordna och understödja ideell antroposofisk verksamhet i Stockholm med omnejd". Detta sker bl a genom våra olika verksamheter i lokalen på Hagagatan 14. Där finns ett bibliotek med antroposofisk litteratur och viss försäljning och hålls föreläsningar, konstnärliga arrangemang kursverksamhet och studiegrupper.

Som medlem i Antroposofiska sällskapet kan du också bli medlem i Stockholmskretsen genom att sätta in årsavgiften 300-500 kr på vårt bankgirokonto: 474-3167 - OBS viktigt: ange "medlemsbidrag", ditt namn och vilket år det gäller.

Är du inte medlem i Antroposofiska sällskapet så kan du ändå stödja oss genom att sätta in valfritt belopp på samma konto, ange "gåva". Vår verksamhet kan endast till en del bäras av medlemsbidragen och förutsätter till stor del frivilliga gåvor.

Ordförande: Annika Stigdotter tel 08-660 93 13

Hemsida:

www.antroposofi.nu/stockholm
- se där under: Lokalavdelningar
Facebook: Stockholmskretsen -
Antroposofiska sällskapet
Stockholmskretsens Bankgiro: 474-3167
medlemsbidrag, gåvor

Bibliotek och antikvariat

Antroposofisk litteratur på svenska,
tyska och engelska
Hagagatan 14, 113 48 Stockholm
Tel: 08-34 87 41
T-bana /pendeltåg: Odenplan

Öppettider: tisdagar + onsdagar kl 16-18
övriga dagar STÅNGT

Välkommen!

Kursverksamheter

- Luncheurytmi
- Måla med växtfärger eller olja

Se hemsidan för aktuell och all övrig information
www.antroposofi.nu/stockholm

Här är planerna för hösten med förhoppningen att coronalaget tillåter att de kan genomföras

2 november kl 19

Människan och jorden - Reflektioner om romantiken, ekospiritualitet och waldorfpedagogik. Bo Dahlin

16 november kl 19

Antroposofiska sällskapets
landsrepresentant
Janne Silvasti

30 november kl 19

Intryck från det biodynamiska
arbetet i Kina
Thomas Lüthi

14 december kl 19

Inför jul - konstnärligt program

21 december kl 19

Midvinterfirande
Mikael Gejel

Medlemsgrupper

Nya och tidigare deltagare är välkomna i alla grupper

Rudolf Steinergruppen

Gruppaftnar varannan tisdag kl. 18.30,
ojämna veckor. Plats: Hagagatan 14
Startdatum: 14 september
Information: Annika Stigdotter
tel 08-660 93 13

Selma Lagerlöfgruppen

Gruppaftnar: måndagar kl 17.00
Plats: Kristofferskolan, smedjan, Mark-
landsbacken vid Brommaplan. Upplys-
ningar: Hilke Osika tel 08-551 505 93

Brommagruppen

Vi börjar höstterminen fredag den 10
september kl 19.00 och möts sedan var-
annan vecka (jämn vecka). Lokalen blir
Upplandsgatan 48, "Röda rummet".
Studium av Rudolf Steiners föredrag
"Mikaels mission". Vidare upplysningar
Nils Dunkars tel: 073-690 02 40

Studiekretsar

Nya och tidigare deltagare är välkomna

Södermalm

Vi träffas måndagar kl 19.00
på Brännkyrkagatan 49
Kontakt: Hugo Malm: 08-658 33 66
Per Johansson: 070-148 56 65

Studieforum

Fria forumet för RS studier
För info: ring Sergeij Almstedt
måndagar mellan kl 17.30-18
tel 08-34 87 41

Luncheurytmi

Torsdagar
Start: 30 september
Anmälan senast 28 september till
Karin Nilsson Vinnars tel: 070-499 85 82
e-post: karin.vinnars@gmail.com
Max 8 deltagare

Måla med växtfärger eller olja

Inga förkunskaper behövs. Individuell
handledning. Kurslokal: Martinskolans
målningssal. Tid: kl 10-12, varannan lör-
dag udda veckor. Start: 18 september.
Kostnad: 250 kr/gång plus materialkost-
nad Anmälan till kursledaren:
Bengt Aquilon, tel 070-852 80 07

Friskvårdseurytmin

Paus under hösten 2021
Info: Lena Bergquist-Lind
tel: 070-775 10 94

ANNONS

TRIA – tregrening i arbetslivet

TRIA – social tregrening i arbetslivet – är branschen som organiserar antroposofiskt orienterade huvudmän i Arbetsgivaralliansen. Vår rådgivare Jenny Stake Fredriksson, som främst svarar på frågor inom vård och omsorg, kan nås på telefon 08-545 912 17, jenny.stake-fredriksson@arbetsgivaralliansen.se. Hon flankeras av vår tidigare branschansvarige Jonas Bergman, som har skolfrågor på sin palett och kan nås på 08-545 912 08, jonas.bergman@arbetsalliansen.se.

Många restriktioner kring corona har nu tagits bort och det är viktigt att hålla sig uppdaterad på vad som gäller för att minimera smittspridningen. Samtidigt uppstår frågan hur erfarenheterna från pandemin kommer att forma framtiden på arbetsplatserna. Nya insikter har omsatts och nya förmågor har utvecklats med både framgångar och misslyckanden. Nu finns möjlighet att ventilera dessa frågor i olika webinarier inom Arbetsgivaralliansen.

Även kursverksamheten har nu kommit igång, dit man kan anmäla sitt deltagande med teman inom aktuell arbetsrätt, arbetsmiljö, mm.

TRIA har fortfarande ännu inte något eget avtal med sina avtalsparter (Medarbetareförbundet, Kommunal, Vision och Lärarnas Samverkansråd) utan är i huvudsak hänvisad till avtalen inom branscherna Vård o Omsorg samt Skola o Utbildning, dit några av TRIA-ledamöter är adjungerade i samband med att avtalen tecknas. Överläggningar med parterna pågår kontinuerligt för att nå ett eget avtal.

En ändring gällande arbetstider kommer att ske i januari 2022 för gruppen som idag har 38,15 timmars schemalagd tjänst - ändras till 37 timmar.

Vi vill åter påminna våra medlemmar om värden av lokalavtalen och även möjligheten att upprätta nya avtal vid behov.

På Aa:s hemsida www.arbetsgivaralliansen.se kan du ta del av aktualiteter av olika slag och även ta del av Aa:s kursutbud.

TRIA har som mål att utifrån idén om den sociala tregreningen inspirera huvudmän att bl.a utveckla socialt hållbart ledarskap:

- Ett fritt kreativt och socialt liv, som ger mening och möjlighet till personlig utveckling och initiativtagande under ansvar
- Ett rättsliv präglad av alla människors lika värde med rättigheter och skyldigheter
- Ett solidariskt förhållningssätt i arbetsliv och ekonomi.

Hälsar branschrådet TRIA
genom Rüdiger Neuschütz

ANNONS

Medarbetareförbundet - MeF

Vi är fackförbundet för alla medarbetare i de antroposofiska verksamheterna. Vårt uppdrag är att stödja samverkan mellan jämlikar – i levande organisationer!

MeF är till för alla medarbetare oavsett vad man arbetar med. MeF ger medlemmarna stöd utifrån en unik kombination av kunskap i arbetsrätt och bred erfarenhet av antroposofisk självförvaltning.

Vi har god kännedom om antroposofiska verksamheters olika särart, organisation och kultur. De medarbetare som vill utveckla samverkan och medinflytande i verksamheterna kan därför få ett bra stöd av MeFs kollektivavtal. De verksamheter som ser det som ett stort värde i medarbetarnas delaktighet och medansvar kan också de få ett bra stöd av MeFs kollektivavtal.

Vår nya avtalspart:

Arbetsgivaralliansen-TRIA

Under 2017 upphörde HF med sin verksamhet och istället bildades en ny bransch inom Arbetsgivaralliansen: TRIA, som är en förkortning av Tregrening i arbetslivet. De centrala avtal vi har med TRIA är tills vidare i form av sk "Hängavtal" på Arbetsgivaralliansens avtal: "vård/omsorg" och "skola/utbildning". Hängavatlen har TRIA tecknat med Medarbetareförbundet, Kommunal, Lärarnas Samverkansråd och Vision.

Lokal avtal

I anslutning till detta behöver de lokala avtalen ses över. MeF arbetar just nu mycket med att hjälpa alla verksamheter att ta fram nya lokala avtal.

Kansliet i Järna

Vårt kansli är bemannat de flesta dagar på oregelbundna tider. Vi ofta är på resa till medlemmar på arbetsplatser runt om i landet.

Enklast når du oss via mail på info@mef.se eller på våra telefoner:

Per Hallström 0736-849 366

Helena Yli-Koski 0704-14 94 34.

Bli medlem du också!

Styrelsen och medarbetarna genom
Per Hallström och Helena Yli-Koski

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPET

Medlemsgrupper**Björkgruppen, Katrineholm**

Yvonne Boukari,
yvonne.boukari@gmail.com

Brommagruppen, Stockholm

Nils Olof Dunkars, 08-25 87 06

Delsbogruppen, Delsbo

Matti Remes, matti@staffansgarden.com

Filosofigruppen, Järna

J.C. Lassen, [j.chr.lassen\(at\)hotmail.com](mailto:j.chr.lassen(at)hotmail.com),
070-799 22 20

Grundstensgruppen, Järna

Katarina Hausmann, tel.08 55171595,
katarina.hausmann@telia.com, eller

Marie Haglund tel. 0156-14095

Jeanne d'Arcgruppen, Örebro

Kerstin von Heynitz, 073 938 1504

kerstinheynitz@yahoo.se

Johannes Bureusgruppen, Uppsala

Annika Asmussen, 070-11 44 073

[annika.asmussen\(at\)tele2.se](mailto:annika.asmussen(at)tele2.se),

Adja Asmussen, 076-631 40 41

[adja\(at\)tele2.se](mailto:adja(at)tele2.se)

Järnagruppen, Järna

Henrik Åström

astrom62@gmail.com

Kalmargruppen, Kalmar

Hans Johannesson, 073 5673226

Mariagruppen, Västerås

Kristina Mezéi, 021-804649

Mikaelgården, Järna

Dick Tibbling, 08-551 500 67

Norrköpingsgruppen

Birgitta Johansson

Novalisgruppen, Järna

Kristian Holmberg, 0703-688 544

Pestalozzigruppen, Järna

Elisabeth Chyle, 08-551 503 29

Rudolf Steinergruppen, Stockholm

Annika Stigdotter, 08-660 93 13

Selma Lagerlöfgruppen, Stockholm

H. Osika, 08-551 505 10 el 08-551 505 93

Tavestagruppen, Järna

Walter Druml, 08-551 742 61

Umeågruppen

Roland Karlsson, 090-300 61 070-546 00

61, rolandkarlsson01@tele2.se

Urielgruppen, Växjö

Daniel Ekman,

daniel.ekman@oask.se, 070-633 93 23

Österlengruppen, Baskemölla

Eva Breitholtz, 0736490300

evabreitholtz@gmail.com

Läs mer om grupperna på hemsidan:

antroposofi.nu/studie_arbetsgrupper

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPET

Styrelse

Antroposofiska Sällskapets styrelse:

Janne Silvasi, landsrepresentant
 janne@antroposofi.nu 08-554 302 20
 Maria Norberg, sekreterare
 maria@antroposofi.nu
 Sussie Hansen, ordförande
 susie@antroposofi.nu
 Annie Meijer
 annie@antroposofi.nu
 Richard Farman
 richard@antroposofi.nu
 Ilve Steiber
 ilve@antroposofi.nu
 Erland Kornfeld, kassör
 erland@antroposofi.nu

Adjungerade:

Marius Wahl Gran och
 Horst-Henrik Liljeström
 kontakt@antroposofi.nu

Valberedning:

Marius Wahl Gran, Pernilla Fogelqvist
 och Benedict von Schoultz
 valberedningen@antroposofi.nu

FRÅN SEKRETARIATET

Medlemskap

Goetheanum meddelade att man under augusti 2021 välkomnat 62 nya medlemmar. Och under perioden 5 - 27 augusti 2021, är 6 ej längre medlemmar (utträden, tappade medlemmar och uppdaterade medlemslistor i landssällskapen) i Allmänna Antroposofiska Sällskapet.

Källa: Anthroposophy Worldwide, Nr. 10, 2021.

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPET

Medlemssekretariat

i Robyggehuset, Ytterjärna
 Mån-fre 13-15
 08-554 302 20, kontakt@antroposofi.nu

Medlemsavgiften
 ordinarie 1200 kr, studerande 300 kr,
 till Ekobanken 9700 132 745-1,
 pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86
 Autogiro, sök i din internetbank efter
 Antroposofiska Sällskapet eller
 kontakta oss

Kalendarium på hemsidan
 antroposofi.nu/kalender

Din E-post?

Meddela oss din mejladress till:
kontakt@antroposofi.nu
 så skickar vi dig löpande information

Bli medlem!
 antroposofi.nu/blimedlem

Betala enkelt med Swish
 Läs in denna qr-kod med Swish-appen i
 din mobil!

Forum Antroposofi utges av
 Antroposofiska Sällskapet i Sverige.
 Varje skribent ansvarar själv för
 sitt material.

REDAKTIONSKRETS

Berit Fröseth
 Sussie Hansen
 Felix Nieriker
 Göran Nilo
 Joel Hallklint

GRAFISK FORM

Ritator

TRYCK

Bold Printing Mitt

PRENUMERATION

Kontakta sekretariatet eller
 registrera på hemsida, 240 kr/år.
 Till pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86
 Autogiro, kontakta sekretariatet

HEMSIDA

antroposofi.nu/forum

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPETS

SEKRETARIAT

e-post kontakt@antroposofi.nu
 tel 08-554 302 20

KONTAKT MED FORUM

projektledare Joel Hallklint
 e-post: kontakt@antroposofi.nu
 tel 08-554 302 20
 postadress: Forum Antroposofi,
 Kulturcentrum Järna 15, 153 91 Järna
 ISSN 1404-4277

UTGIVNINGSPLAN FÖR 2021

Deadline för Nr. 4, 2021 ca 20 november.
 För längre uppslag, vänligen anmäl i
 god tid innan deadline.

ANNONSERING

Kontakta oss. För privatpersoner: radan-
 nonser 80 kr. Tidskriftens format: höjd
 315 mm, bredd 235 mm.

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Kulturcentrum Järna 15, 15391 Järna

Bina vet allt

Igancio Guisasola

Konstverket på Forums framsida är gjort av den spanska konstnären Igancio Guisasola (1946 – 2020). Guisasola upplevde sitt arbete som dialogen mellan sig själv och idén som uppenbarar sig för världen ur den levande rörelsen och binas dans. Tyngdpunkten i hans konst de senaste 20 åren låg i ”musikmåleriet”, bilder som han målade under sina konsertbesök, då han lät musikens klanger föra händerna över papperet. Musikens förgängliga tidsaspekt förtätade sig i många skikt och blev till rum inom måleriet. En annan tyngdpunkt bildar konsten med bin. Han var forskaren och uppfinnaren av ”Lapisol”, en metod att måleriskt-musikaliskt avbilda binas dans med upp emot 24 färger. I Kiental (Biental) i Berner Oberland började han experimentera med smälta vaxfärger. Inspirerad av Rudolf Steiners framställning av binas väsen, uppehöll han sig intensivt vid dem. Hans ledmotiv var ”bina vet allt”. Han var ingen biodlare, utan en

konstnär som skapade tillsammans med bina. Verket ”Bina vet allt” uppstod i broderlig förening med bina under stilla veckan 2020 då konsertsalen var tom med tanke på binas oroväckande situation (Monika Ochmann).

Lapisol Ignacio Guisasola föddes 1946 i Bilbao i Spanien och började intressera sig för konst som barn. 1970 – 1994 arbetade han som radiotelegrafist på fraktskepp omkring i världen. Efter detta utbildade sig vid flera konstskolor och verkade som konstnär på heltid. 1998 flyttade han till Tyskland, och 2003 vidare till Schweiz. Under tiden studerade han konst för bland annat Christian Hitsch och Bettina Müller. 2012 drabbades han av en stroke och vårdades av sin hustru fram till sin död i Arlesheim 2020.

Bild framsida: ”Bina vet allt” 8 dagar/Semanta Santa (Stilla veckan 2020) Obscuro. Stockmar bivaxfärger på blå papp. 70 x 100 cm.
Text: Monika Ochmann. Översättning: Berit Frøseth.